

Д. М. Н А Д І Т Н

Відпочинок

Відпочинок наш, армійський,
Це дозвілля молоде,
На прогулянки заміські
Івколи та й заведе —

Надвечір'я пізнє тепле,
Білий табір, сизий Буг,
Про холоди у лице плив.
Йдеш на захід, поруч друг.

І, здається, що зоря вся
Крізь росу в траву тече,
А пісні, степів окраса,
Наче табір, за плечем.

Аж під ноги б'ється хвиля.
Беріг. Вітряно. Вода
Дзвінко камінь затопила.
Я — на камені. Гойдай!

письменники про себе

Іван Ле

Мені тринадцятий минало,
Я пас ягнята за селом...

Т. Г. Шевченко.

Сьогодні є про що писати. Скільки біографій справжніх людей, потрібних країні, ще не написано, так і просяться на папір. Але ж є нагальна потреба поговорити і взагалі про біографію. Редакція не обмежує темою — то чому б не використати цього виключного права і не написати всього того, що так проситься на люди.

Може й моя біографія когось цікавить. Що ж: вона є й у мене.

Родився, рвав з матір'ю молочай на паливо, пас, коногоном був на Ростківській шахті, „босякував“ по Кубані, грабарював, воював і брав участь у Жовтневій революції. Оце й уся моя біографія.

Мене цікавить не біографія, як життєвий шлях людини, а біографія, як наслідок цього життя. Я мало ще зробив, тому й не маю „біографії“. Цим же пояснюю знемічність біографій деяких моїх „одноперців“. Шкодую, що не можу спинитися на біографіях багатьох наших радянських та пролетарських

письменників, що такі мають ці „біографії“. Спинюся лише на біографіях „пастуших“, свідомо обминаючи автора епіграфу моєї статті — Т. Г. Шевченка.

Чи треба доводити, що як тільки радянський чи пролетарський український письменник, то біографія його починається з... „пас телята на селі“ або, коли це поетеса, то „пасла в селі гуси...“. Цей „пастуший“ біографічний заспів з щасливої руки Тараса Григоровича є наріжний камінь соціального ґрунту, що на ньому будували своє „кредо“ чимало наших „сучасників“. Оскільки я пас не „ягнята“, чи телята і не „гуси“, а цілу череду досить таки мордованих, голодних і невихованих селянських корів, то це моє „пастушество“ я не ставлю поруч з романтизованими отими телячо-ягнячо-гусячими ідиліями. Корови на пісках шукали паші, ганяли до городини, до посівів, зрадливо посягали хазяями над толокою, а задзичить навіть не овод, а звичайнісінька муха — як чортові хвости моєї череди закидаються знаком запитання... річки сліз моїх, — череда дровичься.

Але це вже такі пастуша біографія...

Та дивно не те, що майже всі наші письменники пасли ягнята чи гуси. Дивно те, що старіше покоління з цих пастухів від „ягнят“ якось потрапляло до гімназій. Щоправда, не кожний зараз насмілиться засвідчити, що він таки закінчив її. Рідко хто з таких пастухів натякне, що він був принаймні в учительській семінарії, коли не в духовній, хоч в „інтимному“ оточенні такі самоатестації більше в пошані...

Тарас Григорович Шевченко й тут допомагає. Його викупили філантропи з кріпацтва, і дали змогу дістати непогану на той час освіту. А наші „пастухи“ після ягнят теж „висувалися“, коли не попами, то вчителями в місто до гімназій (теж викуп). І йшли вони, як Ломоносов, з торбинкою за плечима, повні майбутнім, що їм готувала вередлива доля...

Та годі вже про це. Я взяв цей невеличкий, але типовий для багатьох наших письменників біографічний засів (чого доброго, почнуть відмовлятися від нього — ото буде цікаво!) лише для того, щоб запитати: чи ці „ягнята за селом“ не могли б обумовити справжнє кредо письменника.

Запевняю, що мусіли б, і... обумовили.

Коли це були ягнята „дядькові“, що за них письменник (у своєму ембріональному стані) діставав мізерну плату — або просто відпасував батькові позички на чвертку горілки, то вони лишили по собі тільки прокляття капіталістичному минулому й бридкі спогади. Але... романтично-ідилічні спогади про гуси чи телята... це вже інша справа. Такі телята — це пуповина, що й на сьогодні ще прив'яже багатьох наших письменників до того минулого, часом змушує відхрещуватися від нього, щоб...

Хіба не цим пояснюється те, що наші „бытописатели“ се-

лянські з легкістю „лани“ перескакували на індустріальні теми по дилетантському дебютували романами про пролетаріат, пишучи селянам „просто собі“ колективізуватися. „Авось да небось“... Коли, мовляв, з цього щось вийде, то, після відповідної постанови, і ми вшкваримо по панегірику колективізації, а не вийде... знов же таки ми тут ні при чому.

Наслідки маємо. Телят, овечат та гусей „пасли“, а на колгоспну тему „дядя“ романи пише. Від цього й темі не везе, та й письменник „дядя“ скандалять, а колгоспам від цього, як від зливи в жнива. І навіяки: індустріальна тема, пролетаріат спід „пастухового“ пера виходить надто покриводушений, або не в міру зарум'янений.

Так я пояснюю невдачі наших деяких „полотен“ останнього випуску. „Біографія“ спричинилася до того, що наші герої соціалістичних свят ходять у тих романах на котурнах і тільки ходять та нечленоподільно говорять цитатами з газет. „Біографіями“ — я пояснюю всю оту нісенітницю, „художньо“ подожену на ноти десятків друкованих (і нічим не повинних) аркушів паперу, що таки трапляється ще й на 16-ому році жовтневої революції.

„Біографія“ кинула С. Божка „В степи“, і ніяк він з них не може повернутися на колгоспні лани. Тільки біографією (але без лапок) я пояснюю безперечну удачу „Аванпостів“, порівнюючи не тільки з попередніми творами самого Кириленка. Кириленко „Аванпости“ не спостерігав і не намагався віддати данину часові. „Аванпости“ є результат співробітництва авторського з їх матеріалом, оточенням, завданнями. Співробітництво не для того, щоб „матеріалу набрати для повісті“. Він міг і не написати цієї повісті, але не співробітничати не міг...

Цим я хочу сказати лише те, як шкодить деяким нашим письменникам їхнє втікання від своєї біографії, втікання під спасенну руку „актуальної“ тематики. Тікати можна тільки від боргів, і то недовго.

Я проти тієї теорії, що геній письменника здатний переважити невластивий його ідейному „я“ матеріал. Я проти того, що письменникові треба тільки захотіти, і спід його пера може вийти „перебудівний“ роман.

Я за перебудову біографії письменника, а роман буде перебудівний, як синтез перебудови автора у відповідному оточенні, а оточення... сама багатогранна доба. Не обов'язково Гр. Епікові бути молодим інженером Роменом, працювати на заводі, жити його інтересами тощо, щоб його Петро Ромен був реальною людиною. Але знати серію таких інженерів (а не одного, та й то уявного), органічно відчуті їхні всі хиби, як окремих індивідумів, їхні індивідуальні позитивні якості, знати інтереси наших соціалістичних заводів, боліти ними й вивчити „дрібниці“ не од-

ного, а багатьох наших заводів і людей на них,— ось яка біографія обов'язкова для Еліка, щоб на нього не скаржився Ромен.

Гадаю, що й Кузьмічу „біографія“ нашкодила. Замість розповіді нам про своє захоплення величчю Дніпрельстану як матеріалізованої ідеї соціалізму, Кузьміч старанно (навіть де-де „перестаранно“) констатував виключно матеріально-звичайні факти. Вся „велич“ Дніпрельстану показана ним тільки в кількості і самій різноманітності цих фактів. І вони діють, як оголене каліцтво в прохача, набридають. Досить було б одного факту, але такого, що в ньому б показано не тільки мільйони всіх фактів, а й більшовицьку відповідь на філософське запитання „для чого“, і автор виконав би своє завдання.

Найгірше в подібних творах те, що читач не відчуває авторової щирості, безпосередності. Кому потрібна авторова передмова до свого роману, коли вона тільки характеризує автора, а не роман, до якого написана. Що корисного дає післяслово авторове, коли воно тільки обнажає його позу перед історією.

І як, справді, виграють „Нові береги“ (Г. Коцюба) яскравою тенденцією авторової щирості. Автор у три погібелі ламається, щоб не попасти самому на читацькі очі, щоб якнайширше висловити своє ставлення до цих соціально-нових „берегів“. „Біографія“ Коцюбі теж не дала можливості уникнути поверховості, прихованої „длиннотами“. Принципових глибин процесу і автор „Нових берегів“ не доніс до широкого читача — будівника цих берегів. Та, поставивши собі скромне завдання показу людини нашого часу, яка вона є, Коцюба сумлінно його виконав. Людина новобудов у його романі є.

Нешодавно вийшов „Кобзар“ Т. Г. Шевченка з ілюстраціями Седляра. Якої „біографії“ треба художникові, щоб саме так ілюструвати Шевченка — я можу зрозуміти... А от якою біографійкою пояснити оте „захоплення“ цією художньою манерою — цього я ніяк зрозуміти не можу. Здивований повторним виходом цієї книжки, я дістав єдине більш-менш „солідне“ обґрунтування: „За кордоном хвалять“...

Хто хвалить за кордоном?

Мені страшенно „подобається“ цей безапеляційний критерій. За кордоном хвалять — значить, ми мусимо ламати свої смаки, гребувати мільйонами будівників соціалізму, яким таке мистецтво тільки „туманить“ мозок, „на кожу діє“, і таки друкувати непотріб, пропагувати його.

Вдумаймося уважно в цей критерій. Адже це він прищепив „геніальність“ багатьом корифеям української радянської літератури. Читаєш останню продукцію досить кваліфікованого вже автора Антоненка-Давидовича („Борг“) і дивуєшся: що це — демонстрація чи авторське безсилля. Адже за автором вже кілька років значиться репутація майстра. „За кордоном

хвалять, " а в творі, крім мовної вичурності, нічого нема. Мовна „біографія" спровокувала автора на непотрібне, хоч і надто гладенько багатослів'я та й тільки... а може ще й гірше.

„За кордоном хвалять" Бажанову заузму „філософію" в поезії. Довженкову кінопродукцію, Седлярівську графіку та... свій найафінованіший чарлстон — джаз. Буржуазія закордонна вимагає вже не мистецтва, покликаною на службу прогресивному людству, а кривого дзеркала, щипучих нонсенсів, алькоголю в мистецтві. Декаданс життя їхнього перейшов уже Рубікон саніовщини Арцибашевської й ударився в джазбанд. Побільше дисонансу, щоб глушилося бодай щось людське, щоб дойняло притупілу обжерливість буржуа.

Ось що це за критерій, — за кордоном хвалять.

А Первомайського, интересного поета нашої доби, емоціонально співзвучного героїчній добі пролетарських п'ятирічок, „за кордоном" не хвалять. А Миколу Терещенка, найширішого серед давніх радянських поетів, паплюжать за тим же самим „кордоном"....

Час би вже цей „критерій" (за кордоном хвалять, „на валюту видано" твори Яновського тощо) оголосити поза законом і „геніальність", вида у за часів Дорошкевичевої школи, переглянути.

А згадаєш про Дорошкевича, то чомусь не можеш не згадати й ще раз Інституту радянської літератури ім. Шевченка, принаймні, його київської філії. Мені вже й попадає від товаришів, що плуталися разом з цим інститутом на задвірках радянської літератури, але я не заспокоююсь. Адже ж правда, що цей інститут перетворився був на „Т. Г. Шевченка імені радянської літератури". Де ж радянська література, коли цей інститут старавно копався далеко за її межами!

І тут „біографія" шкодила. Біографія Дорошкевичів, Драй-Хмар впливала на роботу радянської інституції й намагалася заважати її розвитку. Окремі товариші по справжньому розуміли завдання радянської літератури і наперекір Дорошкевичам таки провадили в цьому інституті корисну пролетаріатові роботу. Без них, без їхньої роботи, боротьби за більшовицькі шляхи розвитку Інституту Шевченка він, можливо, й зовсім не існував би до нашого часу. Та ця „біографія" все ж була далеко недостатня, щоб перемогти інерцію „Т. Г. Шевченка ім. радянської літератури", на Інститут радянської літератури ім. поета революціонера Т. Г. Шевченка.

Мені лишилося небагато, щоб закінчити цей випадковий екскурс у далеко не творчі проблеми. Без зайвих слів:

Мені не подобається чути з репродуктора київського вокзалу оте: „... потяг черга, " Хай би його чорт узяв! До якого часу ми будемо рабами цих благоглупостей? Що за „потяг", про яку „чергу" мовиться. Увесь культурний світ знає „номер", а ми „найпрозуніші" тільки „чергу". Нехай уже заціпить отому

репродукторів з „чергою“. Не ганьбіться ви, київські залізничники, отим написом на вагонах — „Ростів“. Нехай вже буде „Ростов“, як звуть його півтора мільйонів трудящих Радянського союзу, як зве весь світ. Не видумуйте „аналогій“ з Харковом і не обґрунтовуйте „теоріями“.

Хочів ще пау слів сказати про „ріжницю“ й „різницю“ та мало місця. Колись іншим разом. Ця „різниця“ мені в печінках сидить. Якомусь, може, ворогові нашому „спало на думку“ „ріжницю“ предать анафемі, а я дванадцять років пишу, старанно обходячи це слово, викинувши його з ужитку, бо „різниця“ — це таки справді для мене „бойня“, і на цю удочку я не піду.

А кінцевим гаслом ставлю таке:

Радянські й пролетарські письменники!

Перебудуйте свою біографію, як перебудовується наша країна переможного соціалізму. Не намагайтеся „перебудувати“ роман чи повість. Доки „ягнята та гуси“ не лишаться як рудименти капіталізму і не будуть випечені вогнем абсолютно нового розуміння сьогоднішнього життя в огоченні соціалістичної індустрії й колективного сільського господарювання, доти твори будуть перебудівними по літфронтівському, лише фразеологічно.

письменники про себе

ол. копиленко

«Здається, року 1922 я приїхав на кілька днів на батьківщину, в м. Червоноград. Там саме відбувався суд над бандитами, спійманими на Червоноградщині. Я пішов послухати справу.

Кілька разів я намагався зразу після процесу написати оповідання, але щось не виходило, не вистачало якихось деталей і я аж 1923 року написав оповідання, що звеється „Ім'єм українського народу“. Видрукував його окремою книжкою. Через деякий час мені переказали, що якийсь „діяч“ з колишніх есерів на Уманщині, прочитавши оповідання, висловився про мене так:

— Нехай Копиленко з'явиться на Уманщині, він звідси живий не вийде.

На Уманщині мені бути не довелося, не було справ. Але тоді ще я зрозумів значення літературного твору, як явища соціального, як зброї проти ворогів революції...

Фактів організуючого значення худ. літератури для робітничого класу у нас є скільки завгодно.

Тому письменник повинен найперше пам'ятати, що на ньому лежить велика відповідальність за вдосконалення своєї роботи і суворі обов'язки перед масою.

Говорити про те, як ми пишем — значить говорити про методи роботи, про організацію письменницької праці. Процес мистецької роботи важко вивчати методами інституту праці. Дуже важко накреслити графік такої роботи, бо кожен працює за своїми індивідуальними уподобаннями.

Глибоко заглянути в свою лабораторію зараз тяжко. На це треба більше часу, а писати „взагалі“ — я не вмію. Тому доведеться коротесенько сказати лише про один момент своєї роботи. Про один момент з технології прозового твору.

Поети рішуче настоюють на тому, що поезія — найвищий, найскладніший зразок словесної творчості. Не будемо з ними сперечатися. Хочеться тільки нагадати поетам, що для них існує ціла низка готових законів роботи над віршем.

А ритміка прози така невивчена і темна справа, що наші письменники часто навіть не думають над цим. Можна нарахувати всього троє, чи четверо сучасних радянських українських белетристів, що в роботі над словом не забувають про ритміку. Критика наша навіть не намагалася ставити суто-технологічних, творчих питань роботи над прозою. Може де-хто думає, що це формалізм. Ну, коли виша математика є формалізм, — тоді, значить, критики не повинні її вивчати.

Треба сказати одверто, що наша белетристика дуже бідна на стиль, бідна на художнє слово. Читаєш і дивуєшся — письменникові є про що сказати, але говорить він „косноязычно“. Герої романів плавають у широкій воді неймовірного накопичення непотрібних, випадкових, розріджених слів. Слова в реченнях не знають свого місця. Вони живуть поза творчою дисципліною, живуть в буденній нудоті й одноманітності. Від цього мляві ситуації, мляві люди, замість твору — сировина, аркушів на двадцять, а то й більше.

Я нікого не збираюся повчати. Хочу тільки сказати, що для мене одно з найважчих завдань роботи над твором — це слово. І ніколи мені критика нічого не порадила. Тільки намагається знайти якісь гріхи проти мовних канонів академії, які я сам свідомо ламаю.

Коли я широко і невдало вживав алітерації в своїх перших оповіданнях, ніхто на це не звернув уваги. Були цілі сторінки свідомо підібраних слів з певним сполученням шелестівок, в непевному законі ритміки. Тепер мені соромно про це згадувати, бо не в цьому полягає робота над словом. Хоча не можна нехтувати й цим і, виправляючи оповідання, я все ж не наважився викинути всіх алітерацій й асонансів.

Наприклад, я не наважився повиправляти такі рядки:

„Село в степу степове й Степовим зветься. За селом піски сипляться, пересипаються: шелюгами засаджені колись, а далі ліс“.

Це було написано давно. Потім, звичайно, я добре зрозумів, що такі рядки звучать фальшиво. Крім того, легко можна підпасти під вплив матеріалу, форма почне превалювати. Але мушу признатися, що ці вправи пішли мені на користь.

Питання речення в прозовому творі — це надзвичайно складне і серйозне питання. Я намагався в якійсь мірі глибше

поставитись до цього в романі „Народжується місто“. В деяких місцях вдалося, здається, досягнути значної виразності і простоти. Бо я стежив за кожним граматичним наголосом і ритмом речення. Разом з тим логічні наголоси від цього не страждали. Ураховував темп дії і руху, можливість передати це все словом найілюстративніше. Намагався типізувати діалог. Один розділ роману написав виключно діалогом без жодної авторської ремарки...

Зараз у новому романі я буду продовжувати і вдосконалювати ті завдання, які поставив собі в „Народжується місто“. Шукаю максимальної простоти художнього твору. А це завдання надто складне і тяжке.

письменники про себе

ст. крижанівський

Народився 1910 року в містечку Новий Буг, Одеської області в сім'ї шевця. Обставини свого дитинства пригадує в поезії „Тіні старого містечка.“

... Мені згадалась наша темна хата,
Низький верстак з сапожницьким струментом
І навкруги розкидані недбало
Старих фасонів різні копиди.
Мені згадалась смола і дратва,
Лібок і клейстер, колодки й правила.
Рулетки, фумилі й ремінний шпандир —
Ним батько добре частував мене...
Ці давні пахощі сирій шкіри
Смоли і воску, клейстерів і сажі,
Й мелодія сапожницької пісні
Ще й досі в пам'яті стоїть жива:
Вона пов'язана з зігнутим батьком
Над чобітьми пудовими, міцними
Із горілкованим духом неодмінним

З суботнім урочистим шабашем.
Вона пов'язана — з глибин дитинства —
З суворим духом віковичних злиднів
Із дідом Юдкою, що мав взуттєву лавку,
З місцевим куркулем Волошуком.
Для них мій батько гнув щоденно спичку,
Для них шив хромові, юхтові й шаврові
Дебелі чоботи і мав злиденні гроші,
І житній, чорний мав мужицький хліб.
А щонеділї випивав півкварті
В компанії з сапожником Корнієм
І Транським, заготовщиком і другом,
З замовцем із куркульських хуторів.
З базару п'яного я вів додому тата,
А випивши, він був надміру добрий,
Він обіцяв віддати сина в школу.
І вивчити мене „на вчителі“...
До діда Юдки біг я в поведілок
Позичити полтинник на похміля
І батько знов, в такім одвічнім циклі,
Сідав за чорне й кляте ремесло...

Такий початок біографії багатьох моїх перевесників, в тому числі початок біографії й молодих сучасних письменників. Цього містечкового походження я не цураюсь, але все життя працюватиму, щоб струсити з себе його порох.

За своє життя я написав три книжки поезій: „Енергія“, (1930) „Країна майстрів“ (1929-33 р. р.) Я закінчив літфак Інституту профосвіти, за цей час я працював і працюю в журналі „Молодняк“. Далі біографію треба творити. Поетові неможливо жити й працювати без своєї біографії. Тому я закінчивши *Lehrjahre* (роки навчання) починаю *Wanderjahre* (роки мандрувань), інакше бо можна опинитися у становищі людини, про яку говорить афоризм К. Пруткова „Что скажут о тебе другие, коли ты сам о себе ничего сказать не можешь“...

Для мене писати про літературу, значить писати про свої перспективи, бо того, що зроблено, мало, отже писати до збірника „Письменники про себе“ мене примушує не властива „браттям писателям“ нескромність, а бажання висловити декілька думок про поетів і поезію.

Найбільше лихо моє і багатьох моїх молодих товаришів у тому, що ми погано знаємо життя. В тому, що ми виключені з безпосереднього творчого оточення, заводу, шахти, колгоспу, тобто звідтіля, де твориться живе життя, життя, яке може бути невичерпним джерелом емоцій, джерелом пізнання життя, у всій його складній многогранності подій, типів, фактів.

От чому наші поети пишуть мало і пишуть блідо, от чому наша поезія за невеликими винятками не знайшла собі визнання у масового читача, а свідок цьому книжкова крамниця. От чому, поряд з прекрасними зразками справді живої, соціалістичної поезії, так багато поезії мертвої, байдужої, нецікавої справжньою пристрастю і щирістю, без яких неможлива ніяка творчість, бо немає місця байдужості в мистецтві соціалістичного будівництва. Ось чому я не прощаю собі і своїм товаришам того, що ми, маючи всі можливості брати участь у таких подіях, як будівництво тракторного заводу, механізація вугільного Донбасу, колективізація села, надто весною 1930 року, не брали цієї участі і вивчали їх, як сторонні спостерегачі з газет. Отже не в тому справа, щоб відразу подати на цю тему твори, важливо, щоб ми були учасниками, очевидцями величезної історії, яка творилась поруч нас, і яка може через багато років вийшла б живою спід нашого пера.

Багато років тому Валерій Брюсов сказав про молодих поетів: „Нам кажется, что неудача этих молодых попыток зависит от той же разобщенности молодых поэтов с жизнью, о которой мы не раз говорили. Они не наблюдают, не мыслят, не живут, или по крайней мере свою жизнь отделяют от своей поэзии“. Це серйозне застереження для молодих поетів. І справді, від нас вимагається не тільки і не виключно спостереження подій, а й глибокої участі в подіях, щоб сприйняти їх не тільки умозорно, а й емоційно. Інакше родяться мертві, байдужі вірші і немає їм ні числа, ні міри...

Та не тільки мертвою поезію бачу я. Були накладні видатки, а було й справжнє мистецтво. Адже ми живі, і твори наші — живі.

Чим же ми живі? Колись Гюї де-Мопасан у своїй статті „Роман“ говорив: „Після стількох майстрів такої різної вдачі, таких численних геніїв, що можна здобути, ще не зроблене що сказати, ще не висловлене? Хто серед нас може похвалитись, що написав сторінку, одну фразу, якої б не знайти у досить подібній формі десь в іншому місці“.

Неправильно. Ми знаємо теорію матеріалістичної діалектики, ми знаємо, що життя вічно йде вперед. Люди перетворюють світ і творять нові форми, нові взаємини, нові почуття і вони вимагають нових слів для себе, нових художників і письменників. От чому поруч з таким гігантським деревом людської думки як М. Горький, що досягнув вершини її, росте і квітне зелена памолодь — ростуть молоді, талановиті письменники і коли вони не пустощі, їм нічого боятися, що „все сказане“, вони дадуть щедрі і багаті плоди. Не дарма так часто В. Ленін любив повторювати слова Гете „Теория, друг мой, сера, но зелено вечное дерево жизни“.

Ці думки я, як і кожен поет, захотів висловити в поезії,
що звучить так:

Мене оберігає від схоласта
Живого неспокою течія.
І з нею я не думаю пропасти.
Від нею йду і зеленію я
Для того і дерева зеленіють,
Щоб осени дебелий дати плід.
От батько мій:

зеленому вклонявся змію,
Що в праці каторжній — утіха літ.
Але у шевстві майстром був; у нього
Добротні чоботи — то честь і слава рук
Він так робив їх, щоби людські ноги
Років із п'ять топтали грязь і брук.
З колодки знявши фумиль і рулетку,
І сажа й віск викінчували річ.
Любов до ремесла, щоб міцно й метко,
Щоби замовець ставив могорич.
Чолом тобі, мій батьку, за науку
Від тебе вчився і до того звик:
Не партача, а майстра мав ти руку.
Я теж не покладу охудки на язик.
Рісте поезія і майстерство леліє
Як плід, що падає,

як птах, що виліта.
Це джерело, бо вічно зеленіє,
Бо квітне вічне дерево життя!

За цей вірш мене таки добре й справедливо лаяв В. Коряк.
Він лаяв за те, що я любовне, дбайливе ставлення до слова
порівнюю з ставленням ремесника до свого ремесла, тобто
вихожу з позицій середньовічної цеховщини, а не з розуміння
соціалістичного ставлення до праці, як до справи честі. „Як
глибоко сидять у багатьох із вас традиції містечка“, говорив
тов. Коряк і знов таки правдиво, бо нам нещадно треба ви-
живати містечкові ремесничі традиції з літератури.

Нам треба вчитися майстерства слова. Література — це
творчість тільки остільки, оскільки це є праця, от чому
М. Горький зве творчість „туманним и глуповатым слов-
цом“.

І справді, по моему письменник починається там, де він
навчиться не тільки писати романи, а й індивідуалізувати
мову своїх персонажів. Це, звичайно, не все, але тут зби-
гається в одно проблема матеріалу і проблема майстерства.
Нас вчили і вчать айбільш майстрі слови, що творити — це
значить працювати, а не мріяти. Наведу декілька думок.

Оноре Бальзак говорив: „Митець, щоб не бути жертвою власної перемоги, мусить об'єднувати творчість і спостереження, працювати, а не мріяти. Митець повинен мріяти тільки з пензлем в руці“. Отже, таким саме творцем і був Бальзак.

Гюстав Флобер говорив Мопасанові: „Талант — це довге терпіння. Треба досить довго й уважно приглядатися до всього, що хочеш змалювати, щоб викрити в ньому те, чого ніхто не бачив, не висловлював.

Іван Франко писав:

Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивні перла виносить.

Гюї де-Мопасан говорив: „Талант походить від оригінальності, а оригінальність є спеціальна манера думати, добачати, розуміти й обмірковувати“. Для цього: „Коли маєш оригінальність, треба її передусім виявити, а коли не маєш, треба її здобути“.

Нарешті М. Горький вчить нас „наиболее трудно и плохо усваиваются простые мысли. Вот например за сто лет до наших дней Гете сказал: „В деянии начало бытия“. Очень ясная и богатая мысль“...

Зовсім інакше підходить до творчості Борис Пастернак. Його думка змикається з думкою Мопасана про те, що вже все сказане геніями думки й чуття:

Есть в опыте больших поэтов
Черты естественности той,
Что не возможно, их извед в,
Не кончить полной немотой.

І знову ми, не майстрі, а підмайстрі в цехах слова, не зупиняємось, не кінчаємо „полной немотой“, — бо вічно зелене дерево життя, бо ми в мистецтві будемо досягати тієї високої простоти, яка б створювала мистецтво мільйонів, мистецтво високих пристрастей, мистецтво вільних людей, що перетворюють світ. Тільки люди, що не почувають пульсу життя, що навіки зачинилися в своїх кабінетах, як равини в черепашках, можуть викомарювати чудні фокуси зі словом: „стоїть стояка, висить висяка“.

Тема багатьох моїх віршів — комсомол. Він виховав мене, він вивів мене з беззбройного містечка на широку й радісну дорогу творчості. Він не тільки біля мене, він в мені, в моєму світогляді, він вчить мене по комуністичному бачити світ.

Мені приходить одна думка: бувши малими, ми часто ходили шукати стовпів, які підпирають небо і гірко жалкували, що не могли дійти, бо обрій відсувався все далі і далі.

Тепер ми знаємо, чого шукати. Мені хотілось би, щоб у нас залишився тільки той огонь бажання вічно йти вперед, вічно шукати так, як вчив нас Ленін, що без людських емоцій немає людського шукання істини. Коли б мене запитали: яка найбільша мрія мого життя, я, не вагаючись, відповів би: бути письменником. Для цього треба багато вчитися. Вчитися в партії, яка будує соціалістичне суспільство, вчитися в дійсності, не відокремлювати свою поезію від життя, тобто писати не тільки вірші, а творити поезію. Для цього треба міцно вірити в те, що ти робиш і для чого ти робиш, тобто бути ідейним більшовиком-комуністом, бо не секрет, як у нас ще багато літературного міщанства. Ми повинні вчитися бути гідними синами своїх славних батьків.

За цей рік я написав чимало окремих поезій, але не написав цільної книжки, і цю книжку я хочу написати про Донбас. Донбас мене давно вже приваблює невичерпною силою людської енергії. Він — одна з центральних станцій нашої епохи. В Донбасі багато моїх знайомих і незнайомих друзів, комсомольців, і вони давно мене кличуть до себе.

с. в. н о с і о р

підсумки і най- ближчі завдан- ня національної політики на у к р а ї н і

Товариші! * Підведення підсумків господарському та культурному будівництву на Україні з погляду проведення ленінської національної політики є тепер надзвичайно вчасне і абсолютно потрібне.

Потреба підбити ці підсумки виникає з міжнародної обстанови, того факту, що Україна, як складова і нерозривна частина СРСР, перебуває в центрі уваги і всякого роду жадань імперіалістів.

Потреба підбити ці підсумки виникає і з того, що КП(б)У останнім часом провела дуже серйозну боротьбу з українським націоналізмом і завдала йому ряд нищівних ударів.

Нам треба підвести підсумки боротьби з новим націоналістичним ухилом, що його очолював М. О. Скрипник.

І, нарешті, потреба підбити ці підсумки диктується тим, що після виступу тов. Постишева на червневому пленумі ЦК КП(б)У ми провели по всіх партійних організаціях широке обговорення питань про проведення національної політики і тих проривів, які припущено у нас на фронті національно-культурного будівництва.

* Додаток до Листопадовому об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У

господарське і культурне зростання радянської України

Перше і основне, що треба відзначити, підбиваючи підсумки проведенню на Україні левінської національної політики — це винятково величезне господарське й культурне піднесення країни, це досягнення нами вирішальних успіхів в остаточній ліквідації колишнього колоніального стану України та її культурної відсталості. Гігантське господарське й культурне зростання є чинник незаперечний, безумовний. Цього зростання наша партія і за її проводом робітники та селяни України досягли на основі найщільнішої братерської спілки з російським пролетаріатом, з пролетаріатом і селянством цілого Радянського Союзу, в спільній героїчній боротьбі пліч-о-пліч за справу соціалізму проти класового ворога, проти націоналістів, пстлюрівщини, куркульства, проти української російської контрреволюції, проти всієї міжнародної буржуазії.

У підсумках нашої роботи в проведенні левінської національної політики господарсько-економічний бік питання має величезне значення. Тов. Сталін на XII з'їзді партії, коли деякі товариші в своїх виступах намагалися звести проведення левінської національної політики на питання мови, школи, сказав:

„Деякі з наших товаришів думають, що, випнувши на перший план питання про школи і мову, можна цим розрубати вузол. Невірно, товариші, на школах тут далеко не поїдеш, вони, ці самі школи, розвиваються, мова теж розвивається, але нерівність фактична існує, а це основа всіх невдоволь і всіх тертів. Тут школою і мовою не одговоришся, тут потрібна дійсна систематична, щира, справжня пролетарська допомога від нас трудящим масам відсталих у культурному і господарському відношенні національностей. Треба, щоб, крім шкіл і мови, російський пролетаріат ужив усіх заходів до того, щоб на окраїнах, у відсталих в культурному відношенні республіках, — а відсталі вони не з своєї вини, а тому, що їх розглядали раніше, як джерела сировини, — треба домогтися того, щоб у цих республіках були влаштовані вогнища промисловості“. (Сталін. Доповіді на XII з'їзді РКП(б).

Щоправда, Україна і раніше була в днісно індустріальною країною. Але ясно, що те, про що говорив тов. Сталін, безумовно, стосується і України. Ці вказівки не можна було не покласти в основу проведення нашої національної політики на Україні, бо, щоб цілком ліквідувати колишню колоніальну залежність України, треба було по новому перебудувати еко-

номіку України, створити потужну індустріальну базу для піднесення всього господарства, для зростання культури. Цілковитої рівності в національному відношенні досягається і забезпечується господарським розвитком.

Чи забезпечила братерська спілка українських робітників і селян з російськими робітниками і селянами ліквідацію цього колишнього колоніального стану, чи забезпечила вона належний господарський розвиток радянської України? На це питання можна дати тільки одну відповідь: так, забезпечила і забезпечила в повному обсягу.

Я думаю, що нема потреби докладно наводити тут велике число фактів, що характеризують господарський розвиток України. Спинюся тільки на основних.

радянську україну перетворено на країну потужної індустрії

Передусім — про промисловість. Відомо, що політика експлуататорських класів щодо своїх колоній сходила на затримування їхнього господарського розвитку, особливо в галузі важкої промисловості.

Як же розвивалась за ці роки промисловість на Радянській Україні?

Тепер гуртова продукція всієї промисловості України зроста, рівняючи до передвоєнної, в 3,8 рази, а за останні 5 років — в 2,5 рази, при цьому, важка промисловість зроста, рівняючи до передвоєнної, більш як у 4 рази. Легка промисловість за першу п'ятирічку зроста в 3 рази.

Потужність електростанцій тепер збільшилась, рівняючи до 1913 року, в 6 разів, а проти 1928 року, тобто за період першої п'ятирічки — в 3 рази.

Набагато збільшилась питома вага продукції важкої промисловості в усій промисловій продукції України: з 51,7% 1913 р. до 57,8% тепер. Основні фонди промисловості України за першу п'ятирічку зросли в 2,5 рази. Коли взяти основні фонди промисловості за строком введення їх в експлуатацію, то 65 проц. усієї нашої промисловості введено в експлуатацію після 1 жовтня 1925 року, при чім щодо важкої промисловості цей процент збільшується до 72. Іншими словами, майже $\frac{3}{4}$ вартості всіх наших фабрик, заводів, агрегатів та інш. утворені за останні 7 років. Усі ті велетні, як, ми тепер маємо, є діло рук радянської влади, діло рук робітників і селян України та Радянського Союзу. Щоб уявити грандіозність нашого промислового будівництва, досить сказати, що за першу п'ятирічку в промисловість України вкладено 53 млрд. карб. з них понад 4 млрд., або 76 проц. — у важку промисловість.

Успішно вивершено будування Дніпробуду та інших величезних електростанцій (Штерівської, Зуївської та інш.), про-

ведено переустаткування і докорінну реконструкцію металургійних заводів, побудовано кілька десятків величезних вугільних і рудних шахт, збудовано ряд величезних гігантів машинобудування (Харківський тракторний завод, Краматорський завод, Луганський паротягобудівний, Харківський турбінний завод та інш.) будеється 4 нових металургійних заводи (Озів-сталь у Маріуполі, Криворізький, Запорізький, Никопільський), успішно закінчується будівництво єдиного в світі промислового комбінату в Запоріжжі, збудовано десятки величезних заводів легкої та харчової промисловості і т. д., і т. д.

Такого гігантського будівництва не знає історія жодної капіталістичної країни в світі. Таке будівництво було б зовсім неможливим, про нього і мріяти не можна було б при владі на Україні поміщиків і капіталістів, при владі Центральної ради і всякої іншої буржуазної влади.

За період першої п'ятирічки — від 1928 року до 1932 року — на Україні збудовано 386 нових підприємств не рахуючи шахт. Ці нові підприємства дають продукцію на 660 млн. крб. на рік.

Звикли вважати, що індустріалізація у нас розвивається головню на Лівобережжі, а інша частина України індустріалізується дуже повільно. Справді ж ми побудували дуже багато підприємств не тільки в Донбасі, Харкові, Дніпропетровську, а й у всіх інших областях.

Ось, товариші, яка виходить справді картина. З 386 підприємств, збудованих за першу п'ятирічку, у Вінницькій області збудовано 53 нових підприємства, що виробляють на 29 млн. крб. на рік продукції; у Київській області — 71 нове підприємство — на 111 млн. крб. продукції на рік; у Чернігівській області — 21 підприємство — на 21 млн. крб.; в Одеській — 54 підприємства — на 79 млн. крб.; у Молдавській республіці — 9 підприємств — на 8 млн. крб.; у Дніпропетровській області — 85 підприємств — на 98 млн. крб.; у Донбасі — 31 підприємство — на 122 млн. крб. і в Харківській області — 62 підприємства, що виробляють за рік продукції на 194 млн. крб. Хіба ці цифри не є достатній доказ того могутнього процесу індустріалізації, що відбувається в усій нашій країні.

Величезне значення, рівень і розмір теперішньої промисловості України стає особливо ясним, коли порівняти з деякими передовими капіталістичними країнами. Ось, скажімо у вугіллі. Якщо 1913 р. видобуток вугілля на Україні становив тільки 18 проц. усього видобутку Німеччини, то тепер українська вугільна промисловість дає вже 40 проц. того, що видобуває Німеччина, яка до речі, посідає третє місце в світі у видобуванні вугілля.

Проти Англії 1913 року видобування вугілля Україною становило близько 9 проц., а тепер — 20 проц.; Франції 1913 року — 57 проц., а тепер наш видобуток вугілля становить понад 90 проц. видобутку Франції.

У виробництві чавуну ми тепер випередили уже Англію (тоді, як 1913 року виробляли чавуну у 3 рази менше за Англію) і майже вирівнюємося з Німеччиною.

Із зростанням індустрії на Україні зростає і робітничий клас. 1914 року на Україні в ценовій промисловості працювали тільки 642 тис. робітників, а 1933 року в українській ценовій промисловості працюють уже 1.218 тис. робітників. При чім, товариші, це зростання робітників відбувається в усіх без винятку галузях промисловості. А загальне число робітників і службовців в усіх галузях соціалістичного господарства України тепер становить 4,4 мільйони проти 2 мільйонів 1928 року. На Україні, як і в цілому Радянському Союзі, цілком ліквідовано безробіття.

Українські націоналісти, не перестаючи, галасують про, ніби, колоніальний стан України у відношенні до Союзу радянських республік. Чи варто після наведених даних про гігантський розмах нашої індустрії, нашого соціалістичного господарства доводити, що всі ці крики про „колоніальний стан“ України є ні що інше, як найпідліший наклеп.

Відомо, що українські націоналісти протиставлять Українську СРР Західній Україні (Галичина), яка перебуває під ярмом польських поміщиків і капіталістів, на всі лади вихваляючи її, як країну, в якій українському робітникові і селянинові, ніби, живеться краще, ніж в УСРР. Тим то цікаво спинитися на деяких фактах, що характеризують стан на Західній Україні, зокрема, в галузі промисловості.

1913 року на всій території зайнятій Польщею (за даними „Пшеглонд Господарчі“) видобуто 1.144 тис. тонн нафти. 1927 року видобуток становив уже тільки 723 тис. тонн, 1932 року — тільки 507 тис. тонн, тобто скорочення, рівняючи до 1913 року, — в два рази.

Коли взяти окремо дрогобицьку нафту — Західна Україна, — то 1913 р. видобуток становив 1 млн. тонн, 1927 року — 609 000 тонн, а 1932 року — 420 000 тонн, — тобто скорочення проти 1913 року майже на 60 проц. Скорочення видобутку нафти триває і 1933 року. Найбільший нафтовий концерн „Малопольска“ в липні цього року оголосив про скорочення виробництва і звільнив половину своїх робітників.

Продукція лісової промисловості, яка має для Західної України досить серйозне значення, за останні 4 роки скоротилась більш, як на половину. Продукція переробної промисловості Західної України скоротилась протягом 1928 — 32 р.р. майже на 70 проц.

Таке різке скорочення промисловості дуже болюче вдарило по робітничому класу, набагато збільшило армію безробітних. Число робітників за останні 4 роки на Західній Україні скоротилось на 40 проц. При чім, у нафтовій промисловості — на 30 проц., у лісовій — на 50 проц., мінеральній про-

мисловості — на 57 проц., харчовій — на 58 проц., металевій — на 62 проц. Тепер на Західній Україні налічується понад 100 тис. безробітних, в 3 рази більше як працюючих.

Поруч цього, відбувався величезний наступ і на зарплату робітників, що лишилися там на роботі. За період від 1929 року до 1932 року, навіть за офіційними даними „Статистики труда“, номінальна зарплата скоротилася пересічно на 40 проц. За самий тільки зимовий період 1932 р. зарплата на багатьох підприємствах скоротилась на 15—20 проц. Підприємства „Нобеля“ за один раз скоротили зарплату на 40 проц.

Такий, коротко кажучи, стан в галузі промисловості й становища робітничого класу на Західній Україні, там, де живуть і звідки намагаються вести наступ українські націоналісти. Ви бачите, що ці пани неспроможні хоча б щось найменше протиставити нашій Радянській Україні і тій величезній колосальній роботі, яку Радянський Союз зробив у галузі індустріалізації України.

Водночас із зростанням нашої української промисловості відбувається процес українізації складу робітничого класу і взагалі міст.

Тов. Сталін 1926 року в листі ЦК КП(б)У з приводу Шумського зазначав:

„Безперечно, що склад українського пролетаріату мінятиметься мірою промислового розвитку України, мірою припливу до промисловості з околиць сіл українських робітників... Але цей процес тривалий, стихійний, природний“.

(З листа тов. Сталіна ЦК КП(б)У 1926 р.)

Те саме тов. Сталін на X з'їзді ВКП(б) говорив про міста України:

„Ясно, що коли в містах України досі ще переважають російські елементи, то з протягом часу ці міста неминуче будуть українізовані“.

Ці слова тов. Сталіна тепер уже не є прогноз, пророкування, а успішно здійснюються на ділі. Я наводив уже дані про зростання робітничого класу України. Тепер про національний склад його. Я що 1926 року серед робітників промисловості і будівництва було 41 проц. українців, то рік-у-рік збільшуючись, процент українців 1932 року дійшов уже більш як 53. Цей процес зростання українців у складі робітників відбувається по всіх галузях промисловості. У складі робітників вугільної промисловості 1926 року було 35% українців, 1931 року — 42 проц. а 1932 року — 45 проц. і 1933 року — 46 проц.; у металургійній промисловості 1931 року — 44 проц., 1932 року — 48 проц., 1933 року — 53 проц.; у хемічній промисловості — відповідно — 51 проц., 56 проц. і 58 проц.

Так само неухильно зростає процент українців і в загальному складі всіх робітників і службовців. Якщо 1926 року в складі всіх робітників і службовців було 49,9 проц. україн-

ців, то 1931 року ми вже маємо 59 проц. Пізніших даних на жаль, у нас щодо цього питання нема.

Про зростання людності — людності в містах взагалі — говорити багато не доводиться, бо кожному відомо, що за останні роки в зв'язку з гігантськими темпами індустріалізації подвоїлась-потроїлась людність не тільки старих промислових міст, але на місці селищ, колишніх малозалюднених пунктів, фактично виріс ряд нових великих промислових міських центрів. Але надзвичайно збільшилось зростання української людності в містах. Візьмімо, приміром, Харків. 1923 року в Харкові було 122 тис. українців, або 37,9 проц. всього складу людності, 1926 року число українців збільшилось уже до 160 тис. — 38,3 проц., а до початку 1933 року українців налічувалось уже понад 330 тис., або майже половина всієї людності. Іншими словами, число українців у Харкові за останні 6 років збільшилось більше, як у два рази. Це, майже на увазі, Харків, який у минулому складом своєї людності був переважно російським містом.

Ще разючіші зміни відбуваються в інших містах. Візьмімо Сталіно. 1923 року в Сталіному (Донбас) було 2.200 українців, або 7 проц. усього складу людності, 1926 року було вже 27.500 українців — 26 проц. людності, а 1933 року близько 86 тис. — понад 31 проц. людності.

Далі — в Запоріжжі 1923 року було 12 тис. українців — 28 проц., 1926 року стало 26.500 — 47 проц., тепер 60 тис., або 56 проц. усієї міської людності. Візьмімо Луганськ. 1923 року там було 9.500 українців, або 21 проц. людності, 1926 року українська людність збільшилась на 43 проц. — стало 31.200 чол., а 1933 року — уже 71.000 українців, або 60 проц. людності.

І, нарешті, Дніпропетровськ. 1923 року там було 24.500 чол. українців, або 16 проц. людності, 1926 року стало вже 83 тис., або 36%, а 1933 року — 185 тис. українців, або 48 проц. людності.

Ось, товариші, процес, що відбувається в наших містах. Як бачите, яскраво виявлений і цілком природний процес зростання української людності, який і далі йтиме щоразу швидшими темпами. Це не підлягає найменшому сумніву.

Такі в основному підсумки стану в галузі індустріалізації України, зростання робітничого класу і зростання міст. Тепер про те, що відбувається на селі.

**радянська україна — країна
великого соціалістичного
сільського господарства**

Товариші! Ви знаєте, що вся політика нашої партії, політика робітничого класу щодо села сходила і сходить на те, щоб підняти село з колишніх злиднів, затурканості до культурного людського життя. Ви знаєте також, що в наслідок

індустриалізації та суцільної колективізації нашої країни ми маємо докорінні зрушення в усій економіці, в усьому господарському укладі сучасного села.

Тут з першого питання, в доповіді тов. Чубаря, у виступі тов. Постишева і в промовах ряду товаришів розгорнуто картину того піднесення, в якому тепер перебуває зокрема і особливо наше українське село.

Перемога суцільної колективізації на Україні, перехід мільйонів селянських господарств від індивідуального, розпорошеного, малопродукційного господарства до великого соціалістичного господарства, на базі найновішої техніки — поклала початок могутньому піднесенню сільського господарства і швидкому поліпшенню матеріального стану мільйонних мас колгоспників.

На основі колективізації уже цілком ліквідовано широкий шар наймитства і бідноти. Ця багатомільйонна маса, яка при поміщиках і капіталізмі зазнавала виняткової експлоатації та гноблення, визволена від гноблення поміщиків і капіталістів і піднялася в колгоспах до рівня життя середняків. Але радянська влада на цьому не спинилася. Вустами нашого вождя тов. Сталіна партія проголосила нове гасло — зробити всі колгоспи більшовицькими, а всіх колгоспників заможними. І це гасло тепер партія успішно здійснює.

Одна з вирішальних умов цього піднесення українського села є успішно здійснена індустриалізація нашої країни.

У цьому виявляється одна з відмінних рис нашої соціалістичної промисловості, яку є вороже комуністична партія і пролетаріат, рівняючи до капіталістичної промисловості. За старих часів капіталістична промисловість була засобом для поневолення та експлоатації, а на Україні та в інших національних республіках також і засобом національного гноблення багатомільйонних трудящих мас села. Цілком протилежне відбувається при радянській владі. Завдяки індустриалізації, завдяки розвитку радянської промисловості партія і робітничий клас добилися докорінної соціалістичної і технічної перебудови сільського господарства і на основі цього значного поліпшення матеріального стану селянства. Пролетарська диктатура визволила селянство України не тільки від поміщиків а й від куркульської кабали.

Коли б можна було підрахувати, скільки крові виссали з наймитів і багатомільйонної маси українського селянства поміщики й куркулі — ми дістали б справді астрономічні цифри, які показали б, що переважну частину свого життя український селянин, наймит, бідняк працювали на поміщика, працювали на куркуля, їм лишалась тільки наймізерніша частина їхньої праці, найнезначніша частина наслідків своєї роботи, яких не вистачало навіть для напівголодного існування.

І тільки радянська влада визволила українського селянина від кабали поміщика і куркуля, від якої стогнали і гинули багатомільйонні трудящі маси України. Радянська влада переозброїла колгоспне селянство України, давши йому в руки нову техніку, щоб з допомогою цієї техніки підняти село до вищого й культурнішого життя, яке належить людині і громадянину радянської держави.

Тут уже досить докладно наводили дані про технічне озброєння українського села. Тим то наведу лише ще кілька цифр. Тепер ми на Україні маємо 650 машинотракторних станцій. В усьому сільському господарстві ми маємо близько 50 тис. тракторів, при чім більше як 40 тис. тракторів тільки в МТС і обробляють колгоспні лани. Ви знаєте, товариші, що за старих часів про трактори селянин не міг навіть і мріяти. На лавах України тепер працюють уже 4.200 комбайнів, 8 тис. вантажних автомашин і колосальна кількість іншого складного сільсько-господарського реманенту, яких так само раніше наше бідняцько-середняцьке село не мгло, а мали тільки поміщики й куркулі. Майже вся продукція нашої української промисловості сільгоспмашинобудування їде до українського села. Так от якщо 1913 року на Україні випущено сільсько-господарських машин на суму 24 млн. крб., то 1928 року випущено на 105 млн. крб., а 1932 року — на 214 млн. крб. Колективізація українського села тепер дійшла 85 проц.

З ліквідацією відставання, яке ми мали в сільському господарстві України протягом останніх двох років, покладено міцну основу для дальшого, справді швидкого зростання добробуту нашого колгоспного села, для здійснення гасла тов. Сталіна про перетворення колгоспника на заможного. Більш за те. Поступово, крок за кроком ми почали ліквідацію нерівності, що існувала протягом сотень років між затурканим, злидненим селом і культурним та відносно впорядкованим містом, піднімаючи колгоспне село до рівня міської культури. Ми тепер приєднуємо до соціалістичної культури мільйони селян, які раніше від усякої культури були зовсім ізольовані, були затуркані і темні. Ми на Україні вже здійснили в основному завдання поголовної письменності на селі.

Що можуть цьому величезному матеріальному і культурному зростанню нашого села протиставити українські націоналісти, контрреволюціонери і всякі ухильники, які прагнуть до того, щоб вернути Україну назад до колишнього капіталістичного і поміщицького ладу. Протиставити їм нічого, хіба що „хвалену“ Західну Україну, що половина землі у неї при великому безземеллі та винятковому малоземеллі перебуває у власності поміщиків, не лічачи землі, яка є у куркулів. Поміщицька і куркульська кабала, гноблення українських селянських мас на Західній Україні дійшли найвищої межі.

Поглиблення кризи капіталізму ще гірше погіршує стан селян Західної України. Вибиваючись із сил на своєму шматку землі, переважно орендованому у поміщика, перебуваючи у подвійній кабалі у поміщика й куркуля, селянин не спроможний забезпечити собі навіть напівголодне існування. Якщо до цього додати цілковите знецінення праці, винятково тяжкі податки, тиск системи капіталістичної оренди і т. д., то картина жахливого стану селянства Західної України стане зовсім ясною. Праця селянина зовсім знецінюється різким падінням цін на продукти сільського господарства, зокрема на хліб, що відбувається під тиском кризи усього капіталістичного господарства. 1927-28 р. р. ціна на пшеницю була 53 злотих за центнер, у липні 1933 року — вже 38, а в серпні — тільки 23 злотих; на жито 1927 року — 43 злотих за центнер, в липні 1933 року — 25 злотих, а в серпні — 14; на ячмінь відповідно — 44, 22, 14.

І не дивно, що в зuboженій Західній Україні, яка є тепер цитадель української націоналістичної контрреволюції, день-у-день наростає революційний рух. Останнім часом ми мали там цілий ряд стихійних спалахів, повстань людей, доведених буквально до відчаю.

І ось цю систему капіталістичної експлоатації трудящих мас українські націоналісти намагаються перенести на нашу українську радянську землю. Не вийде! Не для того українські робітники й селяни пліч-о-пліч з російськими робітниками й селянами скинули владу капіталістів і поміщиків, щоб знову посадити собі на шию експлоататорів і гнобителів.

радянська україна створила українську соціалістичну культуру

На базі індустріалізації та могутнього зростання всього господарства Радянської України досягнуто гігантського зростання української радянської культури. Підвищується матеріальний добробут трудящих і на цій основі зростають і культурні потреби і задоволення цих потреб. Я спливаю на деяких основних підсумках нашого культурного будівництва.

Почну від нижчої школи. Передреволюційного часу на Україні не було зовсім українських шкіл. Та й взагалі 1915 р. на Україні тільки 40% усіх дітей навчалося в школах, а 60%, головню і майже винятково діти селянської і міської бідноти, були приречені на неписьменність. Не утворили українських шкіл під час свого панування ні Центральна рада, ні петлюрівці. І аж радянська влада утворила на Україні українську радянську школу, в якій тепер навчається понад 4,5 мільйони дітей. Цього разу мовиться про дітей самої тільки української національності. А ще, крім того, 500 тис. дітей національних меншостей навчається в школах рідною мовою. 98% усієї дитячої людності, серед них і сільської, ук-

раїнської національності, охоплені українською школою. Отже, ми тепер маємо майже поголівне охоплення всіх дітей українців школою на рідній мові. Це те, що дала радянська влада робітникам і селянам України. Досягли ми цього, товариші, поступово, не відразу, а наполігливою боротьбою за українську радянську школу. 1922 року в українських школах навчалося тільки 700 тис. дітей. 1925 року число дітей в українських школах збільшується до півтора мільйона, а до літа 1933 року в українських школах налічувалося вже понад 4.200 тис. дітей, а тепер за попередніми підрахунками — понад 4.500 тис. дітей.

Поруч цього ми маємо і чимале якісне зростання шкіл — зросло число семирічок. Школа щоразу більше наближається до людності, до українського села.

Передреволюційного часу в середній і вищій школі українських робітників, селян-наймитів, бідняків і середняків — налічувалося б, квалітно одиниці. Радянська влада широко відкрила шлях до середньої і вищої освіти, до культури робітникам і селянам України, дала їм необмежені можливості вчитися. Тепер в усяких інститутах, технікумах і робфаках у нас вчиться 350 тис. чоловіка. В інститутах, у вищих навчальних закладах у нас навчається 112 тис. чоловіка. Чи багато це, чи мало, товариші? До великих чисел ми вже звикли, тим то для того, щоб зрозуміти вагу наведених мною чисел, треба їх порівняти з тим, що було на Україні до революції. А що ми мали на Україні до революції? Тоді в усіх навчальних закладах — і вищих і середніх — навчалося 49 тис. чоловіка, серед них у вищих навчальних закладах 26 тис. чоловіка. Хто ж учився у цих вищих і середніх навчальних закладах? Серед цих 26 тис. учнів вищих навчальних закладів 60% — це діти дворян, купців, великих урядовців і т. ін., а інші 40% припадають на всякий дрібний міщанський люд, дрібну чиновницьку братію, а робітників і селян там, звісно, було дуже мало. Хто ж вчиться у наших вищих і середніх навчальних закладах? Із 112 тис. чоловіка, що навчаються в наших вищах, 85 тис. — це робітники, селяни і їхні діти. Вони й становлять 75% всіх учнів. Інші — діти службовців, спеціалістів. Але візьміть до уваги, що переважна більшість наших службовців це не колишні чиновники, а теж трудящі, в певній своїй частині ті самі робітники й селяни.

Хіба могли робітники й селяни України за буржуазної влади мріяти про щось подібне?

Особливо важливо підкреслити неухильне зростання українців у складі учнів. 1923 року у вищах українців було 30%, а 1933 року — 55%.

У технікумах українців було 1924 року — 57%, 1933 р. — 68%. У робфаках — 45% і 60%. Ці цифри — яскравий показник більшовицьких перемог на фронті проведення левінської

національної політики. Про пресу і літературу. За останні роки ми маємо дальше зростання нашої преси та літератури і передусім української. Це зростання є якісний вияв зростання культурних запитів найширших трудящих мас, культурного піднесення Радянської України, досягнутого на основі велетенського господарського зростання нашої країни.

З 85 газет 1928 року загальне число газет на Україні (без багатотиражок) 1933 року зросло до 426 — в 5 разів. При чім 89% усіх газет виходять українською мовою.

Ми досягли колосальних газетних тиражів, яких ніколи раніше не було. Разовий тираж усіх газет, не лічачи багатотиражок, доходить майже 4 млн. примірників. Це значить, що на радянській Україні щодня виходить 3.600 тис. газет українською мовою. Потреби мас на газету так зросли, що навіть і цей тираж не задовольняє. Дальше зростання тиражів упирається покищо в нестачу паперу, не зважаючи на значне зростання виробництва паперу останнім часом.

Крім так званої великої преси, величезне зростання дають багатотиражки — заводські, МТСівські, радгоспні, друковані газети. Якщо 1928 р. виходило 110 багатотиражок, то 1933 р. у нас їх уже 856. Крім того вже утворено 434 політвідділівські газети, організуюча і виховна роль яких на селі надзвичайно велика.

Великотиражки мають дуже солідний тираж. 1928 р. їх разовий тираж доходив 900 тис. примірників, а 1933 р. — 2 мільйони. 88% фабрично-заводських і шахтних великотиражок і 95% МТСівських, колгоспних та радгоспних друкованих газет виходять українською мовою.

Таке саме бурхливе зростання ми маємо і в царині журнальної та книжкової продукції.

Хто жив на Україні за старого часу, знає, яку мізерну кількість українських книжок видавалося минулого часу на Україні і то здебільшого випадково і з великим трудом. 1913 р., українською мовою було видано тільки 175 назв, 1932 р. — 5.200 назв. Знов таки і тут велетенське зростання потреб на книжку, і ми не завжди можемо покищо задовольнити цю потребу через брак паперу.

Поруч цього зростає на Україні також і література національних меншостей — польська, німецька, єврейська і інша. Наприклад, єврейською мовою видано книг в 4 рази більше, ніж до революції, польських — в 3 рази, німецьких — в 2 рази.

Такі основні загальні підсумки національно-культурного будівництва на Україні, досягнуті на основі проведення ленінської національної політики. І тут знову напрошується порівняння з станом на Західній Україні.

До 1917 р. на Західній Україні було 3.420 українських шкіл, а 1933 року лишилося тільки 790, решту закрито або перетворено на польські школи. Українською мовою 1933 р.

навчається тільки 127 тис. дітей українців, 376 тис. дітей українців навчається в так званих мішаних школах. 469 тис. дітей українців навчається в польських школах. При цьому треба мати на увазі, що так звані мішані школи існують тільки про око людське. Ці школи обслуговують польські вчителі, що, фактично, провадять примусову колонізацію дітей українських. Отже, фактично 845 тис. дітей українців позбавлені на Західній Україні школи рідною мовою.

Ще гірша справа з доступом українців до вищих і середніх шкіл. Процент українців у Польщі дорівнює 21, а у вищих школах українців тільки 5,4 проц., в спеціальних школах — 3,2 проц., в учительських семінаріях — 7,6 проц., в середніх школах — 4,9 проц. Ясна річ, що серед українців — учнів цих навчальних закладів дітей робітників та селянської бідноти буквально одиниці. У переважній своїй частині туди попадають синки української буржуазії, поміщиків та куркулів. Та навіть елементарне навчання не тільки українською мовою, а й польською неприступне трудящій людині Західної України. Недивно, що письменність людині Західної України значно нижча від письменності всієї Польщі: в той час, коли по всій Польщі неписьменних 37 проц., на Західній Україні неписьменних — 50 проц. людині, а, зокрема, на Волині — 70 проц.

Такий стан на Західній Україні, де влада поміщиків і капіталістів.

З кожним роком зростає участь українських трудящих мас радянської України в активному соціалістичному будівництві.

У виборних органах радянської влади українців у складі сільрад — 87,6 проц., в складі райвиконкомів — 70 проц. Та найцікавіше — це зміна в національному складі міських рад 1925-26 р. процент українців у складі членів міських рад становив 46,2 проц., 1928-29 р., — 50,4 проц., тепер — 58,4 проц. Це ще раз потверджує, що завдання українізації міст ми розв'язуємо успішно.

Серед голів райвиконкомів ми маємо 65 проц. українців, серед секретарів райпарткомів — 52 проц. Питанню вищого вивчення і висунення на керівну роботу більшовицьких українських кадрів ми повинні далі приділяти ще більшу увагу.

Змінився корінним чином і національний склад КП(б)У. Якщо 1925 р. українців у КП(б)У було 38 проц., то тепер цей процент дійшов 61.

Такі основні підсумки проведення ленінської національної політики в господарській і культурній галузях.

Ми успішно будуємо соціалістичне господарство, успішно будуємо соціалістичну українську культуру. Звісно, ця культура не до вподоби панам націоналістам. Це факт. Та зате вона до вподоби українським трудящим масам, українським робітникам і селянам. В цьому сила нашої країни.

Цих перемог українські трудящі маси домоглися в упертій і запеклій боротьбі з ворогами робітників та селян, з інтервентами, з куркульнею, з петлюрівцями, націоналістами всяких гатунків і мастей.

В наслідок цієї боротьби ми домоглися того, що маємо рішучі успіхи в остаточній ліквідації колишнього колоніального стану України як у галузі економічній так і в галузі національно-культурного будівництва. Цілком зліквідовано капіталістичну експлоатацію та національний гніт мільйонів трудящих України. Трудяще селянство Радянської України, визволене від поміщицької і куркульської кабали і організоване в колгоспи, підноситься до заможного життя. Наука й культура стали приступні мільйонам українських робітників та селян їхньою рідною мовою.

Товариші, це, безперечно, величезне досягнення.

пролетарський інтер- націоналізм проти націоналізму

**без жовтневої революції немож-
ливе було визволення Україн-
ського народу від національного
гніту**

Чи можливе було національне визволення мільйонів трудящих українського народу без жовтневої революції, без спільної боротьби робітників і селян України з російськими робітниками?

Без жовтневої революції, без спільної боротьби з російськими робітниками визволення робітників і селян України не могло б бути. Коли після лютневої революції при владі опинилася буржуазія, Мілюков, потім Керенський, що відбувалося того періоду в національних республіках — у Грузії, на Україні, в інших республіках, коли при владі опинилися націоналісти? Так само, як і уряд Керенського, але тільки прикриваючись брехливим революційним прапором та національними гаслами, ці національні уряди на ділі боролися за збереження влади буржуазії. Всі націоналістичні уряди, в тім числі і українська Центральна рада, прикриваючись гаслами про „єдність нації“, на ділі боролися за збереження та зміцнення влади буржуазії, тільки своєї, місцевої, національної експлоататорської держави. Що мали б робітники й селяни, наймити й бідняки України, коли б ці націоналістичні уряди, на кшталт уряду Винниченка, Петлюри, гетьмана та інших зрадників українських трудящих, лишилися б при владі? Робітники й селяни України дістали б тільки іншого хазяїна, вони дістали б тільки одного експлоататора замість другого.

Робітники й селяни України швидко зрозуміли, яке це „національне визволення“, що його їм обіцяють, у чому суть гасла про „єдність української нації“, зрозуміли, що це не що інше, як машкара, шахрайський прапор, щоб зберегти панування національних поміщиків та капіталістів. Робітники й селяни України, які говорили однією національною мовою з Винниченком і Петлюрою, але різними класовими мовами, — зрозуміли, що без того, щоб скинути владу поміщиків і буржуазії, їм не добитися свого визволення. Особливо це стало ясно тоді, коли робітничий клас Росії за проводом партії більшовиків скинув ставлеників буржуазії — Керенського, меншовиків та есерів і утвердив диктатуру пролетаріату, Жовтнева революція відкрила очі робітникам і селянам України, з особливою силою виявила класову суть націоналістичних урядів. Селяни мріяли прогнати поміщиків, забрати у них землю, а „національний“ уряд не тільки не прогнав поміщиків, капіталістів, а всебічно зміцнював їхнє панування.

Особливо виявили себе добродії Винниченко, Петлюра й інші націоналісти, коли стали перед реальною загрозою пролетарської революції на Україні. Вони пішли на поклін до німців, французів, поляків, продаючи їм Україну гуртом і в роздріб, щоб разом душити робітників та селян своєї національності, тих же самих українців. Вони пішли на спілку з Каледіним і Денікіним.

Тут гасло „єдності нації“ зникло, всі вони винятково дружно ополчилися проти робітників і селян України.

Українські робітники й селяни, розкусивши суть націоналістичних урядів та націоналістичних партій, разом з російськими робітниками й селянами повели боротьбу проти експлуататорів і своєї, і чужої національності, зробили те, чого вчила їх наша партія, чого вчив досвід боротьби робітничого класу з гнобителями.

У цій спільній боротьбі утворилася і зміцніла спілка російських робітників і селян з українськими. Зміцніла вона на основі класової солідарності, на основі боротьби за розв'язання основного завдання — повалення влади буржуазії і поміщиків.

Ще перед революцією, 1916 року, Ленін так формулював завдання робітничого класу і Росії, і пригноблених національностей в галузі національної політики.

„Пролетаріат (націй, які гноблять) повинен вимагати волі політичного відокремлення колоній та націй, пригноблених „його“ нацією. В противному разі інтернаціоналізм пролетаріату лишиться пустим і словесним: ні довір'я, ні класова солідарність між робітниками гнобленої і тієї нації, що гнобить, неможливі“.

І далі:

„З другого боку, соціалісти пригноблених націй повинні особливо обстоювати і запроваджувати в життя цілковиту і

безумовну, в тім числі організаційну, єдність робітників пригнобленої нації з робітниками нації, що гнобить. Без цього неможливо відстояти самостійну політику пролетаріату та його класову солідарність з пролетаріатом інших країн при всіх і всіляких підступах, зрадах та шахрайствах буржуазії. Бо буржуазія пригноблених націй завжди перетворює гасла національного визволення на ошукування робітників". (Ленін. — Соціалістична революція і право націй на самовизначення. Том XIX, 2 видання, стор. 41).

Це програма нашої більшовицької партії. Цю програму здійснювали на ділі робітники й селяни всіх національностей нашого Союзу в спільній і дружній боротьбі проти капіталістів, незалежно від національностей.

Ленін не раз викривав всяких шахраїв буржуазних і дрібнобуржуазних, що прикриваючись балачками про загальнонаціональну культуру, на ділі проводили культуру буржуазну.

Ленін говорив, що немає абстрактної, відмисленої національної культури загалом, а є культура класова — або буржуазна, або пролетарська. Хто за абстрактну національну культуру „загалом“, той на ділі за культуру буржуазну, той проти пролетаріату.

Як стояла справа з розумінням завдань національної політики на Україні в КП(б)У, яка з перших же кроків боротьби, що розгорнулася на Україні, стала на чолі робітничих і селянських мас?

Немало є в нас любителів розповідати, що КП(б)У тоді, перших років революції, посідала неправильну позицію в національному питанні. Багато з колишніх членів дрібнобуржуазних націоналістичних партій, партій угодовських, які потім ввійшли до лав нашої партії, дуже охоче розводять розмови про те, що, звісно, ми, мовляв, українські соціал-демократи боротьбисти, пішли б до комуністичної партії і раніше, коли б у комуністів в той час була правильна національна політика.

Товариші, це фальш, це наклеп. У ленінській партії була чітка і ясна програма в національному питанні, програма, щільно поєднана з основним завданням — повалення влади поміщиків і буржуазії.

Якщо навіть серед окремих членів партії і в окремих партійних організаціях того періоду в національному питанні і була деяка плутанина, то лінія партії в цілому і в цьому відношенні цілком була ясна. Її з достатньою чіткістю визначив Ленін. Ця лінія нашої партії на перше місце висувала єдиний фронт робітників і селян всіх національностей для повалення поміщиків та капіталістів. Саме тому за нами, за більшовиками, на Україні йшли найширші маси, ішли і бідняцько-середняцькі маси селянства, яких найбільше одурманювали націоналістичними гаслами. Саме завдяки цій правильній, більшови-

цькій лінії ми перемогли, перемогла пролетарська революція на Україні.

Як тільки робітничі і селянські маси розкусили класовий зміст націоналістичних гасел, вони почали масами виходити спід прапорів угодовських партій і йшли до нас, більшовиків, для того, щоб спільно з нами, за нашим проводом боротися проти національних угодовських ватажків, проти української буржуазії, за Радянську Україну. Тут і починається процес розпаду цих дрібно-буржуазних угодовських партій українських соціал-демократів, партій боротьбистів і інш.

В цих партіях були безперечно, і революційні елементи, що їх обдурили угодовські ватажки фальшивими гаслами. В процесі боротьби за пролетарську диктатуру на Україні сталася ліквідація ряду національних дрібнобуржуазних партій — в тім числі УСД, партій боротьбистів, і значна частина цих партій перейшла до нас. Але разом з ними до партії ввійшло немало націоналістичних дрібнобуржуазних елементів.

Ми пам'ятаємо період ліквідації партії боротьбистів. Революційна частина цієї партії чесно пішла до нас, разом з нами провадила боротьбу за владу Рад. Значна частина з них, увійшовши до нашої партії, перевиховалися в дусі більшовиків, асимілювалися в наших лавах, зробилися справжніми більшовиками-ленінцями і нога в ногу з усією партією послідовно до кінця боролися і боряться проти всякого націоналізму — за соціалізм. Перед другою частиною боротьбистів, приховано-націоналістичною, стала дилема — або перейти до табору відвертої контрреволюції, або пристати до радянської влади. І ці націоналістичні елементи, переконавшись, що партія наша міцна, могутня, що за нею мільйони робітників і селян, що відверта боротьба з нею неможлива, — лишившись на націоналістичних своїх позиціях, пішли до нашої партії, мріючи завоювати її зсередини. Пізніше до них прилучилися укалісти, а також немало націоналістичних елементів було прийнято до КП(б)У протягом ряду років після остаточної перемоги пролетарської революції. З цими націоналістичними елементами вашій партії весь час доводилося провадити завзяту боротьбу. Згадайте боротьбу, що її провела КП(б)У з групою Лапчинського і, особливо, з Шумським та шумськізмом. Боротьба за чистоту наших лав, за очищення від усього чужого, не більшовицького, точилася весь час.

Не мало було і є у нас випадків фальсифікації історії революційної боротьби на Україні, фальсифікації історії нашої партії. Це виявилось, зокрема, і в неправильній оцінці угодовських партій та Центральної ради, в наданні їм революційної ролі, якої вони не відігравали.

Цим спробам по націоналістичному настроєних елементів і прямих націоналістів перекрутити, приховати справжній стан справи, ми повинні протипоставити нашу більшовицьку

оцінку націоналістичних та націонал-угодовських партій, в тім числі Центральної ради.

Справжнім, дійсним і єдиним носієм національного визволення трудящих на Україні був і є керований комуністичною партією робітничий клас. Робітничий клас, як найреволюційніший, керував усією боротьбою за перемогу жовтневої революції на Україні і був в той же час носієм справжнього національного визволення українських трудящих мас. Проти цього визволення на ділі боролися українські соціал-демократи, есери, партії, що входили до Центральної ради. В цьому суть питання. Ось яка справжня історія революційної боротьби на Україні.

Ми не дозволимо нікому фальсифікувати справжньої історії визволення трудящих мас України. Ми нікому не дозволимо обмовляти нашу партію. Тільки наша партія повела робітничий клас і селянство України на боротьбу за цілковите національне визволення трудящих України і при братерській допомозі російського робітничого класу цього визволення домоглася.

XII з'їзд РКП(б) у своїй резолюції в національному питанні так оцінює роль жовтневої революції в розкріпаченні національностей:

„Жовтнева революція одним ударом розірвала ланцюги національного гноблення, перевернула старі стосунки між народами, підірвала стару національну ворожнечу, розчистила ґрунт для співробітництва народів і завсювала російському пролетаріатові довір'я його іншонаціональних братів не тільки в Росії, а і в Європі та Азії. Навряд чи треба доводити, що без такого довір'я російський пролетаріат не зміг би перемогти Колчака й Денікіна, Юденіча й Врангеля. З другого боку, безперечно, що гноблені національності не змогли б домогтися свого визволення без встановлення в центрі Росії диктатури пролетаріату“.

Єдність дій трудящих різних національностей і визначила розгром всієї контрреволюції, крах інтервенції, велетенський розмах соціалістичного будівництва Союзу в цілому і окремих національних республік, в тім числі й української.

Говорячи про Україну в „Критичних зауваженнях до національному питанню“ Володимир Ільїч писав:

„При єдиному діянні пролетарів великоросійських і українських, вільна Україна можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови“.

Тепер можна сказати, виходячи з досвіду довголітньої боротьби, що не будь єднання пролетаріату й селян українців та росіян, не було б у нас соціалістичної України, а була б вона петлюрівською, денікінською, німецькою колонією, а це була б каторга для трудящих. Тільки завдяки підтримові російського пролетаріату, допомозі з його боку, робітничий

клас і селянство України, за проводом комуністичної партії, утворили соціалістичну, вільну від національного гноблення Україну, перед якою відкриваються такі величезні перспективи, що про них за капіталізму жодна пригноблена нація не може й мріяти.

**Оберігати, кріпити радянський
союз—вище досягнення жовтне-
вої революції**

Наша партія, як авангард робітничого класу, на всіх етапах революційної боротьби висувала в національному питанні гасло інтернаціональної єдності трудящих—пролетарський інтернаціоналізм проти буржуазного націоналізму. Це два цілком протилежні, що взаємно виключають одне одного гасла. З цього приводу Ленін писав:

„Буржуазний націоналізм і пролетарський інтернаціоналізм—ось два непримиренно ворожі гасла, що відповідають двом великим класовим таборам цілого капіталістичного світу і виявляють дві політики (більше того: два світогляди) в національному питанні“. (Ленін: „Критичні зауваження по національному питанню“, 2-е видання, том XVII, стор. 139).

Тов. Сталін в статті „Про міжнародний характер жовтневої революції“ в цьому таки питанні сказав ось що:

Скинувши поміщиків і капіталістів, жовтнева революція розбила ланцюги національно-колоніального гноблення і визволила від нього всі без винятку пригноблені народи обширної держави. Пролетаріат не може визволити себе, не визволяючи пригноблені народи. Характеристична риса жовтневої революції є той факт, що вона провела в СРСР ці національно-колоніальні революції не під прапором національної ворожнечі та міжнаціональних сутичок, а під прапором взаємного довір'я та братерського зближення робітників і селян національностей СРСР, не в ім'я націоналізму, а в ім'я інтер-націоналізму“.

Ось, товариші, в чому величезна заслуга жовтневої революції, в чому основна умова і причина її перемоги, ось що є запорука дальших перемог в справі соціалістичного будівництва.

Товариші! Дві лінії—пролетарський інтернаціоналізм з одного боку, і націоналізм—з другого—лишилися й тепер. Під прапором націоналізму рештки розбитих експлуататорських класів борються за відновлення, за реставрацію буржуазно-поміщицького ладу.

Під прапором пролетарського інтернаціоналізму наша партія і робітничий клас борються за цілковиту і справжню ліквідацію решток і економічного, і національного гноблення. Ніякої половинчатості, ніяких компромісів, ніякого примирення цих двох ліній, двох гасел бути не може. Робітничий клас

не міг би, в запеклій боротьбі з класовим ворогом перемогти, коли б він не боровся за інтернаціональну єдність трудящих, коли б він цю єдність не здійснював. Це одна з основних заповідей лєнінізму.

З особливою силою гасло боротьби за пролетарський інтернаціоналізм проти буржуазного націоналізму треба заголосити тепер, широко роз'яснити його масам, бо тепер це є основне й головне в боротьбі за правильне проведення лєнінської національної політики.

Не слід забувати, що національна ворожнеча була і є найсильнішою і найгострішою зброєю в руках буржуазії та поміщиків в боротьбі за своє класове панування. За допомогою цієї зброї буржуазія і панівні класи не раз розбивали єдиний фронт трудящих, не раз виривали з їхніх рук майже вивершену перемогу. Розпалюючи національні забобони, перешкождали згуртуванню революційних сил і цим зберігали свою владу.

Наша партія, революційний робітничий клас завжди провадили найзапеклішу, найнещаднішу боротьбу проти національної ворожнечі, за єдність трудящих всіх національностей проти експлуататорів і „своєї“ і „чужої“ національності. У цій боротьбі ми завжди вістря особливо скеровували проти угодівців із націоналістичного табору, що у найпідлішій формі отруйовували трудящих націоналістичними гаслами.

Недарма Володимир Ільч у цілому ряді своїх статей ще передреволюційного часу з особливою рішучістю і гостротою виступав проти меншовиків, бундівців, проти українських соціалдемократів, проти Дониових, Юркевичів та ін., як і проти російських націоналістів. Так різко Лєнін вступав саме тому, що вся ця найпідліша з підлх націоналістична робота угодівських партій завдала величезної шкоди справі робітничого класу у минулому, завдає цієї шкоди і тепер.

Буржуазія часто і дуже добре використовує національні забобони, які є в масах, особливо селянства, розпалюючи національну ворожнечу між окремими національностями, сіючи національний розбрат. Треба мати на увазі, що національні забобони дуже і глибоко вкорінилися в середовище, особливо селянства, особливо колишніх гноблених національностей, вони довго лишаються ще в побуті. Буржуазія це чудово розуміє і тому вона так вперто цю зброю національної ворожнечі відгострює і використовує у своїй боротьбі проти пролетаріату.

Сіючи національну ворожнечу, буржуазія прагне розбити єдність народів СРСР, відірвати Україну від СРСР для того, щоб відновити на Україні владу поміщиків та капіталістів. Ми з усією більшовицькою рішучістю повинні протипоставити націоналістичній отруті зміцнення пролетарського інтернаціоналізму, братерської єдності народів СРСР, оберігати цю

едність, виховувати в душі інтернаціоналізму всю нашу партію, робітників, колгоспників, всіх трудящих.

Союз Радянських Соціалістичних Республік є величезне завоювання спільної революційної боротьби російського робітничого класу, робітників і селян України та інших національностей. Братерське об'єднання трудящих всіх національностей колишньої царської Росії склалося в найжорстокішій боротьбі за їх визволення. Але форми цього об'єднання робітничого класу й селянства різних національностей на різних етапах змінювалися, починаючи від спільного виступу партизанських загонів та робітників загонів червоної гвардії, аж до утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Ось, товариші, як це характеризує резолюція XII з'їзду РКП(б).

„Але наслідки жовтневої революції не вичерпуються знищенням національного гноблення, утворенням ґрунту для об'єднання народів. В перебігу свого розвитку жовтнева революція виробила ще форми цього об'єднання, накреслила основні лінії, якими має будуватися об'єднання народів в одну союзну державу. В перший період революції, коли трудові маси національностей вперше відчули себе самостійними національними величинами, тим часом, як загроза чужоземної інтервенції не являла ще реальної небезпеки, — співробітництво народів не мало ще цілком певної форми, що строго встановилася. В період громадянської війни та інтервенції, коли інтереси воєнної самооборони національних республік виступили на перший план, тим часом, як питання господарського будівництва не стояли ще на черзі, співробітництво набрало форми воєнного союзу.

Нарешті, в період післявоєнний, коли питання відновлення зруйнованих війною продукційних сил стали на першу чергу, воєнний союз був доповнений союзом господарським. Об'єднання національних республік в Союз Радянських Республік є прикінцевий стан розвитку форм співробітництва, що набрав на цей раз характеру військово-господарського і політичного об'єднання народів в єдину багато національну радянську державу“.

Отже, Союз Радянських Соціалістичних Республік є вище досягнення жовтневої революції, вища форма взаємного співробітництва робітників і селян, національностей радянської держави.

Тов. Сталін в статті „Про міжнародний характер жовтневої революції“ говорить:

„Раніше „прийнято було“ думати, що єдиний метод визволення пригноблених народів є метод буржуазного націоналізму, метод відпадання націй одна від одної, метод їх роз'єднання, метод посилення національної ворожнечі між трудящими масами різних націй.

Тепер цю легенду треба вважати за спростовану. Одним з найважливіших наслідків жовтневої революції є той факт, що вона завдала цій легенді смертельного вдару, показавши на ділі можливість і доцільність пролетарського, інтернаціонального методу визволення пригноблених народів, як єдино-правильного методу, показавши на ділі можливість і доцільність братерської спілки робітників і селян найрізніших народів на засадах добровільності та інтернаціоналізму; існування Союзу Радянських Соціалістичних Республік, що є прообраз майбутнього об'єднання трудящих всіх країн в єдиному світовому господарстві, не може не бути прямим тому доказом".

Союз Радянських Соціалістичних Республік — це найвище досягнення жовтневої революції, найвище завоювання інтернаціоналізму, ми повинні пильно оберігати і обороняти. Ясно, що об'єднання і єдність дії національностей диктується обопільними інтерсами робітників і селян України, інтересами робітників і селян Росії та цілого СРСР. Це є основний, головний засіб боротьби за остаточне, справжнє визволення національностей та ліквідації всяких решток минулого економічного і національного гноблення, ліквідації попереднього колоніального стану.

Боротьба з націоналізмом не закінчена. Під національним прапором провадять боротьбу з радянською державою і українська буржуазія, і польські поміщики і капіталісти, і німецькі фашисти, і російські білогвардійці. З ще більшою наполігливістю та більшовицькою твердістю ми повинні нещадно викривати всяких, без винятку, націоналістів. Найменшої поблажливості, найменшого жалю, ніякого примиренства до них бути не може. Той, хто безпосередньо чи посередньо підриває єдність СРСР, сіє національний розбрат, — є найсправжніший, дійсний ворог робітничого класу, як би тонко він свою роботу не маскував, бо цим він підриває основи пролетарської диктатури, робить роботу польської, російської, української буржуазії.

українські націоналісти на службі у чужоземних поміщиків і капіталістів

послаблення більшовицької пильності полегшило зрадницьку роботу націоналістів

Борячись за проведення левінської національної політики, КП(б)У 1926—28 р.р. розгромила націоналістичну агентуру в партії — антипартійну групу Шумського — і викрила контрреволюційну суть шумськізму. Виявлення і викриття шумськізму повинне було бути для нас серйозною наукою, бо воно показувало, що ми маємо тут виступ антипартійної націоналістичної групи, яка прикривала комуністичною фразеологією свої буржуазно-реставраторські прагнення і спиралася всередині партії на націоналістичні елементи і поза партією на ворожі в країні класи.

Проте, після розгрому шумськізму у нас в КП(б)У в справі боротьби з націоналізмом і з націоналістичними елементами всередині партії настало заспокоєння. Пильність упала. Це — серйозна помилка КП(б)У, помилка її ЦК.

Перехід до політики суцільної колективізації, ліквідації куркульства як класу і зв'язане з цим різке загострення класової боротьби не могли не активізувати націоналістичні елементи. Не можна було забувати, що особливо на Україні боротьба контрреволюції всіх напрямів в 9 із 10 випадків проходить під націоналістичними гаслами, прикривається націоналістичним прапором, найбільш шахрайським, найбільш шкідливим і підлим.

На все це ми належним чином в роботі не зважили, націоналістичну небезпеку прогледіли, не змобілізувались проти неї, не підняли партію на боротьбу з нею.

У новій обстановці, коли колгоспний лад переміг остаточно і безповоротно, коли в основному здійснено ліквідацію куркульства як класу, рештки розгромленого класового ворога в своїй боротьбі проти радянської влади застосували нову тактику „тихої сапи“. Всіляко маскуючись, вони пролазили до наших підприємств, радгоспів, МТС, колгоспів і навіть партійних організацій. Ряд ділень культурного й господарського будівництва на селі були захоплені куркульськими, петлюрівськими націоналістичними елементами. Треба визнати, що цю змінену тактику боротьби класового ворога на селі таксамо, як і проникнення його до нашого апарату, ми, КП(б)У та її ЦК, вчасно не викрили.

Ми, товариші, прогледіли, нарешті, ідейне переродження Скрипника, перехід його на націоналістичні позиції і оформлення цілої течії, цілої групи націонал-ухильників, яку він очолював.

Такі ті серйозні помилки української партійної організації та її керівництва ЦК—КП(б)У, про які ми по більшовицькому на цьому пленумі повинні сказати.

Рештки ворожих класів, що одживають, рештки куркульства ще не ліквідовано. Доти, поки ми перебуваємо в капіталістичному оточенні, питання про класову боротьбу в нашій країні не знімається, більше за те, ця боротьба певних періодів і на окремих ділянках загострюватиметься. Міжнародна контрреволюція, що живить і надихає рештки розгрізлених у нашій країні ворожих класів, готова на все, щоб розгромити СРСР—основу міжнародної пролетарської революції.

Ні в якому разі не слід забувати, що Україна стоїть на передовій позиції в Союзі Радянських Республік щодо капіталістичного оточення, і це зобов'язує нас бути особливо пильними і готовими відбити можливий напад капіталістичних країн на СРСР. Ми ні в якому разі не повинні забувати, що рештки розгромленого куркульства активізуються і всіляко згуртовуються українськими націоналістами, залишками колишніх українських дрібнобуржуазних партій, що сидять за кордоном і працюють на гроші то цієї, то тої капіталістичної країни.

Ми повинні виявити, викрити перед трудящими України цих мерзотних і підлих зрадників українського народу, українських націоналістів різних мастей.

За останні кілька років націоналістичним елементам в значній кількості вдалося пролізти до наших установ, розставити в них своїх людей для організації саботажу і шкідництва, прикриваючись, щоб здійснити свої контрреволюційні цілі, прапором українізації. Утворилися цілі контрреволюційні націоналістичні кубла: в Наркомосі, Наркомземі, Наркомюсті, Всеукраїнській Академії наук, ВУАМЛІН'ї, с.-г. Академії, Інституті шевченкознавства і т. ін. Більше за те, в ряді районів,—це особливо виявилось під час чистки партії, до керівництва районних парторганізацій теж пробралися націоналістичні елементи.

Як вийшло, що ворог нас обійшов, що ми виявилися немобілізованими, непередготованими, щоб запобігти або в усякім разі вчасно викрити такий серйозний маневр класового ворога?

У зв'язку з цим треба особливо підкреслити роль Скрипника. Він певною мірою був центром пригання для різних націоналістичних елементів, був свого роду щитом для них. Ми довго не могли викрити його націоналістичного переродження, а звідси неспроможні були міцно вдарити по націоналістичних елементах. Але зводити всю справу до одного

Скрипника було б неправильно. Ми маємо тут взаємодію двох явищ: з одного боку — прямий похід контрреволюційних організацій, посилення ними зза кордону своїх агентів, проникання їх у наші установи, а з другого боку — оформлення націоналістичного ухилу, що його очолював Скрипник, а потім поступове змикання цього націоналістичного ухилу з прямими контрреволюціонерами, що працювали на інтервенцію.

українські націоналісти готують інтервенцію проти орср

З усіх контрреволюціонерів-націоналістів, що їх тепер викрито, переважна більшість до нас прийшла зза кордону — із Праги, Галичини та інших місць. Це рештки тих розгромлених білогвардійських, націоналістичних, контрреволюційних загонів і полків, які допомагали інтервентам — полякам, німцям, що їх з ганьбою вигнали робітники і селяни України, а з другого боку — це галицькі націоналісти, які цілком продалися польським поміщикам, суттю сполячилися і були вирядженні сюди готувати інтервенцію зсередини.

Посилання провокаторів, контрреволюціонерів зза кордону практикувалось часто-густо під виглядом еміграції на Україну членів комуністичної партії Західної України (КПЗУ), яких ніби там переслідували.

Крім тих, що прибули зовні, були також досить значні групи націоналістів і всередині радянської України.

Минулих років ми викрили ряд контрреволюційних організацій, окремих великих контрреволюціонерів, але всього маневру, всього плану і всієї організаційної системи, яку утворили контрреволюціонери, нам тоді викрити не вдалося. І аж останнім часом органи революційної охорони викрили ці організації і аж тепер викрито на повний обсяг всю їхню розкладницьку, шкідницьку роботу.

Характеристична особливість контрреволюційної роботи, що її останнім часом провадили націоналісти, є насамперед те, що головну роль відігравали контрреволюціонери з партквитком у кишені. Ворог виявився в середині партії, серед нас, а цей ворог, як відомо, найнебезпечніший. Це були люди, як от Волох, Яловий, Річицький, Авдієнко, Василь Сірко, Тур та інші. Це вони були головною надією і підпорою закордонної інтервенції, це вони мали полегшити відновлення влади поміщиків і капіталістів на Україні.

Організація і пересування сил української контрреволюції відбувалися протягом досить довгого часу. Після розгрому української контрреволюції, під впливом великих успіхів радянської злади 1922 — 23 р. р., за кордоном серед української еміграції почався рух, відомий під назвою „Зміна віх“. І ось старі вожді української контрреволюції — Винниченко, Грушевський, Шаповал, Коновалець та інші, — вирішили викори-

стати цей рух для своїх контрреволюційних цілей. Вони почали збивати рештки своїх кадрів, щоб перекинути на Україну, під виглядом людей, що розкаялись і бажають чесно працювати над будівництвом української радянської культури.

Звісно, було б неправильним називати маневром рух за повернення на Україну багатьох сотень трудящих селян, інтелігенції, обманутих націоналістичними вождями. Але вождям націоналістичних контрреволюційних організацій вдалося частково використати цей рух для організації переселення контрреволюційних елементів на Радянську Україну.

Ці націоналістичні елементи, що прийшли до нас, під виглядом більшовицької українізації намагалися провести на ділі петлюризацію нашого державного апарату, намагалися повести справу так, щоб, прикриваючись фразою про українську соціалістичну культуру, на ділі протягувати і зміцнювати українську націоналістичну буржуазну культуру, готуючи водночас, за вказівкою певних польських і німецьких елементів, повстання, щоб полегшити военний похід чужоземців проти Радянської України.

Свого часу виявлено і широко викрито контрреволюційну організацію — Спілку визволення України (СВУ), на чолі з Єфремовим, Чехівським, Ніковським.

Уже процес СВУ показав, як спритно вміють маскуватися націоналісти і як спритно уміють використовувати кожен наш промах, найдрібніше послаблення більшовицької пильності. Після СВУ викрито націоналіста Матвія Яворського. Він був викритий тільки в його літературній діяльності, як фальсифікація історії. Роботу ж його, як члена контрреволюційної організації і агента польської контррозвідки, викрито трохи пізніше. Потім виявлено та викрито так званий український національний центр, на чолі якого стояли Грушевський, що повернувся „чесно“ працювати з радянською владою, пропущений нами на Україну галицький генерал Косак і Матвій Яворський. У зв'язку з цією справою ми виявили ряд членів партії, які прикриваючись партійним квитком, провадили націоналістичну роботу. Одним із таких дворушників був Михайло Левицький.

Потім, на початку цього року викрито нову націоналістичну контрреволюційну організацію, на чолі якої стояли Максимович, Шумський, Біленький, Солодуб та інші, що діяли на гроші польських поміщиків та капіталістів і німецьких фашистів. Цією організацією ізза кордону керував славнозвісний Коновалець, який, будучи при Петлюрі начальником залогів міста Києва, уславився розстрілами сотень киянських робітників.

Яка була мета роботи цих контрреволюційних організацій та шляхи її здійснення? Про це розповідає один із членів організації Лозинський.

...Для здійснення своєї мети, знищення радянського ладу на Україні і відірвання України від СРСР, для утворення самостійної української держави (буржуазно-демократичної республіки) націоналістичний блок готував збройне повстання, як сигнал для інтервенції і паралельну акцію з інтервентами".

І далі заява Вікула:

...Починаючи від 1927 року організація провадила роботу, спрямовану до підготування збройного повстання та інтервенції проти диктатури пролетаріату на Радянській Україні. Ця робота була одною з ланок загального плану інтервенції проти Радянського Союзу загалом. Політичний центр організації, на чолі якого стояв Грушевський, домовився про спільні дії, спрямовані до повалення радвлади, з російськими кадетськими колами, російськими есерами, грузинськими меншовиками, білоруськими націоналістами".

На яких же засадах і умовах зговорювались між собою капіталістичні країни для спільної інтервенції проти Радянського Союзу? Ось що розповідає з цього приводу член контрреволюційної організації Козоріз:

...Німеччина бере разом з Францією, Польщею та інш. капіталістичними державами, участь у поході на Радянський Союз. За це Польща поступається Німеччині захопленими німецькими територіями і данцігським коридором.

Як компенсацію, Польща після завоювання радянської України дістає частину території коштом Литви і крім того в сферу її впливу підпадає Правобережжя з доступом до Чорного моря. Лівобережна Україна підпадає під вплив Німеччини, яка могла б експлуатувати вугільні й залізрудні багатства Донбасу для утворення міцного промислового центру".

Бачите товариші, яка тут Україна „самостійна“—все від початку до кінця заздалегідь спродане і розпродане чужоземним капіталістам і поміщикам.

По приході до влади в Німеччині Гітлера, робота націоналістичної організації набрала активнішого характеру. На Україну був перекинутий один із організаторів української „військової організації“ (УВО)—колишній отаман січових стрільців Букшований, зв'язаний безпосередньо з Кововальцем. Він обманом проліз до КПЗУ.

Ось що він заявляє:

„В другій половині лютого 1933 р. мене повідомив Бандерівський, що до Берліну прибув Сушко і хоче бачитися зо мною. Це було вже після приходу Гітлера до влади. Сушко, зустрівшись зо мною, повідомив, що разом з Ярим, він мав розмову з А. Розенбергом, референтом гітлерівської партії в закордонних справах і прихильником інтервенції проти СРСР.

На підста і цієї розмови Сушко сказав мені, що Німеччина бере гострий антирадянський курс і вступає в коаліцію

з Італією, Англією і Францією, щоб утворити інтервенціоністський блок проти СРСР, що Німеччина починає вже переговори з Польщею, щоб і її залучити до блоку.

Розенберг, за словами Сушка, вважає, що УВО повинна розгорнути безпосередню акцію проти радвлади, бо прихід Гітлера до влади та його агресивний курс проти СРСР утворив сприятливу ситуацію для відриву України від Союзу і утворення, з допомогою інтервенції, незалежної української національної держави.

Ось які задуми були в цієї контрреволюційної організації. До цього треба додати, що вона збивала на території радянської України свої військові кадри, свої терористичні групи.

Але збивання сил української контрреволюції не обмежилось самим лише УВО. Нещодавно викрито організацію українських есерів. Характеристичне для всіх цих контрреволюційних організацій є те, що всі вони мріють про повстання проти радянської влади.

Для ілюстрації наведу кілька витягів із свідчень учасників цієї організації.

Один із керівників організації Пирхавка говорить:

Якщо до арестів 1930-31 р.р. повстання намічалось на 1931 р., то останнім часом, через те, що радянська влада, ліквідує рештки куркульства, репресувала й інші ворожі радвладі елементи на селі, становище трохи змінилось.

Питання про час повстання найближчим часом було визнане за нереальне, бо значно зменшилась наша база, на яку можна було б розраховувати, як на активну бойову силу. Проте, цю ситуацію вважали за тимчасову і контрреволюційна організація гадала, що найближчим часом знову настане загостріння з селянством на ґрунті хлібозаготівель.

У непорушність твердого декрету про норми здачі хліба ніхто із нас не вірив.

Це, товариші, не погана ілюстрація до того, що говорив тов. Постишев, виступаючи з приводу першого питання, як нам доводилось провадити боротьбу за непохитність закону про хлібопоставки.

Адже багато хто навіть із керівних районних працівників не розумів, що не можна допускати утворення хоча б найменшого недовір'я колгоспників до цього закону. Ставка контрреволюціонерів саме й була розрахована на те, що ми в цій справі зірвемось, а вони це зможуть використати.

Далі той же таки Пирхавка говорить:

„Закордонний комітет УПСР в Празі повідомив, що він цілком солідаризується з інтервентськими планами і в цьому напрямі провадить роботу з українськими фашистами на чолі з Коновальцем. Ми, зважаючи на те, що місцевих сил, з якими можна було скинути радянську владу, втримати фронт і

зміцнити нову самостійну українську державність, недосить, теж прийняли інтервенську концепцію“.

Де ж тулилась ця контрреволюційна організація українських есесів? Де вона розставила свої сили? У Харкові в журналі „Червоний Шлях“, в Наркомземі, в Держтрансї, в Геодезичній управі, але особливо широко вони розмістились на харківських державних курсах українізації ім. К. Маркса.

Вся ця установа була фактично в руках контрреволюціонерів. Як їм було не провадити роботи, коли така велика розхлябаність, коли так легко віддаються до рук націоналістичних елементів цілі установи? Чи це не притуплення класової пильності?

Контрреволюційна робота на Україні не обмежується роботою тільки українських і російських націоналістів. Ця робота і проникнення контрреволюціонерів до наших установ іде й іншими лініями. Зокрема і особливо варта уваги робота одної польської контрреволюційної організації. Недавно заарештовано культпропа Чернігівського обкому Скарбека. Ця людина користалася з надзвичайного довір'я в київській, чернігівській парторганізаціях і в багатьох із нас. Півтора місяці тому його заарештували через наявність безперечних доказів його контрреволюційної роботи.

Ось що він говорить.

„Мій вступ до партії мав дворушницький контрреволюційний характер. Я вступив до ВКП(б) як член „польської військової організації“ (ПВО). Мое завдання полягало в тому, щоб добитись довір'я партії і використати його проти партії та радвлади в цілях та інтересах ПВО.

Перебуваючи в лавах партії від січня 1919 р. до дня арешту, посідаючи ряд відповідальних постів у партійному апараті, я, прикриваючись партійним квитком, провадив контрреволюційну роботу, будучи керівником ПВО („Польська організація воєнна“) на Україні“.

Скарбек був не сам. Його найближчими сподвижниками були люди з партквитками в кишені, що посідали не менш солідне становище, як от Політура та інш. У нас, на Україні, є більш як півмільйона поляків, при чому місцями вони зібрані в досить компактні маси, і ось роботу серед польської людності ми, виявляється, довірили цим людям. Вони добирали і готували кадри викладачів для польських шкіл, вони добирали, розсажували скрізь і всюди і районну, і сільську владу.

Нічого й казати, що всі ці антирадянські організації ми тепер розгромили в основному.

IV

про націоналістичний ухил скрипника

У керуванні проведенням національної політики, як я уже казав, одна із найбільших наших помилок є те, що ми про леділи оформлення нового націоналістичного ухилу в партії, що його очолював Скрипник. Не можна сказати, що що ми не бачили помилок Скрипника. Ряд його помилок ми виявили раніше, але ми його жаліли, берегли, як старго більшовика, гадаючи, що він сам викриє і розкритикує свої помилки. Легка критика на Скрипника не впливала. Потрібна була міцна, гостра критика, а її не було. Скрипник робив крок по кроку нові помилки, поглиблював ці помилки і скотився у табір націоналістів. Старий більшовик Скрипник став націоналістичним переродженцем.

Націоналістичні помилки у Скрипника почалися давно. Ще 1923 р. Скрипник, якого вже тоді почали обволікати націоналістичні елементи, виступаючи на національній нараді при ЦК ВКП(б), разом з Раковським подав поправку про те, щоб із запропонованого проекту революції викинути слова „Союзна держава“, тогож, виступав вже тоді проти утворення союзнаї держави.

Тов. Сталін на цій нараді розкритикував Скрипника, викривши політичну суть цієї поправки.

На цій таки нараді Скрипник допустився другої помилки націоналістичного характеру. При обговоренні питання про Султан-Галіївщину він намагався підмінити завдання боротьби на два фронти у національному питанні — проти великодержавного шовінізму і місцевого націоналізму, — боротьбою проти самого лише великодержавного шовінізму, тим діючи на руку місцевим націоналістам.

Основне, що характеризує ухил Скрипника в національному питанні і його націоналістичні помилки, полягає в тому, що лєнінську національну політику він розумів не по лєнінському, а по націоналістичному.

У питаннях національної політики Скрипник допустився найгрубіших перекручень Лєніна і Сталіна, припустився фальсифікації лєнінської теорії національного питання. Скрипник применшував і грубо змазував значення Лєніна, Сталіна як творців постави і марксистського розроблення національного питання в нашій партії. Скрипник дуже переоцінював, випинав національне питання, ставив його на чільне місце, говорив про нього, як про самодовлюче питання, доходячи до заперечення підпорядкованої ролі національного питання щодо класової боротьби і диктатури пролетаріату.

У своїй статті „Проти перекручення політики партії в національному питанні“ він писав:

„Це помилкове твердження невірне, що у нас національна проблема підпорядкована загальній теорії класової боротьби“.

І далі він штучно поділяє питання на дві частини — теорію національного питання і політику національного питання.

„Ленін дав дві науки — теорію національного питання і політику національного питання, так само як Ленін опрацював дві науки — теорію аграрного питання і аграрну політику“.

„Політика національного питання підпорядкована загальній політиці класової боротьби, а теорія національного питання не підпорядкована взагалі, а є невідіймана складова частина класової боротьби“.

Всі ці зауваження спрямовані тільки до того, щоб сказати, що національне питання має цілком самостійне, незалежне від класової боротьби пролетаріату значення, тим якнайгрубіше перекручуючи ленінізм. Перекошуючи, перекручуючи Леніна під приводом продовження розроблення теорії національного питання, Скрипник писав 1926 р. (і перевидав 1929 р.):

„У галузі національного питання ми маємо покищо тільки перші основи, які сам Ленін утворив. Нам, учням Леніна, доведеться тепер брати це завдання, виходячи із основ Леніна, які він лишив, і ставити це питання, щоб науково його опрацювати і вивчати“.

І далі:

„Ми підходимо обережно до нашої нової роботи. Перед нами нове незоране поле. По ньому пройшов тільки вперше плуг ленінських думок, і нам доведеться довго і важко працювати, щоб зорати і засіяти його“.

Виходить, що Ленін не опрацював до кінця проблеми національного питання і Скрипник брався доповнити і поправити Леніна.

У цій роздутій зарозумілості Скрипника криється джерело його грихопадіння.

Взяти, приміром, питання про великодержавний і місцевий шовінізм. Як ставився до нього Скрипник?

І тут він прямо скотився до позиції українського націоналізму.

У своєму виступі по національному питанню на XII з'їзді Скрипник говорив:

„Чому ж ми практично в національному питанні тупцюємо на місці і при правильному принциповому його розв'язанні лишаємося на ділі безсилими? Річ у тім, що ми весь час балансуємо в галузі національного питання. Дехто весь час намагається знайти середню лінію. Кожну вказівку на великодержавний шовінізм завжди вважають за потрібне компенсувати вказівкою протилежною — на шовінізм народностей не-

державних — і завжди виходить подвійна бухгалтерія. Кожне згадування про великоросійський шовінізм намагаються завжди дискваліфікувати".

Визначаючи лінію нашої партії в національному питанні як „балансування“, як „подвійну бухгалтерію“, Скрипник цілком ясно викриває своє переродженське нутро, свої націоналістичні тенденції.

Далі Скрипник каже:

„Звісно теоретично правильне в тезах тов. Сталіна зіставлення двох націоналізмів: націоналізму великодержавного, панівного і націоналізму колишніх пригноблених національностей (я не кажу про великодержавні тенденції колишніх пригноблених народів).

Але чи не надто це випнуто у тов. Сталіна? Чи не буде це протиставлення двох націоналізмів приводом для того, щоб багато і багато хто на практиці свою бездіяльність у галузі національного питання виправдовували таким протиставленням? Я дуже й дуже боюся цього“.

Усі ці помилки Скрипника якнайтісніше пов'язані з тим, як він розумів історію, як розумів і тлумачив боротьбу робітничого класу і розвиток жовтневої революції на Україні. В усіх цих питаннях Скрипник стояв на неправильних, не більшовицьких позиціях. Він цілком неправильно оцінював Центральну раду, не по марксистському, не по більшовицькому оцінював суть українських дрібнобуржуазних партій, що входили до Центральної ради.

Ось що пише Скрипник про Центральну раду:

Українська Центральна рада в своєму ставленні до влади не говорила нічого нового, не знаходила ніяких шляхів крім тих, якими більшовики вели широкі маси людності і перед тим, але тут цілком виявляється різниця в поведінці революційного пролетаріату і дрібної буржуазії під час революції: пролетарські маси своїми місцевими постановами про перехід влади до місцевих рад визначили своє недовір'я до Тимчасового уряду, як до центрального уряду буржуазії, і провадили боротьбу за цю позицію, як авангардну, до загальної жовтневої революції.

А Центральна рада першим універсалом своїм висловлювала недовір'я Тимчасовому урядові, як урядові центральному, незалежно від його буржуазного характеру“.

Бачите, як Скрипник малює Центральну раду, ту саму Центральну раду, яка провадила контрреволюційну політику, яка закликала на Україну інтервентів. За Скрипником виходить, що між більшовиками і Центральною радою різниці майже ніякої нема. Різниця тільки в тім, що більшовики виступали проти уряду Керенського як уряду буржуазії, а Центральна рада теж виступала проти уряду Керенського, але незалежно від його буржуазного характеру. Більш за те, пе-

рекручуючи історичні факти і, суттю, наклепуючи на нашу партію, Скрипник пише:

Українська Центральна рада, як це треба прямо сказати, всю свою силу набувала, використовуючи революційні і нестійко-більшовицькі робітничі й селянські маси, водночас єдиним спільником у боротьбі за свої вимоги маючи партію більшовиків*.

Так Скрипник, скочуючись на позиції українських націоналістів, як бачите, по націоналістичному писав історію революційної боротьби на Україні. А куди поділась війна українських робітників і українських більшовиків з Центральною радою? Націоналістично настроєний Скрипник мовчить про це.

Немарксистська, неленінська оцінка і прикрашування Скрипником ролі українських націоналістичних дрібно-буржуазних, угодовських партій якнайяскравіше відбилися в його теорії „націонал-більшовизму“. Скрипник вважає, що укапісти, шумськісти — це, мовляв, ті самі більшовики, але тільки з деякою вадою; що значна частина програми укапістів була правильна, що ми — КП(б)У — ніби цю частину їхньої програми виконували. Про це Скрипник говорить прямо:

„Візьмімо практичні заходи, за які боролась і які обстоювала УКП, все, що вона вважала за потрібну умову для своєї ліквідації, і ми побачимо, що вони є тільки укапістська формула, націонал-більшовицький вияв того, що вже намічено, що комуністична партія більшовиків УСРР і СРСР проводить у життя“.

Виходить, що різниці між укапістами і більшовиками майже не існувало.

І це Скрипник пише про укапістів, які на чолі з Річицьким та Авдієнком, як відомо, із зброєю в руках виступали проти радянської влади на Україні і 1919 року провадили наступ на радянський Київ!

Зрозуміло, зважаючи на все це, що націоналістичні елементи, які пролізли на ряд діляниць культурного фронту, мали цілковиту змогу, під прикриттям Скрипника, там осподарювати і протягати свою націоналістичну, контрреволюційну контрабанду. Навколо Скрипника групувалися елементи, подібні до Ерстенюків, Бадавів, Яворських та інших, які здебільшого, як виявилось, були шпиками закордонних кобтррозвідок. До нього стікалися усі ці люди з усіх боків, і він їх брав під опіку. Він їх боронив, а вони, заволодівши ним цілком, використовували його в боротьбі проти лінії партії. Скрипник разом з ними робив націоналістичне діло, об'єктивно сирівав контрреволюціонерам. Скрипник, хоч і в дещо зміненій формі, був безпосереднім продовжувачем шумськizmu, бо він на ділі насаджував не інтернаціоналізм, а націоналізм. Класове коріння шумськizmu і ухили Скрипника одне й те саме, як один і той самий націоналістичний його зміст, як однакові є їхні підсоб-

ництво та змикання з інтервентами. Виходячи з усього цього, ми в проєкті резолюції так характеризуємо помилки Скрипника:

„За останні роки в обставинах скаженого опору решток капіталістичних елементів нашому переможному соціалістичному наступові, під безпосереднім впливом цих елементів, помилки Скрипника виросли в цілу систему націонал-опортуністичних поглядів, з яких випливало примиренство до українського націоналізму, що перетворилося на пряме змикання з ним. Позиція Скрипника була відбитком невдоволеності відживаючих класів України з режиму диктатури пролетаріату. Ця позиція об'єктивно означала заклик — віддалитися, відійти від СРСР, де будується соціалізм, і повернутися лицем до Галичини, де український народ гноблять і експлуатують поміщики та капіталісти“.

Товариші! Ми повинні націоналістичний ухил, що на його чолі стояв Скрипник, викрити до кінця, розгромити конкретні вияви наці оналізму на всіх дільницях нашого будівництва і з усією більшовицькою непримиренністю боротися з явними та прихованими націоналістами, як поза, так і особливо всередині партії. На основі широкого розгортання самокритики, ми повинні змобілізувати всі сили, щоб практично подолати ту величезну шкоду, яку завдали націоналісти в зв'язку з деякими нашими помилками в галузі практичного проведення національної політики. Це є найдоконечніша умова успішного проведення справжньої більшовицької українізації, інтернаціонального виховання мас і дальшого зростання української радянської культури.

V

основні завдання лєнінської національної політики на Україні

Мені лишається спинитися на основних завданнях, що стоять перед нами в справі проведення лєнінської національної політики.

Перше й основне завдання, — це інтернаціональне виховання мас, всебічне зміцнення бойової революційної єдності народів СРСР, основи світової пролетарської революції.

Успішне проведення більшовицької українізації, будування національної формою і соціалістичної змістом культури нерозривно зв'язане з інтернаціональним вихованням мас, з широкою пропагандою пролетарського інтернаціоналізму, з дальшим згуртуванням трудящих усіх національностей України і Радянського Союзу в цілому. Тільки на цій основі в боротьбі

на два фронти, — проти великодержавного російського шовінізму і українського націоналізму, — будуть забезпечені дальші перемоги в проведенні ленінської національної політики.

Величезні ус. їх соціалістичного будівництва не повинні нас п'янити. Грунт для націоналістичних ухилів у партії і для націоналістів ще є. Націоналісти ще цілком не виявлені і не викриті. Рештки відживаючих класів цілком ще не ліквідовані. Не можна також ні в якому разі забувати, що активність цих решток розгромлених капіталістичних елементів стимулюється міжнародним капіталістичним оточенням, зростанням небезпеки воєнного нападу на СРСР. І поки все це матиме місце, лишається небезпека активізації націоналістичної контрреволюції, лишається небезпека і великодержавного російського і українського націоналізму.

Звідси випливає, що й далі ми повинні провадити найрішучішу і найнепримиреннішу боротьбу проти обох націоналізмів. Тільки при цих умовах ми забезпечимо розвиток радянської української національної культури і зміцнення української державності.

Питання полягає в тому, щоб на основі зваження особливостей даного періоду, тих змін, що сталися за останній період, — визначити — на що тепер повинен бути зроблений основний упор, яка небезпека в даний момент є головна?

У проєкті резолюції з цього проводу ми говоримо так: „Великодержавний російський шовінізм є, як і раніш, головна небезпека в масштабі всього Радянського Союзу і всієї ВКП(б). Але це ніякою мірою не суперечить тому, що в деяких республіках СРСР, особливо на Україні в даний момент головну небезпеку являє собою місцевий український націоналізм, що змикається з імперіалістичними інтервентами“.

Як бачите, товариші, це формулювання нове.

Чи означає зміна визначення головної небезпеки будьяку зміну або поворот у ленінській національній політиці? Ні, товариші, ніяких змін у політиці немає. Те, що ми записали в резолюції, є точний вислів оцінки становища тепер відповідно до тих змін, що сталися, особливо за останній рік.

У чому полягають ці зміни? Вони полягають насамперед у тому, що соціалізм переміг міцно і безповоротно, завоював нові, величезні позиції. На основі успішного завершення першої п'ятирічки й дальшого переможного розгортання соціалістичного будівництва в нашій країні, ми поставили перед собою завдання остаточно зліквідувати рештки капіталістичних елементів і створити безкласове соціалістичне суспільство. У цій боротьбі за перемогу соціалізму ми в масштабі СРСР і на Україні завдали чималих ударів тим класовим силам, що були головними носіями російського великодержавного шовінізму. Ми проробили величезну роботу щодо

очищення нашого державного апарату від цих елементів і на основі широко розгорнутої радянської українізації чималою мірою зміцнили державний апарат на Україні. Досягнуто великих успіхів українізації державного апарату і особливо в його середніх та низових ланках, де тепер уже превалюють українці. Ми домоглися зміцнення радянської державності наших рад, усієї нашої системи управління, якнайтісніше зв'язаної з людністю.

Величезні зміни сталися і в галузі культури. Тепер основна культура на Україні — це культура українська — національна формою, соціалістична змістом.

Усе це не може не викликати посиленого намагання українських націоналістичних елементів закріпити за собою певні позиції, повести справу по своєму, в своїх націоналістичних інтересах. Для зростання українського націоналізму утворилася тепер ширша база. Рештки розгромленої куркульної організації боротьбу проти колгоспів, проти радянської влади під націоналістичними гаслами. Агентами куркульні в партії — буржуазно-націоналістичні елементи — теж виступають під націоналістичним прапором. Змінивши свою тактику і користуючись з послаблення пильності наших партійних організацій, націоналістичні елементи розгорнули на ряді ділянок господарського і культурного фронту активну шкідницьку роботу. Проти цих елементів нам довелося й доводитись тепер направляти свій основний удар, щоб зліквідувати їх остаточно.

Отже, роль і значення місцевого українського націоналізму корінним чином змінилися, його небезпека виросла особливо через те, що КП(б)У за останній період не провадила належної більшовицької боротьби з цією не езпекою.

Але це не все. До питання про головну небезпеку слід підходити не тільки з погляду внутрішніх обставин. Як сказав, що на перше місце треба висунути небезпеку українського націоналізму, мовляв би, зовні, в організації інтервенції проти СРСР у цілому і України, як його складової, нерозривної частини. Підготування інтервенції провадиться під прапором українського націоналізму, під гаслом „визволення України“. Про яке „визволення“ йде мова, ви вже знаєте. Намір польських та німецьких фашистів накинати Україні зовні ярмо поміщиків та капіталістів — вам добре відомий. Це і називається у них „визволенням“ України. І не випадково проти нас створився блок контрреволюційних сил — і великодержавних російських шовіністів, і українських націоналістів, які ставлять ставку на організацію воєнної інтервенції проти СРСР. Це ми повинні зважити і пояснити робітникам та колооспникам України, викрити перед ними плани ворогів і дати нищівну відсіч усім тим, хто хоч найменшою мірою намагається послабити з'язок України з Радянським Союзом.

Ми повинні озброїти проти українського націоналізму всю партійну та комсомольську організацію, робітничі та колгоспні маси, бо, як показав минулий період, ця озброєність була недостатня. На боротьбу з українським націоналізмом треба підняти найширші маси трудящих України. Боротьба має бути ще тривала і вперта.

От чому, виходячи з змінених обставин, ми вважаємо даного моменту місцевий український націоналізм за головну небезпеку на Україні. Великодержавний шовінізм, як і раніше, лишається головною небезпекою в масштабі СРСР.

На основі твердого і неухильного проведення ленінської політики ми й далі битимемося за розгортання соціалістичного будівництва, за більшовицьку українізацію, за радянську українську культуру.

У зв'язку з рішучою боротьбою, яку партія розгорнула проти українських націоналістів, ухильників та примиренців, великодержавні шовіністи заворушилися, вирішивши, як видно, що тепер можна взяти хоч би невеликий реванш. Подекуди вже почалися балачки, що українізація тепер покотиться вниз. Марні надії! Усякі, навіть найменші вияви великодержавного шовінізму діставуть нищівну відсіч. Ми будемо підносити українізацію і двигати її вперед. Саме тепер треба зорганізувати перевірку справи українізації в наших установах; жорстоко вдарити по всіх тих, хто гадає і намагається саботувати проведення більшовицької українізації. Треба справу українізації радянського апарату взяти під пильніший контроль і керування партійних організацій.

В галузі культурного будівництва ми теж маємо спроби російських шовіністів узяти реванш. Ви знаєте, що під керуванням Скрипника Наркомос у минулому подекуди провадив примусову українізацію школи, в наслідок чого в ряді місць діти інших національностей змушені були вчитися в українській школі. Ми вирішили виправити перегини та перекручення в галузі школи і дати цілковиту змогу іншим національностям вчитися рідною мовою. Цього вимагає інтернаціоналізм. Цього вимагають братні інтереси трудящих усіх національностей України. Але ми не можемо пустити цю справу на самотпів, а то й на цій ділянці ворог постарается прикласти свою руку.

Так, товариші, стоїть справа з першим основним завданням у галузі інтернаціонального виховання мас, зміцнення єдності трудящих усіх національностей Радянського Союзу.

Друге вирішальне завдання — це підготувати більшовицькі українські кадри, добрати і розставити на всіх основних ділянках соціалістичного будівництва надійних людей, відданих справі соціалізму. Те, що ми мали до останнього часу, коли в багатьох ланках радянського апарату і особливо на культурному фронті сиділи вороги, що прова-

дили контрреволюційну роботу, повинне бути для всіх нас серйозною наукою.

Нам потрібні люди перевірені, виховані в більшовицькому дусі, справжні радянські українські кадри для радянських наукових, господарських установ. Велетенський розмах культурного будівництва, велика кількість науково-дослідних установ, — для всього цього треба багато людей.

Колгоспе село, що росте, йде до заможного, культурного життя, щодня ставить щораз більші вимоги щодо кваліфікованих кадрів. Чи значить це, що, відчуваючи недостачу в кадрах, ми можемо до роботи на культурному фронті в колгоспному селі допустити націоналістичні елементи? Ні в якому разі. На гарматний постріл не повинні ми допускати їх до школи, сільради, до колгоспу, до кооперативу. Найпильніший добір працівників, перевірених на роботі, відданих справі соціалістичного будівництва, забезпечить нам дальше піднесення нашого колгоспного села. Сміливо треба висувати і виховувати нові кадри з кращих колгоспників-ударників. Справі підготування кадрів партійні організації повинні віддати особливу увагу, це повинно бути в числі їх першочергових завдань, ні в якому разі не випускаючи справу підготування кадрів з своїх рук. У багатьох районах у нас не зовсім гаразд з кадрами районних радянських апаратів. В них пролізло немало ворожих націоналістичних елементів. Треба очистити наш апарат від цих людей і сміливо висувати нові більшовицькі українські кадри на роботу в районний апарат.

Це завдання не меншою мірою стоїть і щодо обласного та центрального апарату, дальшу українізацію якого треба провадити з усією більшовицькою послідовністю, зміцнюючи його перевіреними, справді відданими працівниками, не допускаючи, щоб під прапором українізації туди пробирались націоналістичні елементи.

Третє завдання — це наша масово-політична робота і керування пресою.

Треба покінчити з недооцінюванням важливості партійно-виховної масової роботи. Партійні організації повинні на цій найважливішій дільниці забезпечити більшовицький провід, щоб уся наша масово-пояснювальна робота була пронизана пролетарським інтернаціоналізмом.

Так само партійні організації повинні міцніше зайнятися пресою, яка являє собою в наших руках наймогутнішу зброю впливу на маси, виховання і організації їх для розв'язання завдань соціалістичного будівництва. Треба підняти на ще більшу височину ідеологічний рівень усієї преси зміцнивши особливо районну та політвідділівську пресу, людьми.

Четверте завдання — зміцнити органи Наркомосу і наукових установ. Тут, звісно, питання про кадри найважли-

віше, бо тут був найбільший прорив — тут націоналісти особливо господарювали.

Органи Наркомосу, особливо обласні та районні, повинні бути укомплектовані витриманими партійними силами. Надійні українські більшовицькі кадри повинні бути особливо там, де виховується нове покоління, де готуються молоді кадри. Тим часом з підготуванням кадрів не зовсім гаразд. У ряді навчальних закладів підготування кадрів було в руках ворожих елементів, націоналістів, троцькістів. Недавно в луганському інституті народної освіти розкрили троцькістську контрреволюційну групу, на чолі якої стояв директор інституту народної освіти, старий троцькіст, якого тричі виключали з партії. Для нього, бачте, не знайшли ніякої іншої роботи, як посадити на директора ІНО.

П'яте завдання — треба серйозно зайнятися теоретичним фронтом. З буржуазно-націоналістичною контрабандою в галузі історії, політичної економії, аграрної політики тощо у нас боролися явно недосить. Нашкодили тут чимало. Треба всю цю контрабанду виявити, викрити і роботу на всіх ділянках теоретичного фронту піднести справді на більшовицьку височінь.

Шосте завдання — керування літературою і мистецтвом.

У цій галузі теж має бути надзвичайно відповідальна робота, що вимагає від нас непослабної уваги і повсякденного більшовицького керування. Українська радянська література дуже виросла. Виросли нові молоді кадри письменників. Цю молодь треба виховати в марксистсько-ленінському дусі, допомогти їй засвоїти і правильно розуміти завдання соціалістичного будівництва, озброїти її проти націоналістичних елементів, вплив яких в українській літературі особливо давав себе відчувати.

Так само повинні ми з усією непримиренністю боротися проти протягання націоналістичних ідей в мистецтво, театр, що було протягом ряду років у театрі „Березіль“.

Всебічно зміцнюючи культурні зв'язки української радянської літератури, мистецтва з літературою та мистецтвом інших народів Радянського Союзу, треба остаточно зліквідувати ту націоналістичну лінію на відчуження української культури від пролетарської культури російського робітничого класу, яка провадилася при сприянні Скрипника.

І, нарешті, сьоме завдання — про роботу серед національних меншостей. Я вже казав, що в цій галузі справа стоїть вкрай незадовільно. Роботу серед трудящих національних меншостей, а особливо серед польської та німецької людності провадили в ряді міст ворожі елементи. В ряд колегій, шкіл, клубів, інститутів тощо пробиралися всякого роду контрреволюційні, фашистські, націоналістичні елементи. Наші партійні організації забули про виняткове значення цих

районів. Про це треба твердо пам'ятати. Роботу серед національних меншостей треба всебічно посилити, забезпечити на всіх ділянках цієї роботи більшовицький провід, віддавши серйозну увагу доборові міцних перевірених кадрів.

Про Молдавію. Молдавська республіка домоглася значних успіхів у господарському та культурному будівництві. Наше завдання допомоги Радянській Молдавії в її боротьбі за дальше розгортання культурного будівництва, за розвиток молдавської культури національної формою, пролетарської змістом.

Такі, товариші, основні завдання, які тепер стоять перед нами в галузі проведення ленінської національної політики на Україні.

* * *

З великими перемогами підходять партійні організації України до всеукраїнського та всесоюзного партійних з'їздів. Завдяки величезній матеріально-технічній допомозі, що її подали Україні ЦК ВКП(б) та Союзний уряд, завдяки повсякденній і конкретній допомозі та твердому більшовицькому прововоді від ЦК ВКП(б) і т. Сталіна, ми, по-більшовицькому виправляючи допущені помилки, зліквідували відставання сільського господарства України і створили міцну основу для дальшого його піднесення і перетворення всіх колгоспів України на більшовицькі і колгоспників на заможних.

Радянська Україна перетворена на могутню індустріальну країну, на країну великої соціалістичної промисловості, великого соціалістичного сільського господарства. Але попереду ще величезна й важка робота. Тільки в упертій боротьбі за проведення генеральної лінії партії, запроваджуючи в життя по більшовицькому, по сталінському завдання, що стоять перед нами,—ми доб'ємося дальшого розцвіту соціалістичного господарства і української радянської культури і перетворимо Радянську Україну—нерозривну складову частину могутнього Радянського Союзу—на передову зразкову республіку робітників та селян. (Тривалі, бурхливі оплески).

п. п. постишев

радянська україна — непо- хитний форпост великого сср

Товариші! *) Вчора ми закінчили обговорення підсумків сільськогосподарського року на Україні. Ми відзначали найсерйозніші досягнення в справі ліквідації відставання сільського господарства України, в здійсненні гасла партії про перетворення всіх колгоспів на більшовицькі, всіх колгоспників на заможних.

Ці успіхи КП(б)У в галузі сільського господарства невіддільні від її боротьби за здійснення ленінської національної політики на Україні. Саме помилки й промахи, припущені КП(б)У у здійсненні національної політики партії, були однією з головних причин прориву 1931-1932 років у сільському господарстві України. Немає сумніву у тому, що без ліквідації помилок у здійсненні національної політики партії, без розгрому націоналістичних елементів, які засіли на різних ділянках соціального будівництва на Україні, неможливо було б зліквідувати відставання її сільського господарства.

Це зрозуміло, бо боротьба КП(б)У за правильне здійснення ленінської національної політики є боротьба за розвиток всіма заходами всіх галузів господарства України, за невпинне зростання матеріального добробуту робітничого класу й колгоспних мас України, за розквіт радянської української культури, за невпинне зростання України — невідійманої частини великого, могутнього Радянського Союзу.

Ми повинні на цьому пленумі усвідомити ту величезну роботу, яку КП(б)У провела за останній час у боротьбі за ліквідацію помилок у здійсненні національної політики партії на Україні. Ми повинні якнайпильніше проаналізувати основні

* З промови на об'єднаному листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У.

лінії, шляхи й методи цієї боротьби. І аж тоді ми можемо правильно намітити ті заходи, які треба провести, щоб цілком ліквідувати всі наслідки помилок і промахів, припущених КП(б)У у здійсненні ленінської національної політики на попередньому етапі.

Треба, передусім, відзначити ту виняткову вагу, яку мала для ліквідації прориву в здійсненні національної політики партії на Україні історична ухвала ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 14 грудня 1932 року. У цій ухвалі ЦК КП(б)У і Раднаркому УСРР запропоновано:

„Звернути серйозну увагу на правильне проведення українізації, усунути механічне проведення її, вигнати петлюрівські та інші буржуазно-націоналістичні елементи із партійних і радянських організацій, пильно добирати й виховувати українські більшовицькі кадри, забезпечити систематичне партійне керівництво і контроль за проведенням українізації“.

Ця ухвала відіграла найсерйознішу роль у підвищенні мобілізованості й боєспроможності КП(б)У. Вона розворушила КП(б)У, підвищила її пильність, ставши вихідним пунктом боротьби більшовиків України за виправлення найсерйозніших помилок і промахів, пропущених у здійсненні ленінської національної політики на Україні.

Як же боролися більшовики України за здійснення цієї ухвали ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР? Якими лініями йшла боротьба КП(б)У за здійснення цих вказівок?

Боротьба КП(б)У за ліквідацію помилок у здійсненні ленінської національної політики партії йшла:

а) Лінією розгрому націоналістичної контрреволюції, що засіла на різних дільницях і на ряді командних постів соціалістичного будівництва на Україні і особливо будівництва радянської української культури;

б) Лінією викриття і розгрому націоналістичного ухили Скрипника, що змикався з націоналістичною контрреволюцією;

в) Лінією рішучого зміцнення перевіреними більшовицькими кадрами всіх дільниць соціалістичного будівництва на Україні і особливо тих із них, де націоналістична контрреволюція мала свої кубла;

г) Лінією перебудування методів і форм більшовицького керування будівництвом радянської української культури.

Перейдемо тепер до аналізу цієї роботи, яку КП(б)У проробила за останній час цими основними лініями.

розгром націоналістич- ної контрреволюції

Перехід партії від політики обмеження й витиснення куркульсько-капіталістичних елементів до політики ліквідації куркульта як класу на базі суцільної колективізації, викликав величезне загострення класової боротьби в нашій країні.

Ішлося про ліквідацію найглибших коренів капіталізму в СРСР і не дивно тому, що особливо в цей період контрреволюція, як всередині, так і поза Радянським Союзом розвинула шалену діяльність коло зриву будівництва соціалізму в СРСР.

Саме в цей період особливо посилилась діяльність інтервенціоністських груп у різних імперіалістичних країнах. Саме в цей період почали особливо активізуватись контрреволюційна білоеміграція за кордоном, уламки різних буржуазних партій і контрреволюційного троцкізму всередині СРСР. Саме в цей період нам довелося витримати запеклу боротьбу з куркульською агентурою в середині партії — одверто правим опортунізмом і різними „лівацькими“ угрупованнями.

Ця активізація антирадянських елементів в середині і поза СРСР була відповіддю контрреволюції на перехід партії до безпосереднього переведення сільського господарства СРСР на соціалістичні рейки, до ліквідації останньої підпори капіталістичної експлоатації в нашій країні — куркульта.

На Україні цей період ознаменувався різким посиленням діяльності націоналістичної контрреволюції. Українська контрреволюція на всіх етапах провадила боротьбу проти влади робітників і селян під націоналістичними гаслами „визволення України“. Прикриваючись цими брехливими гаслами, отруюючи трудящі маси отрутою шовінізму, контрреволюція завжди старалася і старається вбити клин між робітниками та селянами України і трудящими інших національностей СРСР, розбити братерство трудящих Країни Рад, відірвати Україну від Радянського Союзу і тим утворити умови для відновлення влади поміщиків, капіталістів, банкірів та генералів.

З переходом партії до здійснення суцільної колективізації та ліквідації куркульні як класу українська націоналістична контрреволюція особливо пожвавила свою контрреволюційну роботу.

Зважаючи на питому вагу України в народно-господарському балансі СРСР і її роль аванпосту Радянського Союзу на заході, сюди, передусім, спрямували свою увагу і апетити польські пани, німецькі імперіалісти, англійські твердолобі та інші інтервенціоністські елементи, збиваючи і фінансуючи

українську націоналістичну контрреволюцію, розглядаючи від-
рив України від Радянського Союзу, як утворення бази для
відновлення влади поміщиків і капіталістів у всьому
СРСР.

Окрилене активізацією всього антирадянського фронту
пожвавило свою діяльність українське націоналістичне контр-
революційне охвістя за кордоном — різні Коновальці, Левицькі,
Шептицькі, Донцови, Скоропадські, Полтавці-Острияниці та
інші кати трудящих України.

Хто вони, ці „дбайливці“ за Україну?

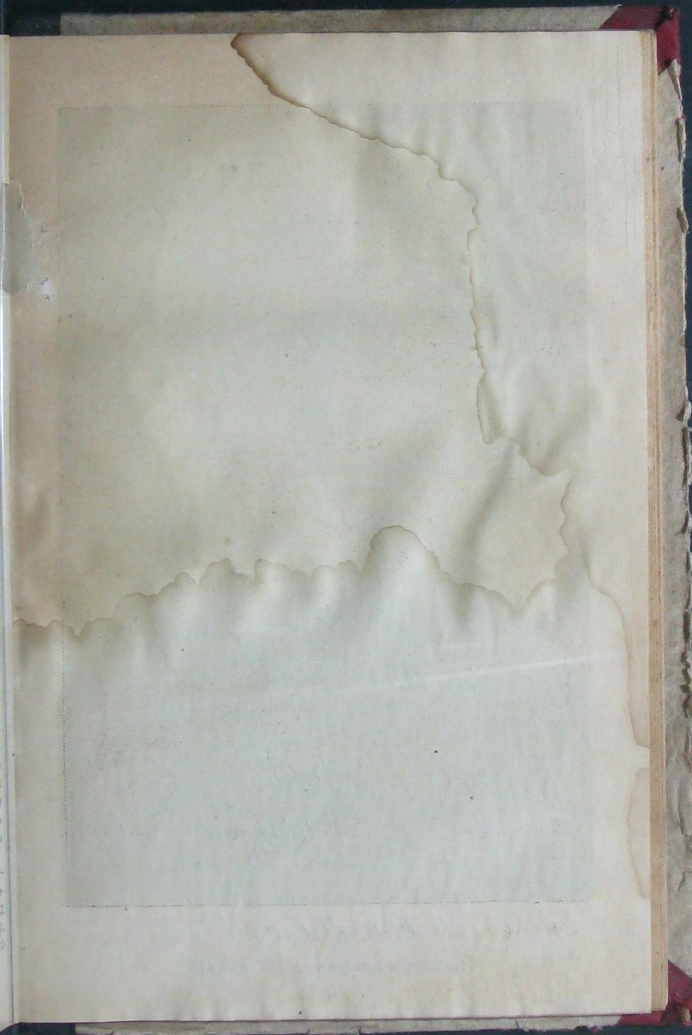
Декого з них робітничі та колгоспні маси України досить
добре знають. Ось, приміром, Коновалець. Хто на Україні не
знає постаті цього ката, начальника київської петлюрівської
контррозвідки, вішателя робітників і селян України? Ось Шеп-
тицький — один з найвидатніших керівників УНДО (україн-
ське національно-демократичне об'єднання), митрополіт, граф,
поміщик. Ось Полтавець-Острияниця — царський офіцер, мо-
нархіст, поміщик. Скоропадський — поміщик і царський ге-
нерал і т. д.

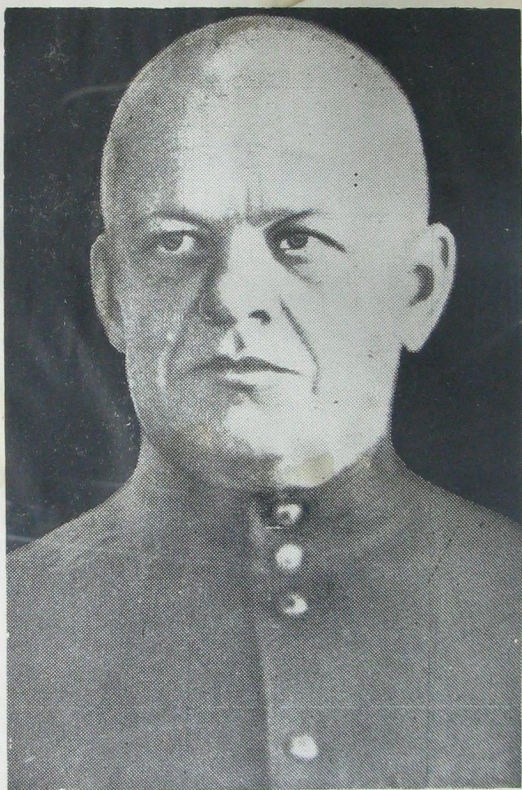
Ось вони „милі портрети“ катів робітників і селян України.
Якже цим поміщикам і генералам не побиватися за україн-
ських трудящих, на шії яких вони сиділи віками?

Своє зрадництво всі ці Коновальці, Левицькі, Скоропад-
ські намагалися й намагаються прикрити гаслом боротьби за
„визволення України“ від „московського ярма“, гаслом „со-
борної України“. Робітники й колгоспники України
добре знають справжню ціну всім цим „визволь-
ним“ гаслам. Вони знають, що ці гасла на ділі
означають продаж ланів, фабрик і заводів Укра-
їни чужоземному капіталові, продаж трудящих
України в кабалу польським магнатам, німець-
ким баронам.

Та всім цим зрадникам українського народу і горюшка
мало, їм би сісти на український престол наймитами
імперіалістичних інтервентів. Їм спокою не дає доля і „слава“
відомого японського агента нинішнього „правителя“ Манчжоу-
Го — Пу і Вони ці українські Пу-і (сміх, оплески), готові
продавати свій нарід гуртом і вроздріб кому завгодно, хто
лише допоможе їм скрутити в бараний ріг робітників та
колгоспників України, знову накинати на їхню шию ярмо
колоніальної і поміщицько-капіталістичної експлуатації. Ось
хто вони, ці претенденти на Україну, ось чого вони хочуть
і домагаються.

Блок з імперіалістичних інтервентів, української біло-емі-
грації та внутрішньої української націоналістичної контррево-
люції — такі ті сили, що єдиним фронтом виступали в період
суцільної колективізації й ліквідації куркульства як класу,
для того щоб зірвати соціалістичну перебудову сільського

С. В. КОСІОР

Генеральний секретар ЦК КП(б)У

П. П. ПОСТИШЕВ

Секретар ЦК КП(б)У

господарства України, врятувати свою класову базу — куркульство, відірвати Україну від Радянського Союзу.

І ось в цей саме період жорстокої класової боротьби, КП(б)У припустила притуплення більшовицької пильності, прогледіла активізацію націоналістичних елементів, припустила засмічення своїх лав націоналістичними елементами і випустила на ряді діляниць із своїх рук керування будівництвом радянської української культури.

Це дало змогу націоналістичній контрреволюції, керованій інтервенціоністськими штабами, згуртувати свої сили і підмінити на окремих ділянках здійснення ленінської національної політики здійсненням лінії на зрив господарського піднесення і соціалістичного будівництва на Україні.

Аж тепер, після 10 місяців наполігливої „більшовицької боротьби” КП(б)У за ліквідацію прориву в здійсненні ленінської національної політики, ми можемо з усією повнотою уяснити собі, яка заноза сиділа в тілі робітничо-селянської України, як націоналісти гальмували, саботували і намагалися зірвати будівництво соціалізму на Україні.

Ось для прикладу надзвичайно цікава заява одного націоналіста фашиста про настави, одержані уже цього року його організацією в питанні про методи підризу сільського господарства України.

„Блискучі види на врожай цього року можуть сприяти тому, що СРСР економічно зміцніє і полегшиться матеріальне становище робітників і селян. Потрібно, щоб становище селянства, не зважаючи на добрий врожай цього року, погіршився. Для цього потрібно:

а) Через те, що на Україні поширене тепер гасло про покис хлібів при восковій стиглості, потрібно спрямовувати колгоспників на те, щоб хліб скошували завчасно зеленим.

б) Потрібно повести серед колгоспників агітацію, що скільки вони не трудитимуться, хліб однаково у них відбере радянська держава під тим чи тим мотивом.

в) Потрібно саботувати правильний облік трудоднів, щоб колгоспники одержували менше, ніж заробили” тощо.

Ви бачите, як вони „піджуються” і „дбають” за робітничі і колгоспні маси України.

Тоді, коли партія напружує всі сили, кидає кращі свої кадри на те, щоб витягти сільське господарство України з прориву, в цей час ці зрадники українського народу дають наставу: „Треба, щоб стан селянства, не зважаючи на добрий урожай цього року, погіршився”. Ось воно справжнє лице цих озвірілих ворогів українського народу, що жадають свою злобу і ненависть решток розгромлених класів, які втратили всі колишні привілеї і переваги, потопити в муках і потоках крові робітників і колгоспних мас України. Адже ці люди сиділи в колгоспах, МТС, радгоспах, земельних органах, Нар-

жомосвіті, у ряді інших органів державного апарату і безкарно творили свою ворожу справу. Візьміть, наприклад, Наркомзем України, там протягом ряду років орудувала група контрреволюціонерів, посідаючи пости членів колегії Наркомзему, начальників секторів, керівників груп. Їхня контрреволюційна діяльність найодвертіше і найбезпосередніше відбилася на стані сільського господарства України, на перебігові його колективізації. Адже ці люди спеціально пролізли до землевпорядчих організацій, щоб заплутувати землекористання і зривати землевпорядження. Адже ці люди спеціально пробиралися на дільниці планування сільського господарства України, щоб планувати скорочення зернового клину і тим створити харчові труднощі в країні, щоб планувати таке перевантаження засівами технічних культур, щоб їх не можна було обробити, щоб сконцентрувати засіви сояшника в районах найбільше заражених хворобою сояшника „заразихою“ і тим залишити робітників і селян СРСР без жирів тощо. Ці люди спеціально протискувались у сектор тваринництва, щоб виводити з ладу поголів'я України і щоб цим шляхом спробувати підбурити колгоспників і робітників України проти колективізації.

Візьміть ви далі Наркомос і цілу систему органів освіти на Україні. Адже там протягом ряду років сиділи на деяких постах петлюрівці, махновці, шпики, шкідники. Візьміть Озерського, тільки недавно заарештованого члена української військової організації. Адже він протягом ряду років був членом колегії Наркомосу, свого часу був правою рукою Шумського, а після цього перейшов у спадщину до Скрипника, відаючи Головнаукою, Держвидавом України та іншими не менш відповідальними дільницями будівництва радянської української культури. Хіба тільки в одному Озерському справа? Адже в апараті Наркомосу сиділи усі ці Бадани, Ерстенюки, Зозуляки, Коники, Барани, Яворські та інші. Ці люди захопили до своїх рук справу українізації на окремих дільницях, використовуючи її для пропаганди розриву між українськими робітниками і селянами та трудящими інших національностей СРСР, передусім робітниками й колгоспниками російської національності. Водночас вони намагалися підбурити проти радянської влади на Україні учительство, студентство, перекручуючи директиви партії та уряду лінією постачання, виплати стипендії тощо.

Візьміть далі ВУАН (Всеукраїнська Академія Наук), де підібралося значне ядро націоналістів. Адже там під маркою ВУАН видавалося і друкувалося таку явну пропаганду шовінізму та відриву України від Радянського Союзу, що дивуєшся, де ж це були всі наші укрліти, партійні органи, наші старі віком, але молоді комуністичні академіки? Адже це факт, що 1930 року у збірнику кафедри історії української культури ВУАН друкувалися такі, наприклад, міркування:

„При всіх своїх зв'язках з Азією, Україна від глибокої давнини і до найостаннішого часу, завжди була з культурного погляду кутом Європи і зрозуміти її культуру та мистецтво неможливо поза зв'язком з мистецтвом Європи.

Українське мистецтво — частина загальноєвропейського еволюційного процесу“.

Чи багато чим це відрізняється від пресловутого „рівняння на Європу“ Хвильового, який проповідував разом з Шумським орієнтацію української культури на „європейський“ Захід проти „азіатської“ Москви? Хіба за цими „вечними“ міркуваннями про українське мистецтво не ховається заклик до розриву з робітниками й селянами народів СРСР.

А ось цілі роки гуляв цей збірник по містах і селах Радянської Соціалістичної України і нікому „ніколи було“ звернути на це увагу.

Або ось вам ще одна „перлина“ знов таки з ВУАН. Ось як пояснює дійсний член ВУАН, якийсь Чекаленко робітникам і колгоспникам України суть фашистського значка — свастики:

„Що таке свастика? Не можна вважати цей орнамент за звичайну гру ліній. Свастика — це один з найвизначніших знаків провіщення добра, побажання добробуту та врятування від нещастя“.

Коментарів, сподіваюсь, не потрібно. Візьміть, зрештою, художню літературу. Не треба особливо довго ритись, щоб найти там виняткові своєю зухвалістю і оголеністю націоналістичні твори, що заповнювали про ягом ряду років наші бібліотеки й полиці книжкових крамниць, отруюючи ядом шовінізму окремі групи робітників і колгоспних мас України.

Ось, товариші, що мало шлях, процвітало на окремих ділянках літературного фронту, теоретичного фронту, в практичній роботі окремих ланок нашого державного апарату. Так орудували націоналістичні контрреволюційні елементи, що засіли на різних ділянках соціалістичного будівництва, готуючи відрив України від СРСР, готуючи поновлення влади капіталістів і поміщиків.

У чому полягало завдання КП(б)У після згаданої ухвали ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 14 грудня? Завдання полягало, насамперед, у тім, щоб посилити пильність більшовиків України, викрити і виперти ворога із захоплених ним ділянок соціалістичного будівництва та розгромити його.

За минулий час КП(б)У добила серйозних успіхів у цьому напрямі. Ви знаєте, що наші славні органи охорони викрили за останній час і розгромили ряд націоналістичних, шкідницьких організацій. Але аж ніяк не цим одним обмежилась робота КП(б)У коло розгрому націоналістичних, шкідницьких організацій.

„Люди розв'язують завдання“,—говорив не один раз т. Сталін. Це вірно і щодо класового ворога. Тому ми, передусім, скерували свою увагу на роззброєння кадрів ворога, на нещадне вигнання націоналістичних елементів із їхніх логовищ.

Ми не тільки вишибали націоналістичні елементи із зайнятих ними позицій, але ми водночас з цим тепер же зміцнювали ці позиції перевіреними людьми. Ми зміцнили відповідальні ділянки національно-культурного будівництва, як партійною, так і радянською лінією, міцними більшовиками.

Ми дали культурному фронту за минулі 10 місяців загальом не менше як 1.200 перевірених комуністів на керівну роботу.

За безпосереднім проводом і за прямими вказівками ЦК ВКП(б) і особисто тов. Сталіна ми розгромили українську націоналістичну контрреволюцію. Це не значить, що з українським націоналізмом уже цілком покінчено. Аж ніяк. Безперечно, однак, те, що на основних, вирішальних позиціях, ми українську націоналістичну контрреволюцію розгромили. І в цьому величезний успіх КП(б)У поряд і в щільному зв'язку з її господарськими успіхами протягом останніх 10 місяців.

II

викриття і розгром націоналістичного ухилу в КП(б)У, що на чолі його стояв скрипник

Переходжу, товариші, до питання про націоналістичний ухил в КП(б)У, що на чолі його стояв Скрипник. Без викриття і розгрому цього націоналістичного ухилу в наших власних лавах, ми не зуміли б так рішуче й швидко розгромити націоналістичні контрреволюційні елементи, про які я вище говорив. І справді, адже з цією прямою агентурою імперіалістичних інтервентів, з цими агентами чужоземних контррозвідок, з усіма цими Яворськими, Баданами, Ерстенюками, Сліпанськими, Левицькими, Річицькими, Сірками, Шумськими, Максимовичами, з усіма цими шовіністами, шпиками й шкідниками, що їх тепер виловили наші сталінські органи охорони пролетарської диктатури, з усіма цими ворогами радянської робітничо-селянської України, якнайбезпосередніше змикався націоналістичний ухил у КП(б)У, що на його чолі стояв Скрипник.

Усі ці агенти чужоземних контррозвідок мали в особі Скрипника дуже серйозний підтрим і оборону. Прикриваючись його авторитетом члена політбюро ЦК КП(б)У, вони проникали на найвідповідальніші керівні ділянки соціалістич-

ного будівництва і всіляко шкодили, намагаючись загальмувати переможне розгортання будівництва соціалізму.

Більшовики України повинні з властивою більшовикам прямою сказати — виникнення і оформлення націоналістичного ухилу Скрипника КП(б)У проморгала.

Вірно, як тут говорили, що шумськізм і ухил Скрипника живились тими ж самими коріннями і соками, і той і другий працювали на справу відриву України від Радянського Союзу, на справу імперіалістичного поневолення українських робітників та селян, і той і другий прагнули геть від Москви — центру світової пролетарської революції.

Але в тім то й річ, що Шумського ЦК КП(б)У 1926-27 р. викрив, а шумськізм розгромила КП(б)У. А ось націоналістичний ухил Скрипника КП(б)У проморгала і при тому в момент найгострішої класової боротьби.

Справді, поставимо перед собою запитання: коли оформився націоналістичний ухил Скрипника? Націоналістичні помилки Скрипник робив давно. ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У його багато разів поправляли. Але ухил Скрипника почав оформлятися як ухил, як ціла система націонал-опортуністичних поглядів у період боротьби за ліквідацію куркульства, як класу — саме тоді Скрипник уже почав особливо міцно змикатися з інтервенційською агентурою на Україні — Бада-нами, Яворськими, Сліпанськими і інш. Саме тоді інтервенційська агентура в особі українських націоналістів на Україні почала всіляко використовувати Скрипника як авторитетну фігуру.

Багнетами зустрічалось не тільки все російське, але дуже часто все те, що виходило від ЦК ВКП(б). Класовий ворог через ухильників-комуністів почав активну роботу коло зриву заходів ЦК ВКП(б). Саме тому ми на Україні мали найбільші труднощі в галузі колективізації і на інших ділянках соціалістичного будівництва. Притуплення більшовицької пильності КП(б)У і її ЦК призвело до того, що Скрипник протягом довгого часу безкарно перекручував лєнінську національну політику, проводив ту саму примусову українізацію в школі, за яку партія свого часу зняла Шумського. А за спиною Скрипника орудували махрові націоналісти, що були, як потім виявилось, агентами різних контррозвідок.

Про суть, зміст націоналістичного ухилу Скрипника досить багато і докладно говорили і на попередньому, червневому пленумі ЦК КП(б)У. І на тому пленумі Скрипник найбільш рельєфно показав, що всяка спроба комуніста примирити пролетарський інтернаціоналізм з націоналізмом неминуче приводить його в лоні націоналістичної контрреволюції. Скрипник своїми настановами в основних питаннях національної політики найбільш закінчено показав усю пра-

воту відомого формулювання т. Сталіна про суть ухилу до місцевого націоналізму. Ось що говорив на XVI з'їзді партії тов. Сталін:

„В чому полягає суть ухилу до місцевого націоналізму? Суть ухилу до місцевого націоналізму полягає в прагненні відокремитися і замкнутись у рямах своєї національної шкаралуни, в прагненні затушувати класові суперечності в середині своєї нації, в прагненні захиститись від великоруського шовінізму шляхом відходу від загального потоку соціалістичного будівництва, в прагненні не бачити того, що зближує і поєднує трудящі маси національностей СРСР, і бачити лише те, що може їх віддалити один від одного“ (політичний звіт на XVI з'їзді партії).

Я хотів би для того, щоб підкреслити, як далеко Скрипник відійшов від ленінського розуміння національного питання, наскільки він підмінював пролетарський інтернаціоналізм буржуазним націоналізмом, навести деякі дуже характеристичні штришки із його повсякденної роботи. Ось наприклад, його думка в питанні про союзний закон землекористання:

„Перший пункт союзного закону про землекористання встановлює, що вся земля є власність СРСР. Я вважаю, що така постановою принципово неправильна, бо вона суперечить ухвалам партії про взаємини між Союзом і союзними республіками.

Новий закон про землекористання визначає, що земля є власність не республік, а цілого Союзу. Коли б ухвалити такий закон, то це означало б, що суверенність окремих республік сходить тільки на те, що вони мають свій уряд, не маючи своєї території. Я вважаю, що всім таким тенденціям треба дати рішучу відсіч“.

Або ось вам ще одне висловлення Скрипника з питання про організацію Всесоюзної сільсько-господарської академії.

„Я заперечую проти організації Всесоюзної сільсько-господарської академії. Нема ніякої рації утворювати таку академію. Час припинити цю лінію надання всесоюзного значення ще й сільсько-господарській академії“.

Ви бачите, Скрипник усе всесоюзне буквально зустрічає багнетами. Союз Радянських Соціалістичних Республік уявлявся йому, як щось подібне до Ліи націй, куди можна періодично з'їжджатися, побазікати, але який не повинен мати реального впливу на життя і роботу кожної окремої республіки.

Хіба не виправдується хоча б на цьому прикладі чудова оцінка тов. Сталіна ухилові в сторону місцевого націоналізму, який намагається „не бачити того, що зближує і з'єднує трудящі маси національностей СРСР, а бачить тільки те, що може їх віддалити один від одного“.

У Союз Радянських Соціалістичних Республік, у братерський союз робітників і селян усіх національностей СРСР, оточених з усіх боків ворогами,— які поєдналися разом, щоб відстояти свою незалежність і збудувати соціалістичне господарство, в цей Союз Скрипник старався вбити клин, тим самим змикаючись з Яворськими, Бадавами, Річицькими, Сліпанськими, Коновальцями, Скоропадськими та імперіалістичними інтервентами.

У практичній роботі Скрипника як Наркомоса діло доходило, на жаль, до дуже сумних анекдотів. Так, наприклад, в листопаді до тов. Луначарського з приводу авторського гонорару Винниченкові, Скрипник пише:

„Тов. Луначарський, я вважаю що коли б навіть визнати неможливість виплати авторського гонорару Винниченкові, то належні йому гроші ні в якому разі не можна конфіскувати на користь російських письменників або російського Наркомосу“ (загальний сміх).

З усіх цих міркувань і вихваток на нас дивиться махровий український націоналізм. І що дивного, коли відверто націоналістичні елементи знаходили в Скрипника оборону і всіляко підігрівали його. Адже вони знаходили в Скрипника безперечне співчуття своїм націоналістичним настановам.

Перебування Скрипника на посту Наркомоса і притуплення більшовицької пильності в КП(б)У розв'язало руки різним шовіністичним елементам, що засіли на різних ділянках соціалістичного будівництва, що цілком одверто пропагували націоналізм і відрив України від Радянського Союзу. Не випадково кулю Скрипника високо підносять тепер білоемігрантська, петлюрівська наволоч.

Ось що пише, наприклад, фашистський польсько-український бюлетень, що його видається у Варшаві, з приводу смерті Скрипника.

„Минуть роки, все заспокоїться, все ввійде в колію і український історик у Києві дістане змогу безсторонньо, об'єктивно придивитися до цієї постаті. Він візьме в руки ваги й на одну шальку покладе всі злочини Скрипника. Шалька спуститься низько, до землі. На другу шальку він кине маленьку сталеву революверну кулю, яка дзвінко впаде на порожню шальку і переважить шальку, наповнену злочинами. І тоді, здається нам, в будинку— не „ВУАН“, а Української Академії Наук, в будинку, очищеному від усього, що засмічувало його протягом стількох років, буде повішений на стіні портрет члена Академії Миколи Скрипника“.

Ось як українські націоналісти підносять на щит Скрипника. Ще б пак, адже протягом ряду років він буквально розв'язував ім руки в їхній шовіністичній контрреволюційній шкідницькій діяльності.

Викриття і розгром націоналістичного ухилу Скрипник були другою лінією боротьби КП(б)У протягом останнього періоду за ліквідацію прориву в здійсненні ленінської національної політики партії на Україні. Трудно переоцінити значення цього розгрому.

перебудування методів більшовицького проводу будівництвом радянської української культури

Проте, товариші, було б невірно уявляти собі справу так, що минулий після ухвали ЦК ВКП(б) від 14-VII 1932 р. період боротьби за правильне здійснення ленінської національної політики на Україні був лише періодом розгрому ворожих соціалістичному будівництву елементів. Цей розгром супроводжувався водночас великою творчою роботою в галузі будівництва радянської української культури, перебудуванням методів більшовицького проводу цією найважливішою дільницею будівництва соціалізму на Україні.

Яким напрямом відбувалося це перебудування? Ми докорінно змінили стан, який існував протягом ряду років, коли питання українізації, питання будування радянської української культури були ніби на відкупі у окремих комуністів. Адже був, наприклад, час, коли в руках Скрипника зосередились ледве не всі „культурно-теоретичні портфелі“. Питання будівництва радянської української культури стоять тепер міцно в центрі уваги всього ЦК і усіх його керівних органів.

Ми організували пильну перевірку людей, які сиділи і сидять на окремих дільницях будівництва радянської української культури і домоглися за останній час ряду незаперечних досягнень у зміцненні цих дільниць випробуваними кадрами. Досить сказати, що такий керівний орган, як президія Всеукраїнської сільгоспакадемії радикально поновлено. Ми так само зміцнили наш український інститут марксизму-ленінізму, вливши туди ряд молодих, відданих товаришів. В галузі театру одним з наших серйозніших заходів було зняття з театру „Березіль“ його керівника Курбаса — цього „злого гевія“ „Березоля“, що завів театр у політичний та художній тупик. Ми дали туди освіжене керівництво і, судячи з перебігу підготування п'єси „Загибіль ескадри“, театр після зміни старого керівництва ніби серйозно стає на шлях перебудування і включення своєї роботи в загальний потік боротьби робітничих і колгоспних мас України за радянську українську культуру.

Ми почали тепер серйозну розчистку ряду дільниць теоретичного фронту від націоналістичних ідей, що протягом ряду

років процвітали і на історичному, і на економічному і на аграрному і на ряді інших ділянок теоретичного фронту. Тут перед нами ще надзвичайно велика робота. Адже до останнього часу ця робота у нас не була розгорнута.

Ясно, що в період панування комуністів-ухильників на ряді ділянок теоретичного фронту критика й самокритика на цьому фронті були не дуже в моді, навіть і тепер ця робота поки що слабо розгортається. Адже треба зважити, що в усіх цих, не рідко гектографованих виданнях різних записок, збірників, підручників, різних ніженських, уманських, кам'янець-подільських і т. ін. інститутів найлегше було про-тягувати націоналістичні ідеї.

Ми розгортаємо тепер велику роботу коло прилучення зайширших мас робітників і колгоспників України до будівництва радянської української культури. Успіхи в галузі дальшого розгортання індустріалізації та ліквідація відставання сільського господарства України утворили величезні можливості, найширшу базу для культурного будівництва на селі. Треба взяти на увагу, що по велетенському зросли і невпинно зростають далі культурні потреби робітничих мас і колгоспників.

Відповідно до цього ми тепер вжили ряд заходів у справі поліпшення нашої клубної роботи та бібліотек, найзаведбанішої, між іншим, ділянки, в справі будівництва вогнищ культури на селі у вигляді культосвітбудинків при МТС, в справі доведення до колгоспів кіна, радіо, спорту, переуєвних театрів, в справі найширшого розгортання опанування техніки, розгортання роботи техпропаганди, як на фабриках і заводах, так і в МТС і в колгоспах.

Товариші, я наближаюся кінця свого виступу. Безперечно що КП(б)У вже має ряд найсерйозніших досягнень в ліквідації прориву в здійсненні ленінської національної політики.

Чи значить це, що націоналізмові поза партією і націоналістичному ухилові в КП(б)У вже покладено край цілком і остаточно? Ні в якому разі. У проекті резолюції, розданий вам, зазначено:

„Великодержавний російський шовінізм є, як і раніш, головна небезпека в масштабі всього Радянського Союзу й всієї ВКП(б). Але це ніякою мірою не суперечить тому, що в деяких республіках СРСР, особливо на Україні головна небезпека тепер є місцевий український націоналізм, що змикається з імперіалістичними інтервентами. Потрібно особливо мати на увазі нову тактику російських великодержавних шовіністів і українських націоналістів підтримуваних всією контрреволюцією, в тім числі троцькістами, які на теперішньому етапі блокуються між собою на спільній платформі відриву України від СРСР для послаблення позиції СРСР та зміцнення позиції капіталізму“.

Ви бачите в цьому формулюванні щось нове проти того, як формулювалося завдання боротьби на два фронти в національному питанні на попередніх етапах. Нове це в тому що „на Україні в даний момент головну небезпеку являє місцевий український націоналізм, що змикається з імперіалістичними інтервентами“.

Чим продиктоване це нове в нашій резолюції на доповідь про підсумки та найближчі завдання проведення національної політики на Україні.

Це нове у формулюванні головної небезпеки в національному питанні можна зрозуміти лише за такою умовою:

а) якщо зважити особливості даного етапу боротьби міжнародного імперіалізму проти міжнародного більшовизму та СРСР, як його твердині, тобто якщо зважити, що інтервенціоністські елементи в ряді країн гостріють ніж проти Радянського Союзу;

б) якщо зважити посилення уваги та інтересу міжнародного імперіалізму взагалі і фашистської Німеччини зокрема і особливо до України, як плацдарму боротьби проти Радянського Союзу;

в) якщо зважити, що нинішній етап соціалістичного будівництва на Україні характеристичний дальшим загостренням боротьби решток розгромленого куркульства, українського національністю переважно, проти соціалістичних заходів партії й уряду;

г) якщо зважити що в КП(б)У за останні два, два з половиною роки різко активізувався націоналістичний ухил, який зникався з імперіалістичними інтервентами, ухил, на чолі якого стояв Скрипник;

д) якщо всі ці чотири основні моменти зважити, то стане зрозумілим, чому в проєкті резолюції пленуму в національному питанні фігурує це нове формулювання.

Чи означає вищенаведене формулювання послаблення нашої боротьби проти великодержавного шовінізму? Ні в якому разі. Ніякою мірою. Було б дуже погано, коли б хтось спробував витлумачити нашу резолюцію так, що раз великодержавний шовінізм лишився головною небезпекою в масштабі цілого Радянського Союзу й цілої ВКП(б), то в масштабі України він значення не має. Це було б найбрузальнішим перекинуванням суті нашої резолюції. Хіба боротьба проти правих, як головної небезпеки на даному етапі, означає послаблення будьякою мірою боротьби проти „ліваків“ і контрреволюційного троцькізму?

Боротьба з великодержавним шовінізмом ні в якому разі не звимається і не відходить на задній план. Найменші прояви великодержавного шовінізму повинні зустрічати не меншу, а ще більшу відсіч, ніж досі, від наших партійних організацій, бо поза більшовицькою боротьбою з великодержавним шові-

нізмом не можна успішно покінчити і з головною небезпекою на Україні на даному етапі, з ухилом до місцевого українського націоналізму.

Нашу боротьбу на два фронти в національному питанні ми повинні сполучати тепер з дальшим, ще інтенсивнішим розгортанням творчої будівничої позитивної роботи коло будівництва соціалістичної культури. Тут проді практичні завдання здійснення ленінської національної політики на Україні досить докладно говорили. Я хотів би тільки звернути ще раз вашу увагу на те, що величезні досягнення в індустріалізації України і ліквідація прориву в сільському господарстві відкривають багатющі перспективи і утворюють виняткові можливості для нашого дальшого успішного просування вперед у будівництві української соціалістичної культури.

Товариші! Свого часу Володимир Ільч писав українським робітникам і селянам з приводу перемоги над Денікіним:

„Буржуазія всіх країн і всілякі дрібнобуржуазні партії, „угодовські“ партії, що припускають спілку з буржуазією проти робітників, більш за все старались роз'єднати робітників різних національностей, розпалити недовір'я, порушити щільну міжнародну спілку і міжнародне братерство робітників.

Хай же комуністам Росії і України вдасться терплячою, наполігливою, впертою і спільною роботою перемогти націоналістичні підступи всякої буржуазії, націоналістичні забобони всякого роду і показати трудящим цілого світу приклад справді міцної спілки робітників і селян різних націй у боротьбі за радянську владу, за знищення гніту поміщиків і капіталістів, за всесвітню федеративну радянську республіку“.

За 14 років, що минули від того часу, робітники і трудящі України в щільній братерській спільці з трудящими РСФРР та інших республік СРСР, у боротьбі за безперестанне зміцнення цієї спілки, домоглися величезних успіхів у ліквідації наслідків колоніального стану України в перед революційній Росії. По велетенському виросла соціалістична індустрія України. Сільське господарство України стало на міцні ноги колективної праці та колективної власності. Нечуваними в історії України темпами розвивається радянська українська культура — невинно зростає матеріальний добробут найширших мас робітників і колгоспників України. Україна, придавлена до революції самодержавним чоботом царату, перетворилася на квітучу індустріально-колгоспну республіку СРСР.

Імперіалістичні інтервенти та їхні націоналістичні наймити поза і в середині СРСР намагаються прикрити своє підле зрадицтво інтересів українського народу лементом про закабалення України Москвою, про московське ярмо.

Немає більше Москви, старої, дореволюційної тюрми народів царської Росії. Ця Москва знесена великим Жовтнем, що знищив владу поміщика, фабриканта, куркуля, генерала, владу батога і кайдаків для робітників і селян.

Є нова Москва—центр Союзу Радянських Соціалістичних Республік, столиця батьківщини міжнародного пролетаріату і пригноблених трудящих мас цілого світу. Є нова Москва—центр притягнення всього передового людства. Є нова Москва—символ боротьби за остаточне знищення кабали, експлуатації й гнобительства в цілому світі.

З любов'ю і надією споглядають на цю нову Москву пролетарі й трудящі цілого світу. З ненавистю і злістю дивляться на неї капіталісти, поміщики, банкіри, всі сучасні робовласники.

І від цієї Москви хоче відірвати робітників і колгоспні маси України українська націоналістична контрреволюція, щоб знову накинути на їхню шию ярмо колоніального рабства.

Партія ґрунтовно розгромила цю контрреволюцію, і українські робітники та колгоспники впевнено будують своє нове, світле соціалістичне життя.

Під керуванням ЦК ВКП(б) і найлюбішого великого вождя нашого—тов. Сталіна, партія вивела Україну на широкий шлях будівництва соціалізму і перетворила її на непереможний форпост великого Радянського Союзу (бурхливі оплески).

підсумки і най- ближчі завдан- ня проведення національної політики на у к р а ї н і

резольція об'єднаного пленуму
цк і цкк КП(б)У на доповідь
тов. С. В. Косіора, ухвалена 22 ли-
стопада 1933 року

I

На основі більшовицької індустріалізації і соціалістичного перетворення сільського господарства, на основі твердого проведення генеральної лінії партії, нещадної боротьби проти опортунізму та націоналізму, за останні роки досягнуто вирішальних успіхів у справі остаточної ліквідації колишнього колоніального стану України та зв'язаної з цим станом її культурної відсталості.

Могутній розвиток української металургії та вугільної промисловості (побудування нових заводів і шахт, реконструкція наявних), утворення цілого ряду величезних гігантів машинобудування (Харківський тракторний завод, Краматорський завод, Луганський паровозобудівельний завод, Харківський турбінний завод і т. інш.), зростання хемічної промисловості, розвиток легкої та харчової промисловості, побудування величезних електростанцій (Дніпрогес, Штерівка, Зуївка), означає не тільки велике збільшення промислової продукції України, що зросла майже в два з половиною рази за роки першої п'ятирічки. Воно означало величезне якісне зрушення в характері та структурі цієї промисловості (механізація в галузі металургії та вуглевидобування у будівній справі, нова техніка машинобудування тощо). Воно означало величезне зростання міст, утворення нових промислових

центрів, величезне поширення старих. Воно означало втягання в промислове виробництво величезних мас робітників з українського села, збільшення питомої ваги українців у складі пролетаріату та міської людності України.

Встановлення на селі колгоспного ладу, ліквідація куркульської кабали, широкий розвиток МТС і радгоспів означало докорінну революцію в сільському господарстві України, перебудову його на соціалістичних засадах, машинізацію вчора ще відсталого й розпорошеного сільського господарства, величезне зростання його прибутковості, початок ліквідації протилежності між містом і селом. Соціалістична перебудова сільського господарства означала також прилучення до культури — національної формою, соціалістичної змістом мільйонів селян і робітників. За капіталізму розвиток промисловості на Україні ніс з собою для українських трудящих мас дальше зубожіння, дальше соціальне й національне поневолення. Розвиток соціалістичної промисловості радянської держави є основа потужного зростання соціалістичного сільського господарства, основа соціального та національного визволення українських трудящих мас.

Саме більшовицькі темпи індустріалізації, здійснювані партією в нещадній боротьбі з класовим ворогом та його опортуністичною агентурою, утворювали міцну базу для нечуваного ще в історії колишніх пригноблених народів зростання української радянської культури, для переведення державного апарату на рідну мову людності, для зміцнення української радянської державності. Утворено мережу українських шкіл, в яких до літа 1933 р. налічувалося понад 4.200 тис. дітей (98% усіх дітей шкільного віку української національності). Розгорнуто українською мовою велике число вишів і технікумів, робфаків, у яких тепер навчається 350 тис. чол., що з них $\frac{3}{4}$ — діти робітників і селян. Досягнуто нечуваного розвитку української преси, науки, літератури, мистецтва. Здійснено в основному завдання поголівної письменності міської та сільської людності України. Могутнє господарське піднесення, в яке вступила Україна в галузі промисловості й сільського господарства, створює базу для дальшого підвищення добробуту трудящих мас, для могутнього розцвіту української радянської культури.

Партія досягла цих величезних успіхів у проведенні ленінської національної політики на Україні, вщент розбиваючи спроби російських великодержавних шовіністів, що впливали на окремі прошарки партії, — зривати справу більшовицької українізації. Водночас партія розгромила спроби українських націоналістів та їхньої агентури в середині партії використати більшовицьку українізацію в інтересах зміцнення позицій української буржуазії, відриву України від Радянського Союзу, а це означало б капіталістичну реставрацію. 1926 — 28 р. р.

комуністична партія України викрила антипартійну групу Шумського, яка прикривала комуністичною фразеологією свою буржуазно-реставраторську пожадливість, здійснюючи на ділі директиви чужоземних імперіалістів, які відокремленням України від Радянського Союзу намагалися відновити на Україні владу капіталістів та поміщиків і перетворити Україну на свою колонію. Уже тоді партія кваліфікувала шумськізм, що проповідував розрив України з центром міжнародної пролетарської революції—Москвою, як вияв українського фашизму.

Успішне проведення національної політики було й лишається для партії могутнім знаряддям зміцнення пролетарської диктатури, зміцнення комуністичного впливу на маси, виховання їх у дусі пролетарського інтернаціоналізму, зміцнення взаємного довір'я робітників і трудящих мас різних націй, зміцнення їхнього єдиного фронту проти експлуататорів усіх націй. „Характеристична риса жовтневої революції є той факт, що вона провела в СРСР ці національно-колоніальні революції не під прапором національної ворожнечі та міжнародних сутичок, а під прапором взаємного довір'я і братерського зближення робітників і селян національностей СРСР не в ім'я націоналізму, а в ім'я інтернаціоналізму“. Ці слова тов. Сталіна стосуються не тільки жовтневої революції, а й усієї національної політики нашої партії.

II

Перехід нашої партії до політики суцільної колективізації та ліквідації куркульства як класу, викорчовування останнього коріння капіталізму натрапили на шалений опір буржуазно-націоналістичних елементів, особливо українського куркульства та його агентури в партії.

Вибиті із своєї виробничої бази, буржуазно-куркульські елементи далі провадили боротьбу проти радянської влади і комуністичної партії, застосовуючи в змінній обстанові нову тактику тихої сапи, пролазячи до наших підприємств, і установ, радгоспів, МТС, колгоспів і навіть партійних організацій, намагаючись розкласти їх зсередини, особливо широко застосовуючи методи ошукування, дворушництва й маскування. Цій новій тактиці надавали натхнення старі ватажки української контрреволюції—Винниченко, Грушевський, Шаповал та інші.

Кінець відносно стабілізації капіталізму, перехід до нового туру революцій і воєн, японська окупація Манчжурії та Північного Китаю означали збільшення небезпеки воєнного нападу на СРСР. У зв'язку з цим ставка на інтервенцію стала основною настановою всіх контрреволюційних організацій, викрених на Україні за останні роки, щільно зв'язаних з ні-

мецьким і польським фашизмом, починаючи від очолюваної колишніми петлюрівськими міністрами Єфремовим, Чехівським і Ніковським „Спілки Визволення України“ (СВУ) і кінчаючи „Об'єднанням українських націоналістів“ (ОУН), керованим агентом німецьких фашистів, катом київських робітників — Коновальцем. Установлення фашистської диктатури в Німеччині, безпосередній підтрим російських і українських білогвардійців німецькими фашистами та англійськими твердолобими, одверта пропаганда відчуження України від Радянського Союзу в німецькій фашистській пресі, прилюдні виступи відповідальних польських фашистських кіл (Сапега, Мацкевич) за антирадянський блок Польщі з фашистською Німеччиною і, нарешті, боротьба між польськими колами за гегемонію в таборі української контрреволюції — все це безумовно стимулювало контрреволюційну активність решток розгромлених капіталістичних елементів на Радянській Україні. Ті самі причини викликали шалене зростання антирадянської активності західноукраїнської буржуазії, решток колишніх дрібнобуржуазних українських партій соціалістів-революціонерів, соціал-демократів та інших, що продалися польським і німецьким поміщикам та капіталістам і завжди мали якнайщільніші зв'язки з куркульсько-петлюрівськими елементами на радянській Україні та провадили свою контрреволюційну роботу на гроші чужоземних контррозвідок. Одна частина цих українських націоналістів прагне віддати трудящі маси радянської України в кабалу польським поміщикам і капіталістам (А. Левицький, Д. Левицький, О. Луцький, Ганкевич, Старосольський), а друга частина їх (Коновалець, Донцов, Д. Палієв) хоче знову надіти на Україну ярмо німецького імперіалізму, скинуте трудящими масами України 1918 року.

У розгнужданій інтервенціоністській кампанії, яку провадиться за кордоном, особливо на Західній Україні, об'єдналися недобитки петлюрівщини (на чолі з т. з. урядом А. Левицького), агенти польського фашизму із українсько-національно-демократичного об'єднання (українські поміщики А. і Д. Левицькі, Луцькі і К^о), гітлерівські наймити з Української військової організації — Коновалець і К^о, а також усі відміни українського соціал-фашизму: радикали, галицькі соціал-демократи, рештки українських есерів, і соціал-демократів — Ганкевичі, Григор'єви, Мазепи, Феденки, шумськісти — Волинці й Крайковські — найгидкіші й найпідліші зрадники українського народу, що продавалися за всяку ціну поміщикам і капіталістам першої-ліпшої країни. Всі ці частиную спольщені, частиною знімечені прислужники чужоземних поміщиків і капіталістів, разом із православними та уніатськими попами, мітрополітами Шептицьким і Хомишиним, разом з монархістами-чорносотенцями із табору гетьмана Скоропадського, об'єдналися проти робітників і селян України, що

будують своє соціалістичне господарство, свою українську радянську культуру, свою українську радянську державність.

Зростання активності антирадянських елементів, підтримуваних імперіалістичними колами різних буржуазних країн, вимагало і вимагає від компартії України особливої пильності в боротьбі на два фронти проти великодержавного російського та українського націоналізму і проти націоналістичних ухилів в середині партії, вимагало і вимагає посилення партійної уваги до практичного проведення національної політики.

Проте, КП(б)У прогледіла і вчасно не викрила посиленого проникнення українських націоналістичних елементів, недобитків розгромленого класового ворога до керівних органів колгоспів, МТС, до різних радянських, земельних, культурних органів і навіть до партійних організацій для шкідництва і контрреволюційного саботажу заходів партії та радянської влади.

Контрреволюційні елементи, через послаблення більшовицької пильності партійних організацій при потуранні, а іноді при сприянні деяких „комуністів“, розставляли свої сили для організації саботажу та шкідництва і, користаючи з прапора українізації, здійснювали буржуазно-націоналістичні методи взаємного відчуження трудящих різних націй і розпалювання національної ворожнечі. Утворилися цілі кубла контрреволюційних дворушників у ряді наркоматів (Наркомос, Наркомзем, Наркомюст), у наукових установах (Всеукраїнська асоціація марксо-ленінських інститутів, Академія наук, С.-г. академія, Інститут шевченкознавства) і навіть у партійному керівництві окремих районів. Буржуазно-націоналістичні елементи, що пролізли до радянських і навіть до партійних органів, зустріли безпосередній підтрим від українських націонал-ухильницьких елементів, що зімкнулися з ними в своїй підіривній роботі проти партії.

Послаблення більшовицької пильності, що полегшувало змогу контрреволюційним елементам розгорнути широку роботу і завдати великої шкоди справі соціалістичного будівництва на Україні, було серйозною помилкою компартії України і ЦК КП(б)У, як її керівного органу.

Комуністична партія (більшовиків) України та її ЦК, які кілька років тому переможно розгромили шумськізм, останнім часом в наслідок послаблення більшовицької боротьби проти українського націоналізму, прогледіли оформлення нового націоналістичного ухилу в лавах партії, очолюваного М. О. Скрипником.

Ще 1923 року, коли обговорювали питання про об'єднання радянських республік у союзну державу, Скрипник, під натиском націоналістичних елементів, допустився найгрубішої помилки, висловившись проти утворення єдиної союзової держави з єдиною зовнішньою політикою і т. ін. Тоді такі

Скрипник намагався підмінити боротьбу на два фронти проти великодержавного (російського) і місцевого шовінізму, на боротьбу тільки проти великодержавного шовінізму, що означало прямий підтрим українського націоналістичного руху. Вже тоді українські націоналісти почали обволікати Скрипника й намагалися протиставити його ліній лінії партії.

За останні роки в обстанові шаленого опору решток капіталістичних елементів нашому переможному соціалістичному наступові, під безпосереднім впливом цих елементів, помилки Скрипника виросли на цілу систему націонал-опортуністичних поглядів, з яких виникало примиренство до українського націоналізму, що перетворилося на безпосереднє злучення з ним. Позиція Скрипника була відбитком невдоволення відмираючих класів України режимом диктатури пролетаріату. Ця позиція об'єктивно означала заклик віддалитися, відійти від СРСР, де будується соціалізм, і повернутися лицем до Галичини, де український нарід пригнічується та експлуатується поміщиками й капіталістами.

До Скрипника і очолюваної ним групи націонал-ухильників цілком і повно стоується те, що сказав на XVI партійному з'їзді т. Сталін про суть ухилу до місцевого, даного разу, українського націоналізму.

„Суть ухилу до місцевого націоналізму полягає в прагненні відокремитися й замкнутися в рамках своєї національної шкаралупи, в прагненні затушувати класові суперечності в середині своєї нації, в прагненні оборонитися від великоросійського шовінізму шляхом відходу від загального потоку соціалістичного будівництва, в прагненні не бачити того, що зближує і поєднує трудящі маси національностей СРСР і бачити тільки те, що може їх віддалити одну від одної“.

„Ухил до місцевого націоналізму відбиває невдоволення відмираючих класів раніше пригноблених націй з режиму диктатури пролетаріату, їхнє прагнення відокремитися в свою національну державу і встановити там своє класове панування. Небезпека цього ухилу полягає в тім, що він культивує буржуазний націоналізм, послаблює єдність трудящих народів СРСР і грає на руку інтервенціоністам“.

Якщо для партії національна політика була й лишається знаряддям інтернаціоналізму, що кінцева мета її є встановлення комунізму та злиття всіх національностей, то Скрипник, прямо відходячи в національному питанні від левінізму, останніх років почав скочуватися на позицію українських націоналістів, які намагалися використати левінську національну політику в інтересах українського націоналізму, щоб підкорити Україну чужоземним капіталістам і поміщикам.

Звідси систематична лінія Скрипника і очолюваного ним націоналістичного ухилу на послаблення господарських, державних і культурних зв'язків України з іншими радянськими

республіками, на послаблення Радянського Союзу, за максимальний відрив української мови від російської, на заміну схожих з російськими слів в українській мові польськими, чеськими, німецькими, тенденції до проведення насильницької українізації в школі.

Націоналістичний ухил Скрипника і очолюваної ним течії полегшував роботу українських націоналістів, спрямовану на відрив України від Радянського Союзу та перетворення її на колонію польського фашизму або німецького імперіалізму, полегшував роботу російських білогвардійців та чужоземних інтервентів, які теж, прагнучи до відриву України від Радянського Союзу, хочуть завдати удару економічній та політичній силі Союзу, інтернаціонального центру пролетарської революції.

III

Постанови ЦК ВКП(б) від 14-XII—32 року і від 24-I—33 р. послужили початком серйозної самокритики в лавах КП(б)У та виправлення припущених помилок і в галузі керування сільським господарством, і в галузі практичного проведення національної політики. Вчасний і правильний виступ тов. Постишева на червневому пленумі ЦК КП(б)У був поштовхом до розгорнутого обговорення націоналістичного ухилу Скрипника та його однодумців.

Без усвідомлення всією КП(б)У суті націоналістичного ухилу, очолюваного Скрипником, без найрішучішої боротьби з цим ухилом, неможливе проведення справжньої більшовицької українізації, справжнього інтернаціонального виховання мас, неможливе дальше зростання української радянської культури.

Пленум ЦК і ЦКК КП(б)У висуває перед компартією України в галузі проведення національної політики такі основні завдання:

I

**інтернаціональне виховання мас,
боротьба на два фронти і го-
лобна небезпека**

Дальше проведення більшовицької українізації, нерозривно зв'язане з інтернаціональним вихованням мас, повинне відбуватися на основі непослабної боротьби на два фронти проти великодержавного російського шовінізму та українського націоналізму на основі справжнього забезпечення більшовицького партійного проводу будівництвом української соціалістичної культури.

Великодержавний російський шовінізм є, як і раніше, головною небезпекою у масштабі усього Радянського Союзу та всієї ВКП(б). Але це ніякою мірою не суперечить тому, що в деяких республіках СРСР, особливо на Україні, в даний

момент головна небезпека є місцевий український націоналізм, що поєднується з імперіалістичними інтервентами. Треба особливо мати на увазі нову тактику російських великодержавних шовіністів та українських націоналістів, підтримуваних всією контрреволюцією, в тому числі й троцькістами, які на теперішньому етапі блокуються між собою на спільній платформі відриву України від СРСР, щоб послабити позиції СРСР і укріпити позиції капіталізму. Для українських трудящих мас відрив від Радянського Союзу означає повернення під ярмо поміщиків і капіталістів, перетворення України на колонію чужоземного капіталу. Тим то, той, хто намагається хоч найменшою мірою послабити або підірвати зв'язок України з Радянським Союзом, хто сіє ворожнечу між трудящими радянських республік, той робить справу української та російської контрреволюції, той віддає український нарід на з'їдення польським і німецьким поміщикам і капіталістам.

Дати нищівну відсіч усім способам розірвати або послабити зв'язок України з Радянським Союзом, зміцнити цей зв'язок, виховувати українські народні маси в дусі інтернаціоналізму та зміцнити бойову революційну єдність трудящих мас усіх радянських республік проти міжнародного імперіалізму та внутрішньої націоналістичної і всякої іншої контрреволюції — таке тепер на Україні найважливіше завдання партії.

2

готування більшовицьких українських кадрів

Вирішальне значення для теперішнього моменту має готування та виховання більшовицьких українських кадрів у колгоспах, радгоспах, МТС, ВИШ'ах і ВИТШ'ах, особливо з молоді та відданої справі соціалістичного будівництва радянської інтелігенції, просування їх на всі дільниці соціалістичного будівництва. Зміцнення більшовицького проводу радянськими науковими, господарськими установами з усією гостротою ставить питання про висування і вирощування справжніх радянських українських кадрів і партійних, і позапартійних. Пленум вважає за потрібне провести добір і висування кращих колгоспних працівників українців, і партійних, і позапартійних на радянську роботу в республіканському, обласному та районному масштабі. Пленум вважає за потрібне виділити певне число підвищених стипендій для найздібніших робітників і колгоспників українців, що вчаться у ВИШ'ах і ВИТШ'ах, а також для молодих учених, працівників наукового та культурного фронту. ЦК і ЦКК КП(б)У звертають особливу увагу на добір кадрів для району, який є найважливіша ланка соціалістичного будівництва, а також і національної політики, як його нерозривної складової частини.

ЦК і ЦКК КП(б)У вважають за потрібне посилити готування більшовицьких українських кадрів партійних працівників. Для підготування керівних працівників обласних партійних організацій України, міськпарткомів і вирішальних с.-г. районів, ЦК і ЦКК КП(б)У ухвалюють утворити в Харкові курси марксизму-ленінізму при ЦК КП(б)У на 150 чол. з півторарічним строком навчання.

Підготування висококваліфікованих наукових працівників, викладацьких кадрів зосередити в об'єднаному Інституті червоної професури. Реорганізувати Всеукраїнську вищу с.-г. комуністичну школу ім. Артема на Всеукраїнський комуністичний с.-г. університет.

3

про масову роботу і керування п р е с о ю

ЦК і ЦКК КП(б)У пропонують усім партійним організаціям забезпечити належне більшовицьке керування партійно-виховною та партійно-масовою роботою, даючи рішучу відсіч недооцінюванню цієї роботи, домагаючись поліпшення якості преси, партійної освіти та всієї масово-пояснювальної роботи, яку треба провадити в дусі справжнього пролетарського інтернаціоналізму.

Утворення близько 400 політвідділівських газет, що величезна більшість їх виходить українською мовою, є найбільше досягнення більшовицької українізації.

Пленум доручає Політбюро ЦК КП(б)У намітити практичні заходи до дальшого підвищення якості ідеологічного рівня всієї преси, особливо районної та політвідділівської, до підготування кадрів працівників цієї преси.

4

зміцнення органів Наркомосу і наукових установ

Одне з найважливіших завдань в галузі проведення національної політики — є зміцнення органів Наркомосу, особливо обласних і районних органів, витриманими партійними силами, поліпшення партійної та комсомольської роботи серед учительства і в педагогічних вишах, виховання учительських мас у дусі пролетарського інтернаціоналізму. Колгоспний лад що укріпився на селі, вимагає величезного підвищення якості роботи школи та учительства.

Пленум схвалює вжиті Політбюро ЦК КП(б)У заходи до виправлення перегинів і перекручень національної політики в школі, припущених попереднім керівництвом Наркомосу.

Пленум схвалює постанову Політбюра і Оргбюра ЦК КП(б)У про правопис, про зміцнення Академії наук, С.-г. академії, Інституту шевченкознавства і про очищення їх від чужих, ворожих елементів.

5

керування теоретичним ф р о н т о м

Найсерйознішою уваги всіх партійних організацій вимагає робота на теоретичному фронті (історія, філософія, політична економія, аграрне питання). Ми мали на цьому фронті зовсім недостатню боротьбу з буржуазно-націоналістичною контрабандою (теорія безбуржуазності української нації, прикрашування діяльності буржуазно-націоналістичних українських партій, проповідь буржуазно-ідеалістичної філософії, шкідницькі теорії в галузі сільського господарства тощо). Роботу теоретичного фронту, всіх його ділянок треба підняти на більшовицьку височінь. Треба за найкоротший строк закінчити випуск основних праць Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна українською мовою.

6

керування фронтом літератури й м и с т е ц т в а

Партія повинна здійснити справжнє, повсякденне, більшовицьке керування фронтом літератури й мистецтва. При значному зростанні української радянської літератури й письменницьких кадрів на цьому фронті особливо виразно виявився вплив буржуазно-націоналістичних елементів та їхньої агентури в партійних лавах.

Націоналістичні ідеї протягом ряду років проводило старе керівництво театру „Березіль“.

Це керівництво, як і створена свого часу Шумським і підтримувана Скрипником літературна група ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури) провадила лівію на відрив української літератури, мистецтва, всієї культури від пролетарської культури російського робітничого класу, ввесь час проводила орієнтацію на буржуазно-капіталістичний Захід.

Перед партією стоїть завдання посилити боротьбу з цими ворожими пролетарській революції націоналістичними тенденціями, стоїть завдання посилити культурний зв'язок української радянської літератури, мистецтва з літературою і мистецтвом інших народів Радянського Союзу, братерський обмін досвідом, посилити роботу коло готування та зростання українських радянських письменницьких кадрів, поширення і поліпшення видання художньої літератури українською мовою.

Пленум схвалює постанову Політбюро ЦК КП(б)У про будівництва української опери, про будівництва 150 колгоспних кіно-театрів, про поліпшення стану працівників мистецтва.

7

робота серед національних м е н ш о с т е й

Пленум констатує послаблення більшовицької пильності партійних організацій в роботі серед трудящих національних меншостей, особливо серед польської та німецької людності, що призвело до засмічення колгоспів, шкіл, клубів, інститутів та ін. польськими й німецькими фашистськими елементами, що деякі з них навіть пролізли до партії.

Пленум вважає за потрібне вжити заходів до очищення цих організацій від ворожих елементів, до зміцнення їх більшовицькими кадрами, для забезпечення більшовицької роботи серед нацменшостей і особливо серед польської та німецької людності.

Схвалюючи постанову Оргбюро і секретаріату ЦК КП(б)У про утворення ряду нових газет польською та російською мовами, пленум вважає за потрібне вжити дальших заходів, щоб забезпечити трудящі нацменшості України літературою рідною мовою.

Пленум пропонує київському і вінницькому обкомам підняти на належну височінь політичну та культурну роботу серед польської людності своїх областей. Пленум доручає одеському, двіпропётровському та київському обкомам вжити всіх потрібних заходів до поліпшення роботи в німецьких районах і серед німецької людності.

Пленум пропонує Політбюро ЦК КП(б)У намітити й провести в життя заходи, що забезпечують дальше розгортання культурного будівництва в Радянській Молдавії, посилення боротьби з буржуазно-націоналістичними елементами в Молдавській республіці й поліпшення роботи коло готування більшовицьких молдавських кадрів.

* * *

Великодержавні російські шовіністи та українські націоналісти намагаються витлумачити рішучу боротьбу партії з петлюрівськими елементами, як ревізію національної політики. Треба дати найнещаднішу відсіч цим наклепним і провокаційним спробам. Розгром українського націоналізму, викриття націоналістичних дворушників, що пролізли до партії, є найдокозечніша умова й складова частина більшовицької українізації. Здійснюючи цей розгром, партія провадитиме далі найнещаднішу боротьбу проти великодержавного російського шовінізму, який на ділі є спільник і значною мірою живлюще

джерело українського націоналізму. Партія розіб'є найменші спроби реваншу від російських великодержавних шовіністів, спроби їхні перешкодити дальшому розвитку більшовицької українізації.

Партія нещадно викриватиме й далі всякі спроби ревізії постанов XII і XVI партійних з'їздів під прикриттям лівацьких фраз про те, що національне питання, ніби, себе вижило, що національні республіки більше не потрібні. Ці прикриті лівою фразою наміри великодержавних російських шовіністів схилялись і схиляються до послаблення диктатури пролетаріату і радянської влади в цей момент найзагостренішої класової боротьби і є прямий підтрим контрреволюції. На черзі стоїть завдання зміцнити пролетарську диктатуру, зміцнити державу пролетарської диктатури — СРСР, зміцнити національні республіки, що входять до складу СРСР.

Не слід забувати слів тов. Сталіна про те, що:

„Вимога знищити національні республіки та області в теперішньому історичному періоді є вимога реакційна, спрямована проти інтересів диктатури пролетаріату“ (Й Сталін).

Дальше проведення генеральної лінії партії, більшовицька індустріалізація і колективізація, зміцнення партійного провладу будівництвом української радянської культури і державності забезпечує дальше успішне проведення більшовицької українізації, остаточний розгром націоналістичної контрреволюції, дальше згуртування трудящих усіх національностей Радянської України для здійснення завдань соціалістичного будівництва, для дальшого зміцнення Радянської України, як нерозривної складової частини Радянського Союзу й перетворення її на зразкову радянську республіку робітників і селян.

л. л е в к о в и ч

п р о б л е м а ч о р н о г о п а р у

к р и т и ч н і н о т а т к и п р о „а в а н п о с т и“
І. К и р и л е н к а

Я хочу подивитися в минуле творчої лабораторії письменника — бо там покладено міцні підвалини його майстерності. Літературне минуле І. Кириленка дуже повчальне й своєрідне. Воно позначене чималими серйозними досягненнями, але не позбавлене й творчих помилок. Та все ж творчий шлях цього письменника дуже багатий і плодотворний, і шлях той часто-густо перетинає широкі дороги письменства і виводить, ми б сказали, на центральну бруковану дорогу нашої радянської літератури.

Іван Кириленко — письменник не тільки з минулим, але й — і це найголовніше й найвідрадініше — із широким майбутнім, письменник, сказати б, із великими творчими перспективами. Адже в потенції його — не абияка сила. Розвивається він рівномірно, і з року в рік посувається вгору, ідучи висхідною лінією — до ширших по отен, до глибших характеристик, до кардинальнішого й всебічнішого показу нашої багатющої дійсності.

У всій своїй творчості І. Кириленко глибоко зачіпає актуальні питання нашої дійсності, він вишукує для своїх полотен людей, характери, образи і ситуації, характеристичні для нашого великого часу — доби, коли виконується нова людина, коли в психології людей відбуваються великі зміни, коли народжується ще невідтворена в літературі людина — з новими звичками, новими принципами, новим думанням, смаками й поведінкою.

Наш час — вельми складний. Життя мчить уперед неймовірно швидко. Обличчя країни із року в рік міняється, і те, що вчора ще можна було терпіти, сьогодні об'єктивно стає

гальмом дальшого поступу, нашого дальшого просування вперед до соціалізму. Через те письменникові — творцеві ідеологічних цінностей — у своїй повсякденній роботі треба бути особливо пильним, кожную ситуацію треба уважно продумувати, кожне слово зважувати, приміряти, кожен образ, характер, тип дбайливо обмірковувати, виношувати. Наш радянський письменник саме тепер — у найвідповідальніший період побудови безкласового суспільства — має бути особливо сумлінним господарем, не сіяти по стерні, а ретельно готувати ґрунт для багатого врожаю. Саме тепер, як ніколи, перед цілим фронтом радянської літератури стоїть завдання, як образно висловився Петро Панч на п'ятому пленумі оргкомітету спілки радянських письменників України — готувати чорний пар для своїх фундаментальних творів.

Мегнітобуди літератури ми збудуємо тільки в завзятій повсякденній творчій роботі, тільки сумлінно опрацьовуючи історичний і сучасний багатющий життєвий матеріал, тільки дбайливо готуючи отой чорний пар, без якого не може бути фундаментальних, епохальних творів нашої сучасності. Проблема чорного пару в літературі сьогодні стала на всю широчінь. Проблема вивчення психології нових людей, вивчення багатовідмінних обставин класової боротьби, вивчення роботи по новому, — все це для письменника має першорядне значення.

Коли ми подивимося в творче минуле І. Кириленка, то побачимо, що на попередній його роботі лежить тінь якоїсь недоробленості, часто непродуманості, хоч правда — І. Кириленко завжди, в усій своїй багаторічній творчій роботі заціпав болючі, актуальні, найгостріші проблеми нашої часу.

Еміль Золя в літературних портретах, присвячених французьким письменникам натуралістам XIX віку, порівнює „Людську комедію“ Бальзака з баштою Вавилонською, що її не встиг закінчити відважний архітект. Він працював поспішаючи, гарячково, не дбаючи ні про стиль, ні про її пропорцію. До діла йшов найрізноманітніший матеріал — цемент, мармур, вапно, пісок, навіть звичайне болото. І от перед очима нашими постає якась примхлива будова — мішанина пишних палаців і мізерних халуп. Ви пробираєтеся цим лабіринтом, ризикуючи на кожному кроці зблудити*.

Ми не будемо по суті розглядати правильність цього твердження щодо Бальзака, скажемо тільки, що ці слова можна застосувати майже до всієї попередньої творчості І. Кириленка — письменника, що довгий час працював безперечно поспішаючи, гарячково, не дбаючи часом ні „про стиль, ні про пропорції“. До діла інколи в нього йшов і публіци-

* Еміль Золя — „Романісти-натуралісти“. Цитуємо з вступної статті до роману Оноре Бальзака „Горію“, вид. Книгоспілки.

стичний матеріал, мало придатний для великих художніх полотен. І це розумів і ще краще розуміє письменник тепер, коли минули роки, коли можна відійти від свого творчого доробку і подивитися на нього спокійно, критичним поглядом: наче ти цінуєш не свої власні думки, бажання і горіння, не знайомих і рідних тобі людей—друзів і ворогів, а твори невідомого автора. І от письменник починає відштовхуватися від старих звичок працювати, починає ніби розуміти, що для кожного часу—свої методи: час вимагає працювати ґрунтовно, по новому. Кириленко їде на село, як уповноважений ЦК, практично працює на аванпостах соціалістичного будівництва (вираз став широковживаний після появи „Аванпостів“) у період найзапеклішої класової боротьби з куркулем та його агентурою. Тепер ми свідки цікавого явища: образи Обушного, Мотори, Кривулі, Павла, Варвари, Крупка, Сукача, Довбні та багатьох інших родилися саме в наслідок практичної участі письменника в боротьбі за колгоспне, за заможне життя.

Але не в цім основна відміна „Аванпостів“ від попередніх творів. Адже ми знаємо: перед тим, як почати писати „Перешихтовку“—передостанній свій твір,—автор довгий час працював на виробництві, на заводі ім. Петровського, вивчав там людей, їхні співвідношення, побут, психологію, характери, вивчав виробничі процеси, форми соціалістичної праці і як ті нові форми праці змінювали, переробляли людей. Тож ніби маємо аналогічне явище і тут, в „Аванпостах“. Але то тільки зверху так. На ділі між цими двома творами велика якісна різниця.

В „Аванпостах“ автор підійшов до матеріалу вимогливіше, глибше: передусім він чітко поставив проблему ролі партії в перебудові села, взагалі в житті країни. Якщо в „Перешихтовці“ можна—і цілком підставно—закинути авторові авангардизм комсомолу, то в „Аванпостах“ роль Марка Обушного,—а він у своїй особі репрезентує цілу партію—керівна роль, чітка, провідна. У цьому творі тов. Кириленко теж подав кілька персонажів молоді—активної, невсипущої, волевої, веселої і бадьорої молоді—але без авангардизму: керівна рука Обушного помітна у всіх виявах молоді, у всій її роботі.

Далі, у розкритті окремих постатів твору (Мотора, Варвара, Довбня) автор показав себе (особливо розкриваючи Мотору), як майстер не абиякої сили. Тут—і глибина, і послідовність розкриття, і щирість. Видно, що автор підійшов до проблеми: показати кращих людей нашої дійсності—серйозно, обережно, дбайливо опрацьовуючи деталі: ситуації, психологічні вияви героїв, характери. Тут ми маємо всі ознаки готування отого чорного пару для фундаментальних творів, що про нього ми говорили трохи вище.

Хочемо застерегти: ми далекі від вихвалювання автора. Це не потрібно ні нам, ні авторові, ані читачеві. Та й то: автор либонь і не потребує цього. Ми хочемо тільки наблизитися до класової істини: віддати авторові належне, відзначити все позитивне в творі, показати — в чому сила письменника, не оминаючи, певна річ, і прогалин у цій серйозній і повчальній роботі.

Іван Кириленко — письменник, що має великий контингент читачів. Це — письменник, на якому вчиться наша письменницька молодь творити. Тож позитивне в його творчості — вдсятеро позитивне, а негативне — в сто крат негативне. Через те маємо пильнувати і того і того.

Кажуть: великим просторам — великі вітри. Від великого багато й зажадають. Ось із такою міркою маємо й підходити до аналізу „Аванпостів“ І. Кириленка. Бож твір цей сягає великі простори, великі проблеми нашого сьогодня.

Та навіть забудьмо на хвилину простори, відкиньмо проблеми. Ось І. Кириленко стає перед нами, як справжній лірик: вчитайтесь, як він передає неспокій природи, дику хуртовину, що впливає на настрої читача. „Засніженими степами скаженіє вітер. Він примчав сюди з далекого сходу і вільний штурмує хвилясті снігові замети. Він і сміється, і плаче, і завиває, немов згряя голодних вовків“. „Голодні вовки“ — то не просте порівняння через зовнішню подібність „завивання“. Їх автор ужив, щоб передати експансивність, щоб в уяві читача породити образи чогось хижого, злого.

Ці образи письменникові потрібні для того, щоб передати читачеві отой неспокій, який пізніше він побачить у млині у куркуля Кривулі і частково у партизана Могори. Завивання вітру й хуртовина потрібні були авторові, як настроєвий чинник, щоб, кажемо, показати неспокій героїв повісті і неспокій той щоб передати читачеві.

2

Основні герої „Аванпостів“ — це люди не абиякої волі, це люди невсидущої активності, люди з твердими домаганнями, з сильними прагненнями, з великими бажаннями дійти своєї мети. І це можна сказати не тільки про позитивних персонажів повісті, а й про негативних — тих, що їх автор викриває, ганьбить. Куркуль Кривуля теж по своєму активний, і його домагання — для нього і його прихильників — великі й першорядні. А що ці домагання не здійснюються, а що Кривуля, кінець-кінцем, зазнає поразки, — то винні в цьому зовсім не характери негативних персонажів твору. Тут ідеться про велику непоборну, волю партії, що нею керується письменник — ліквідувати рештки капіталізму на селі, вивести бідне й середнє трудове селянство із злиднів, тем-

ряви, безпросвітності, — тож, певна річ, якої б волі не були представники цього, приреченого на загибель, класа, — все одно вони не дійдуть своєї мети: інакше буде всупереч історичній правді. А цього чулий письменник, письменник із ясним цілеспрямованням припустити аж ніяк не може.

На перший погляд здається, ніби основний герой „Аванпостів“ — старий партизан Мотора — зовсім безвольна людина. Але це, кажемо, тільки на перший погляд. На ділі Мотора — людина із великими домаганнями, і ті домагання він ясно ставить і, кінець-кінцем, доходить своєї мети.

Старий партизан Мотора майже впродовж усієї повісті виступає із двоїстою психікою, із розколотою „душею“. Усім своїм нутром він за генеральну лінію партії, він відчуває її залізну волю, він бачить перспективу, але, як людина із двоїстою психікою, він часто — особливо на зламних, на поворотних моментах — не може збагнути, що інколи керують його вчинками вороги народу, що то вони дають йому в руки сокиру і скеровують його волю на боротьбу з представником партії на селі; часто-густо він не може збагнути, що його, як гостру зброю, використовують куркулі.

І це зовсім не погано, що письменник подав колишнього партизана Мотору при повній внутрішній суперечливості, при всебічній психологічній боротьбі — з усіма його непевностями, ваганнями тощо. У цій силі письменника. Автор зумів подати партизана Мотору, як живу реальну людину з усіма властивими людині душевними колізіями, з усіма властивими людині ваганнями і сумнівами.

Ще на початку повісті автор підкреслює роздвоєність психіки партизана Мотори, що інколи чинить на користь своїм власним ворогам. Пригадайте сцену в млині, коли партизан випиває з куркулями — Кривулею, Сутугою та Балutoю, коли він ніби остаточно запродується куркульській зграї, чинить на користь цієї зграї — і все ж, „побачивши свого сина Павла, раптом завагався, раптом обм'як, шворінь падає йому з рук. Інстинктивно відступивши на крок назад, партизан каже лагідно:

— Оце вже на батька так?“ (стор. 35).

Тут ми бачимо перші кроки боротьби за партизана Мотору і психологічної боротьби самого Мотори. Ця боротьба проходить червоною ниткою через увесь твір „Аванпости“. І в цім, ще раз підкреслюємо, не абияка сила письменника. І. Кириленко не наклеїв налічки на партизана: мовляв, витриманий на всі сто відсотків і ніяких збочень, ніяких сумнівів, ніяких вагань! Ні, автор узяв лінію найбільшого опору: він показав свого основного героя твору у всіх перипетіях внутрішньої боротьби, у всіх виявах його непевностей, його вагань, сумнівів і збочень. Ті збочення часто-густо ішли далеко не на користь радянській владі, куркулі використовували

авторитет партизана в своїх цілях, але аж ніяк не можна сказати, що партизан Мотора із усіма своїми сумнівами і ваганнями був негативний персонаж. Автор зумів у цій постаті підкреслити класове, зумів показати його.

Партизан Мотора—це стрижень „Аванпостів“, довкола якого розгортається дія, навколо якого „нанизуються“ інші персонажі, характери, інші ситуації. І не можна правильно оцінити Кириленкового твору, не оцінивши Мотори, як людини, що бореться в нових умовах за нове село.

Правда, в постаті Мотори є певна недоробленість, у творі є певні неугрунтовані місця, у героїв — невмотивовані вчинки, але про них скажемо далі.

3

Ще один центральний персонаж твору — уповноважений на селі Обушний. Якщо автор подав партизана Мотору при повній внутрішній суперечливості цієї позитивної й корисної людини, якщо він подавав його завжди в виявах напруженої психологічної боротьби, то цього, на жаль не можна сказати про Марка Обушного. Ця людина вийшла в письменника подекуди односторонньо, коли хоче — просодійна. А втім письменник, як нам здається, на це свідомо пішов. Уповноважений ЦК на селі має діяти, а не „психологізувати“. То загалом була людина акції, а не роздумування. Звідси, мабуть, і та „наличка“, що дає підставу наперед розкрити героя: ви з перших сторінок можете ясно бачити, що Марко Обушний спочатку й до кінця у своїй роботі буде виразником генеральної лінії партії. І ніяких збочень, ніяких вагань не буде.

Хочемо застерегти: сумніви і вагання партизана Мотори — це не обов'язкові умови кожної „живої“ людини — мовляв, якщо людина віде й ні в чому не вагається, то вона вже й не жива. Цього ми не твердимо. Це було б спрощенство, а ми проти спрощенства. Ми тільки кажемо: кожному вияву людської психіки — свої соціальні передумови. Адже кожен окремий вчинок людини має свої мотиви, він чимось обумовлений, він логічний, він не випадає з усієї системи думання чи поведінки людини, він стоїть у якійсь причиновій залежності з усіма іншими вчинками.

Але ми трохи відійшли вбік. Повертаючись до основного нашого твердження про невсипущу активність і тверді домагання героїв Кириленкових „Аванпостів“, ми хочемо підкреслити, що і партизан Мотора із усіма своїми психологічними колізіями і внутрішньою боротьбою аж ніяк не випадає з основних настанов автора: показати волевих людей нашої багатющої дійсності, людей із сильною вдачею, з великими домаганнями, з твердими домаганнями. Певна річ, Марко Обушний

і поготів не випадає із шеруги отаких вольових характерів, героїв цього твору Івана Кириленка.

Навпаки, домагання Марка Обушного — ясніші, чіткіші. Його цілеспрямованість — завжди проста і переконлива. Його прагнення — невідступні. Його бажання — незаперечні.

Та все ж, хоч із перших сторінок ми бачимо, що Марко Обушний — це людина твердої волі, це загалом виразник генеральної лінії партії, але автор окреслює його поступово, ми сказали б — обережно, — і Обушний, кінець-кінцем, стає перед читачем, як жива, реальна людина.

Правда, один момент у характеристиці Обушного, на нашу думку, мало вмотивований у „Аванпостах“, а він дуже важливий, бо від нього власне стався деякий перелам у настроях селянства і в ставленні до, уповноваженого — Марка Обушного.

Ми маємо на увазі ту сцену твору, коли в сільраді відбувалася нарада, а партизан Мотора із сокирою в руках і з вигуками на все село простував до сільради — очевидно по-квитатися. І ось, коли всі присутні на нараді поперелякувалися, Марко Обушний вийшов героєм. „Кинувши на Довбню погляд, повний зневаги й призириства, з натовпу наперед вийшов Марко Обушний. Він спокійно стояв, тримаючи руки в кишенях кожушка, і гостро дивився на Мотору. Партизан люто розмахував сокирою, наче приміряючись, куди краще поцілити, щоб з одного маху вбити людину.

За своєю спиною Обушний відчував гаряче дихання Сукача, Павла та Варвари і навіть здалося йому, що Павлова рука рвучким рухом вихопила з кишені „нагана“.

„Коли б хлопець не наробив дурниці!“ — подумав Марко і, не обертаючись, рухом руки відсунув від себе тих, що напірали з сіней.

Через замети, зза огорож і навіть з вікон ближніх хат десятки цікавих очей стежили за фіналом цього несподіваного герцю.

Гостро оточене лезо партизанової сокири виблискувало на сонці сріблястим промінчиком, приковує до себе страшну увагу цікавих спостерігачів. Нарешті, Мотора звів очі на Обушного і пильно подивився на нього. Марко стояв спокійний, заклавши руки в кишені, і теж не зводив очей з партизана.

Напруження дійшло свого апогею. Хвилина, і хтось із двох впаде мертвим тут перед ганком Петрівської сільради.

Тоді всі почули тихий, але твердий голос Обушного:

— Покинь сокиру! Ну?

Руки по старому Марко тримав у кишені, але очима про-низував наскрізь розхристану партизанову постать.

Мотора ще одну мить уже зовсім тверезими очима зиркнув на Марка і, люто заскреготавши зубами, кинув сокиру

в бік від себе. Кинув і став перед ганком, широко розставивши ноги й низько схиливши голову. Зідхнув тяжко на всі груди, наче велетень, здоланий супротивником після довгої, жорстокої боротьби. Руки безвільно звисали йому вздовж тіла" (стор. 82—83).

Ми навмисне навели таку довгу цитату. Це — ціла картина, напружена картина психологічної боротьби партизана Мотори, боротьби без найменших зовнішніх виявів. Але вона — ця картина — в „Аванпостах“ недосить умотивована, власне мало розкрита. Через що партизан Мотора кинув сокиру? Невже він злякався погляду Обушного? Невже Мотора побоявся, що його Марко міг застрелити? Обушний увесь час тримав у кишені руку. Очевидно, ні. Якщо Мотора злякався, — тоді Мотора — не Мотора. Це зважає з його характеру, з його поведінки, з його вдачі. І це, мабуть, розумів і сам Обушний. Ми пам'ятаємо, як пізніше він уміло підійшов до партизана, написавши йому листа. Там підхід був цілком реальний, цілком ясний. І відповідь Моторина була цілком умотивована, логічна. Тут ми бачимо Мотору, як безвольну, майже немічну людину. Звідки це в старого бойового партизана? Мабуть воно ось звідки: пригадуєте, як Кривуля, відрядивши своїх приятелів — Балуту та Сутугу — на нараду до сільради, говорив Моторі: „на актив пішли“. Мовляв, он які друзі! І ось у п'яного Мотори наростала образа, злість на всіх — і на „приятелів“ — Балуту та Сутугу, і на уповноваженого, і на інших: як так, не покликали мене, партизана, рішати важливі справи!

І коли біля сільради перед п'яними очима Моториними стали не якісь безформенні, уявні „вороги“, а конкретна людина — уповноважений ЦК, він либонь подумав: хіба це ворог? на кого підніс старий партизан сокиру? на уповноваженого? на партію? на ЦК? А не забувайте — партизан Мотора хоч і пив, але своєї класової честі, своєї класової приналежності ніколи не пропивав. На партію він руки не підніме. Через те, як тільки перед ним віч-на-віч став представник партії, у нього зразу ж „руки безвільно звисли, сокира випала йому з рук“. Тут класове, що на якийсь час було десь зникло, раптом перемогло. І партизан — здоланий, немічний, обм'яклий, безвольний — все ж залишився партизаном Моторою.

Цей момент можна пояснити тільки ось так. На партію Мотора руки не підняв. Але все ж це місце залишається мало розкрите в „Аванпостах“.

Це, на нашу думку, одне з слабих місць. Слабе воно саме тим, що від цього моменту Марко Обушний почав завойовувати собі авторитет у петрівської людності; колгоспники й одноосібники почали його поважати, почали до нього ставитися з увагою і повагою. Це був переламний момент для Марка Обушного. Через те його треба було подати,

добре вмотивувавши, розкривши і здолання партизана Мотори — добре уgruntувавши.

Це місце в повісті дуже ефектне. Тут відбувається великої сили боротьба. І коли б автор ясніше розкрив рушійні пружини вчинків Моториних і Маркових, твір від цього тільки виграв би.

Далі. Дуже добре, що автор подав у повісті ворога, який діє „тихою сапою“. Кривуля пускає поговор про любовні стосунки Обушного і Варвари. Ворогові — всі засоби придатні. Але ми не можемо погодитися із наслідами тієї вигадки. Нам здається, що автор не в міру роздмухав поговор, справа була не така вже серйозна й не така заплутана, як її подав автор. Поговір цей буквально обплутав Марка, Варвару, Павла, старого Мотора й Моториху і багатьох рядових колгоспників. Навіть кращий колгоспник бригадир Крупко — дуже тиха й лагідна, серйозна й поважна людина і та не могла просто дивитися у вічі Обушному (пригадайте сцену, коли бригада Крупкова вивезла на поле гній).

Автор дуже великого значення надав цьому поговорі, і через те деякі місця твору, деякі вчинки героїв були не зовсім умотивовані. Фактично через цей поговор, через цю куркульську вигадку стався дуже напружений стан на селі. Марко Обушний — цей політичний керівник села — залишався ізольований. Ситуація склалася неймовірно складна. Поговір можна виправдати тільки, як сюжетний вузол, що прискорює розв'язку і як один із методів куркульської ворожої дії — саме дії „тихою сапою“. Куркуль часто вдається до „сапи“, але завжди своєчасно йому дають по руках. Треба було і тов. Кириленкові раніше відрубати куркульські руки, не доводити поговору до меж неймовірного.

І ще один момент вважаємо за мало вмотивований, мало уgruntований. Маємо на увазі те місце твору, коли, куркулі на чолі з Кривулею прийшли до партизана Мотори, щоб підпоїти його й вивідати — пам'ятає Мотора, чи ні, що це вони, куркулі, кілька місяців тому везли громадський хліб продавати для власних потреб. Сцена ця зроблена не серйозно. Справді бо, коли партизан уже був добре п'яний, один з куркулів почав у голос пригадувати цю історію з тим, чи не викличе вона якихось асоціацій, а чи згадок у старого партизана. А Мотора все вислухав, усе пригадав: для нього все стало ясне й зрозуміле, він прозрів — а, прозрівши, прогнав куркулів і був уже завжди рішучий у ставленні до куркульської зграї.

Як бачите, момент теж відповідальний. Від цього моменту партизан Мотора розгадає сутність куркульського прикриття, куркульського залицяння, а автор тут фактично

злегковажив, він подав цю сцену в дуже прозорих тонах, сказати б — поверхово.

Підкреслюємо ці складні, але маловмотивовані місця в повісті саме для того, щоб показати, як інколи не досить продумані засоби мотивації певних вчинків, психологічних акцій героїв призводять, кінець-кінцем, до негативних наслідків. Усі ці поворотні, сказати б, моменти в творі побудовані на не зовсім тривкому фундаменті і авторові їх слід би було докладніше, ґрунтовніше опрацювати.

4

Та ці моменти не вирішують основного — твір у цілому безперечно-позитивний. Його основні позитивні герої — це образи нових людей, що творять велику справу, творять нове село, перероблюють старого селянина із дрібно-власницькою психологією на великого громадянина-колективіста. Герої „Аванпостів“ — Обушний, Павло, Варвара, Сукач, Крупко, Мотора, Кагамлик — це нові люди і ім'я їм легіон.

Тов. Кириленко для свого твору взяв найвідсталіше село, де „свого часу кожний п'ятий був або в Петлюри, або в бандах“ (стор. 57). Справжніх партійців там було обмаль. Працювати не було з ким. Партійного осередку не було, було двоє-трое комсомольців. Ото й усе. І ось у такі умови, до таких людей, у таке село приїздить упо-новажений Марко Обушний, щоб працювати по новому, щоб повести краще передове селянство новим шляхом, шляхом спільної колективної праці.

Ясно, що в таких умовах Обушний має силу-силенну перешкод, труднощів, що їх за всяку ціну треба було подолати.

А час дії був вельми тривожний. Дід Корній, вартовий виконавець Петрівської сільради, ще на початку твору так передає цей неспокій:

„Минула година відтоді, як Варвара помчала з Павлом до млинів.

Не сидиться дідові.

— Що там з ними? Коли б лиха не трапилося. Врем'я таке.

Кілька разів дід поривається побігти й собі, але згадує Павлового наказу і знову нервово майструє цигарку.

А хурделиця не вгаває“ (стор. 25).

Так, справді час був тривожний, і тривога та передається читачеві.

На боротьбі цього найвідсталішого села автор — кажемо з певними застереженнями — зумів узагальнити свій типаж, зумів піднести прагнення своїх героїв до загальних прагнень усього передового, що бореться за нове соціалістичне село. У цім заслуга автора. „Аванпости“ — то не літопис боротьби

на перших етапах за нове соціалістичне село. То загалом художній образ, художній документ нашої бурхливої соціалістичної доби, доби, коли в боротьбі з ворожими недобитками виковувалася й виростала нова людина.

„Аванпости“ — це без сумніву художній документ нашої пролетарської літератури, що з'явився після історичної постанови Центрального Комітету партії з 23 квітня 1932 р.

І. Кириленко — письменник-партієць. У своїй творчості він політик. І своєю художньою продукцією він найкраще заперечує твердження одного із французьких письменників доби розквіту капіталізму — Фредеріка Стендаля: „Політика — казав він у романі „Червоне й Чорне“ — це камінь, прив'язаний на шию літератури: йому і шости місяців досить, щоб потопити її. Політика, домішана до вигадки — все одно, що постріл з пістоля під час концерту. Шум його заглушив, але не енергійний. Він не гармонує з жодним звуком інструменту“, [кн. 2-а, стор. 113 рос. вид]. Політика для пролетарського письменника Івана Кириленка, річ певна, не була і не могла бути каменем на шиї, що тягнув його на дно. Навпаки, перейнятий матеріалістичним світоглядом, будучи політиком, комуністом, працюючи на аванпостах нашого соціалістичного будівництва, — Іван Кириленко зумів дати твір актуальний, гідний нашої великої доби. Політика для І. Кириленка була планером, на якому він піднявся високо вгору і, не зважаючи на свої помилки — художнього порядку — зумів дати твори не абиякої майстерності, твори, що могли організовувати читача на дальшу боротьбу за побудову соціалізму.

5

Оцінка „Аванпостів“ буде неповна, коли ми не згадаємо молодих героїв повісті — комсомольців. І Павло Мотора, і Варвара, і Андрій Миколук — це нові типи молоді люднини двадцятого віку, що на них може рівнятися краща частина нашої колгоспної молоді.

Ще раніше в „Перешихтовці“, та й у попередніх своїх творах І. Кириленко створив чимало типів молодих робітників, колгоспників. „Аванпости“ — додають до цього шеругу принаймні трьох позитивних зрізкових комсомольців — Павла, Варвару, Андрія. Молодь — найкращий помічник партії в її роботі. Вона повна ентузіазму, повна сил, енергії — з усім запалом накидається на роботу, вона здатна творити все найкраще, здатна нещадно руйнувати все пережите, їй найміцніше і найшвидше прищеплюється все нове, здорове й свіже.

Молодь у І. Кириленка — повна енергії й сил, життєрадісна, заловзята в боротьбі, неблаганна з ворогом й наполеглива. Це — безперечно представники отих вольових людей нашого соціалістичного будівництва, що про них ми говорили на по-

чатку наших нотаток. Мабуть, ніхто так не домагається свого— громадського — як молодь. Мабуть, ніхто так близько не приймає до серця всіх труднощів і перешкод, як саме молодь.

І Павло, і Варвара, і Андрій Миколюк — це комсомольці (як у „Перешихтовці“ Васька Калач, Таня Ступницька та інші) — це люди невсипущої енергії. Їхня енергія передається читачеві, збуджує читача, підбадьорює його. Навіть у своїх невдачах молодь Кириленкова не опускає рук, не видіє, не доходить до розпачу.

Автор не побоювся створити для комсомольця Павла Мотори такі, здавалось би, безвихідні ситуації, де він мав був впадати в розпач, де йому мали б опускатися руки, де він мав би був зневіритися, але ні — Павло, переживаючи це все, близько приймаючи до серця всі „кривди“ долі, все ж переборює їх, вирівнюється й, головне, не втрачає психологічної рівноваги.

Коли обплутали Варвару й Марка поговором, коли все село, в тому числі і батько та мати Павлові, заговорили про цей трохи дивний зв'язок — Павло був ніби вибився з колії почав був нервуватися, хибувати, але він все ж зумів поєднати в собі молодий темперамент і витриманість, горяче серце і ясний розум. Він завжди залишався кращим комсомольцем, завжди знаходив у собі мужність перебороти, проковтнути гіркоту. Він ніби пам'ятав відоме прислів'я: „Проквітне припущення, але не розжовуй його“. — Отак він і робив. І завжди він залишався людиною невсипущої енергії, борцем за нове, борцем проти закріпленого, заскорублого. Він перший повів боротьбу проти Довбні — голови сільради, цього прихованого — з партквитком у кишені — ворога, не кажучи вже про одвертих ворогів — Кривулі, Балуті, Сутуги. Варвара була його двійником. Вона майже невідступно йшла поруч нього, була його, так би мовити, порадиником і надхненником.

Молодь у І. Кириленка — жива, невсипуща, весела й заповзята. І ця заповзятість, воля до боротьби за краще — властива ознака його молодих героїв, — позитивна ознака. Навряд щоб безвольна молодь могла імпонувати читачеві і навряд, щоб така молодь відбивала характери кращої нашої молоді в місті і на селі. І не дивно, що основний кадр читачів Кириленкових творів це наша робітнича й колгоспна молодь.

6

Тепер залишився ще один персонаж „Аванпостів“, досі не зачеплений і не розшифрований у наших нотатках. Це — голова Петрівської сільради Юхим Довбня. На перший погляд Довбня — ніби зовсім випадає із загального плану, із системи Кириленкових образів, його людей, характерів, персонажів.

Це — егоїстична, безвольна людина. Це — не просто собі опортуніст, а явний ворог із партквитком у кишені. Це — свідомий помічник куркульні у їхніх ворожих діях.

Але, коли ми придивимось пильніше до голови сільради, то побачимо, що все ж Іван Кириленко в особі Юхима Довбні не подав нам ловко замаскованого ворога, хитрого пронирилого й головне — вдягненого в захисний колір ворога, отакого ворога, про якого тов. Сталін сказав: — „це здебільшого люди „тихі“, „солоденькі“, майже святі.“

Довбня покриває куркульню своїм авторитетом, своїм, сказати б, службовим становищем. Він об'єктивно чинить на користь куркулям; дії його майже повсякчас ідуть далеко не на користь загальній масі колективізованого та трудового одноосібного селянства. Та він про це не дуже ретельно і дбає.

Хто він такий? Автор його характеризує так: „Голова сільради Довбня вже звик до влади. Він належить до тієї категорії людей на селі, які вважають себе народженими для різних виборних посад. Повернувшись з імперіалістичної за часів Керенського, він приніс у Петрівку дві шинелі, туго напханий клунок білизни і неясні уривки фронтових політичних промов“ (стор. 117).

А голова колгоспу Сукач і комсомолець Павло так характеризували Довбню. Сукач: „Всього два місяці як працюю в цьому колгоспі, але я добре розкопав частину паперів, розмовляв з людьми і мушу сказати, що голова сільради виступав тут...

— Як класовий ворог з партквитком,—знову вихопився Павло.

— Цілком справедливо Павле, саме класовий ворог тільки й може запевняти“ і т. д. (стор. 72-73).

Отже голова сільради Юхим Довбня — це не просто егоїстична, безвольна людина. Її розглядати в такому плані не можна. Це — виконавець куркульської волі на селі, ворог, що проліз до керівних посад. Людина хоч і без ясного цілеспрямованця, але вона завжди діє на користь ворогові. Довбня — реальна людина нашої доби, хоч автор її і не „зтипізував“, не узгальнив її негативних рис, хоч він і не створив з неї образу.

Та все ж, освітлюючи наш час — добу напружених класових боїв на селі, добу боротьби за нове колективізоване село, де керівники села мусять бути політично особливо чіткі, ясні, особливо активні й вольові, — усе ж не можна обминути і такого типу, як Довбня. Хоч і нехитрого, незамаскованого, придуркуватого ворога, але ворога явного і безперечно по-слідовного.

Пригадайте хоч би образливе самопочуття цього, з дозволу сказати, керівника, коли Марко, Сукач і комсомольці тихенько розмовляли за окремим столом у сільраді. Як реагував Довбня?

„Свої якшаються, комуністи“ ворухнулася образлива думка в голові Довбні.— „А мене, бач, ніби не помічаюгь. Нащо ж тоді й партквитка видавали“. Отже довбня ніби сам себе не вважає за комуніста. Комуністи, бач, „якшаються“, вони—свої, а Довбня виходить — чужий.

Юхим Довбня — людина без великих бажань і сильних домагань. Усі його бажання — „добре намазати свій йоржик олією, щоб він на голові завжди стирчав знаком запитання“, людина, яку партія і влада викриває і відмітає з свого шляху. Його девіз — „державу трохи перехавкнула“, „план неріальний“ і т. ін. А про свою роботу на селі він відповідає секретареві райпарткому тов. Гавришеві:

— Виконував плани та інші кампанії (стор. 55).

Що іншого може сказати Юхим Довбня?

Може було б краще, коли б автор подав Довбню в плані ворога, що діє „тихою сапою“. Хи трого ворога, не придуркуватого, ворога, що вміє добре маскуватися. Але то тільки наші побажання. В даному разі мусимо розглядати Довбню саме так, якого подав нам автор. А Довбня, як ми вже сказали, перед читачем стає цілком реальною людиною: знак запитання у нього не вигаданий, і в „Аванпостах“ він до кінця розшифрований.

7

Ще побіжні зауваження. І. Кириленко деякі сцени в своєму творі подає не динамічно, а в статичі. Наприклад, сцена із геківською рушницею Андрія Миколюка. „Мати скорботними очима поглядала то в куток, завітчаний іконами та релігійними картинами, то на піч, де милувався з рушниці її єдиний безпутний син“ (стор. 94). Чому саме мати поглядала на сина скорботними очима? Чому її єдиний син — безпутний син? — Невідомо. Її Андрій, як виявилось далі, зовсім не безпутний син. Це — зразковий комсомолец. Очевидно, автор мав на увазі підкреслити оцінку Андрія саме від його матері, і очі скорботні були очевидно через те, що її безпутний син водився із геківською рушницею, а не працював біля господарства.

Та це, звичайно, тільки наші припущення. Коли б автор скрізь у своєму творі подавав образи, характери і героїв у динаміці, у розвитковій дії, тоді б ми бачили, звідкіля походять оті „скорботні очі“ і через що Андрій — „безпутний син“.

Може матеріні очі були „скорботні“ просто через те, що вона вдавала тую скорботу: — хай син її краще не пустує, а візьметься за серйозну справу? Якщо це не так — а воно справді не так, — то авторові треба було підготувати до цього читача, треба було якось умотивувати кількома сценами, ри-

сами чи словами, уґрунтувати оту „скорботність“, „безпутність“. Інакше „скорбота“ і „безпутність“ — не доходять до читача, вони не впливають на нього.

На нашу думку, „скорботні очі“ і „безпутний син“ можна й слід розглядати, як два психологічно різні світи, що не розуміють один одного і через те виникають колізії, через те у „матері скорботні очі“ й син — „безпутний“. Скорботність очей можна пояснити незгодою матері із усім новим, що твориться на селі, чим живе молодь, а відтак і її син Андрій.

Андрій і мати — це проблема „батьків і дітей“, проблема нової родини, проблема стосунків матері й сина. Мати обома ногами ще стоїть у минулому — для неї звичному й священному, непорушному і недоторканому, а Андрій — це хлопець без материних забобонів, із новою психологією, із новою мораллю.

Сцену цю слід би розглядати, як колізію „старого і „нового“, як зіткнення двох сил: віками сформованих звичок, психології, моралі старої матері й паростків нової етики, нового світогляду, нових інтересів і бажань, нових прагнень, нового світовідчуження її сина Андрія.

Та все ж і з цієї сцени бачимо вплив молоді на старіше покоління, вплив паростків нового на старе, на віками сформовану мораль.

Якщо тут немає проблеми „батьків і дітей“, то вона є в стосунках Павлових із партизаном Моторою. Син любить свого батька, завжди ладен допомогти йому, їти назустріч. Але коли справа доходить до громадського, до зради своєму класу — тоді батько Павлові не батько. І коли треба, то син може і цівку нагана скерувати батькові в живіт.

Зіставте дві сцени: старий партизан Мотора спить, син на нього дивиться любовними очима, згадує його минуле, ладен пожаліти його, простити йому всі збочення, розчулитися, як найніжніший син до свого найсердешнішого батька... Але коли партизан збочує, стає на чужий шлях, об'єктивно діє на користь ворогові, зраджує своєму робітничому класу, тоді в Павла немає багька, є ворог (сцена в млині, на початку повісті). Зіставте, кажемо, ці дві сцени і ви побачите в „Аванпостах“ проблему „батьків і дітей“, поставлену по новому, поставлену на всю широчінь.

Хочемо ще підкреслити, як автор правильно, логічно, вдало, вмотивовано розв'язав внутрішню боротьбу і суперечливість психології старого партизана Мотори у сцені: „Молочко чи горілка?“ Це, на нашу думку, дуже психологічно напружене місце в творі і його автор розв'язав класично. Він не пішов лінією найменшого опору і не зробив партизана Мотору „витриманим“ на сто, уже переродженим. Після довгої внутрішньої боротьби, у такий урочистий час, коли зібралися на

проводивши влюбленого товариша — партизан Мотора, маючи перед собою шклянку спокусливої горілки і шкянку молока, — вагався: що випити? — молока чи горілку? Внутрішня боротьба тривала кілька хвилин.

Було багато мотивів „за“ і „проти“, і все ж партизан Мотора, повагавшись, хильнув шклянку з горілкою. Але це вже був не той Мотора, що виступав на початку повісті, не п'яниця. Змусивши випити горілку, автор правильно розв'язав суперечливість Моториної психіки, двоїстість його бажань, і цим самим він не відтягнув його від людського і людяного, від класового, партизан із своєю довголітньою душевною травмою став ще ближчий читачеві. Побачивши це, читач не засуджує старого партизана, і симпатії його безперечно на боці Мотори.

Сильне психологічне колізією місце в творі! І його автор розв'язав безумовно правильно.

І нарешті ще одне вельми посутнє зауваження. Ось воно: автор не показав, нам здається, на всю широчінь класової боротьби, що точиться на селі. На 57 сторінці І. Кириленко заявляє, що у Петрівці „свого часу кожний п'ятий був або в Петлюри, або в бандах“. Виходить — село бандитське. Ворожого елементу там сила-силенна, отже і класова боротьба там мала відбуватися жорстока, багато жорстокіша, як її показано в „Аванпостах“. Опір ворожих сил заходам партії та радянської влади щодо колективізації у Петрівці мав бути багато сильніший, ніж то показано; куркульська боротьба — багато рішучіша.

В „Аванпостах“ фактично маємо трьох куркулів, — Кривулю, Балуту та Сутугу і ворога з партквитком у кишені — голову сільради Юхима Довбню. Соціальної бази куркульства автор не розкрив. Ці три куркулі діяли самі собі, ні на кого не спираючись, не маючи ні від кого підтримки. Тим часом соціальна база для опору заходам партії та влади, база для класової боротьби у Петрівці мала бути не абияка. Куркулі, за всіма ознаками перших етапів розгортання дії, мали там чинити рішучий опір, мали провадити жорстоку боротьбу з радянською владою. Коли б автор розкрив приховані ворожі сили (на кого Кривуля, Балута та Сутуга в колгоспі і поза колгоспом спиралися), тоді ми мали б велику епопею класової боротьби на селі перших етапів колективізації.

Ізоляваність куркулів не потрібна, вона не дозволяє розкривати великі соціальні зрушення на селі у найширших масштабах, вона заковує у вузькі рамки всю класову боротьбу бідноти з одвічними гнобителями, з одвічними ви-зискувачами.

Такі наші побіжні зауваження про окремі моменти — позитивні і негативні — в повісті.

Свого часу ідеалісти намагалися довести, що творчою лабораторією поета, прозаїка, драматурга керують якісь підсвідомі, надлюдські сили, що письменник має відходити далі від життя, далі від злободенного, від реального. Тільки тоді, мовляв, він зможе творити й створить щось епохальне, величне. Тільки тоді він зможе у художніх образах відтворити свою добу. Густав Флобер у свій час звертався до письменника з такими словами:

„Ти можеш писати про вино, про кохання, про жінок, про славу, але при умові, що сам ти, голубе, не будеш ні п'яницею, ні любовником, ні подружжям, ані юнкером“¹⁾.

Наша доба зовсім відмінна від доби Густава Флобера. Світовідчуження й світосприймання наших письменників зовсім протилежні тим, що були в ідеалістів-письменників, письменників доби розквіту ідеалістичного світогляду.

Наші письменники творять свої образи, працюючи на аванпостах нашого соціалістичного будівництва, беручи практичну участь у класовій боротьбі пролетаріату та колгоспного селянства, будуючи соціалізм на одній шостій частині земної кулі власними руками.

У цім велика перевага наших письменників. І через те вони творять і вони створюють полотна, гідні нашої великої доби, твори з великими проблемами, з великими характерами, з епохальними образами, створюють епопеї, яких не знав і не міг знати капіталістичний світ, буржуазна література.

„Аванпости“ з усіма окремими недоробленостями, — це серйозний етап до створення таких великих епохальних полотен.

¹⁾ Цитуємо за А. Франсом — „Книга и люди“, „Литературные Очерки“, 1923, рос. вид.

літературно мистецьке ж и т т я

в'язок братніх літератур ніцїє

Коли один, вельми популярний російський драматург — ми не називатимемо його прізвища — недавно був у Харкові і побачив на кону столичного театру виставу „Хазяїн“ — то радісно вигукнув:

— Чудесно!

І в захопленні почав тиснути руки своїм харківським друзям-письменникам

— Просто чудесно! Прекрасно! Талановито! — швидко вигукував він, розгублено і водночас захоплено оглядаючи присутніх. Але присутні не розуміли приятеля: чому розгубленість, звідки ніяковість?

Тим часом шановний наш гість потирав руки і, очевидно, вирішивши розкрити свої карти, нетерпляче промовив:

— Але дозвольте, товариші: чому серед нас немає автора цієї талановитої п'єси? Я неодмінно хочу познайомитися...

Харківчани аж тоді зрозуміли ніяковість гостя і кожен із них якось незграбно почав шукати в кишенях носовика, або поправляти коміря. Декому здалося, що на голові в нього пройшла неймовірної сили буря, зовсім зіпсувавши зачіску — то ж треба відійти в бік і поправити її. І тільки один чомусь загадково відповів:

— Чого ніяк не можна.

— Чому не можна? — нетерпеливо питав гість і вогниці безнадії блиснули в його очах. — Чому не можна?

— Тому, — відповів харківчанин, — що автор цієї талановитої п'єси Кар-

пенко-Карий, помер... 1907-го року...

Ми навели цей факт зовсім не для того, щоб показати н-уцтво вельми поважного нашого гостя. Ні. Ми навели його для того, щоб показати, що зв'язок братніх літератур — російської і української — був досі недостатній, а отже, що на цій ділянці у нас не все гаразд. Це не поодинокий факт. Російські письменники і взагалі російський читач мало, по-перше, знає українську класичну і сучасну радянську літературу. Він не має змоги її знати, бо перекладав українських письменників російською мовою досі було мало, і були вони часто-густо невисокої якості, зроблені наспіх, несумлінно, інколи халтурно. У цім, кажемо, була велика прогалина. Прогалину ту почали вже заповнювати.

Над цим почала працювати комісія А. І. Стецького у справі вивчення української літератури. Вона вже розгорнула свою роботу.

Але будемо по порядку.

Оргкомітет спілки радянських письменників України виділив для роботи з бригадою А. І. Стецького у справі вивчення української радянської літератури групу українських письменників, із товаришів: І. Кулика, Ів. Кирилєнка, Ів. Микитенка, С. Щупака, Я. Ганса, Д. Галушки (КПВ ЦК КП(б)У) І. Фефера, Я. Городського, Івана Ле, Л. Первомайського, Павла Усенка, В. Кузьмича, В. Коряка, А. Головка, Ол. Копиленка, Г. Коцюбу та Аркадія Любченка.

16-го жовтня цього року у Москві відбулася перша нарада цієї бригади під головуванням тов. Стецького, у якій узяти участь українські письменники — Ів. Кириленко, Ів. Микитенко, Я. Городський, І. Фефер, Іван Ле, та Ол. Копиленко. У роботах бригади взяв участь і завкультпропу ЦК КП(б)У — тов. Кіллерог.

— Мета скликання комісії у справі вивчення української і радянської літератури, — сказав А. І. Стецький, відкриваючи нараду, — підготувати доповідь про українську літературу на Всесоюзному з'їзді радянських письменників.

Але головне призначення комісії — познайомити російського робітничого та колгоспного читача, російського письменника, радянського інтелігента, всю читацьку масу РСФРР з українською літературою, із творчими здобутками кращих сил українського письменницького колективу.

Наше завдання — тіснше зблизити два братерські загони радянської літератури — український та російський, зблизити для спільної — величезної культурної і політичної ваги — роботи: створення великих епохальних подієв, гідних нашої бурхливої соціалістичної доби.

Отже, наша комісія, — закінчив своє вступне слово А. І. Стецький, — має вкреслити ряд практичних заходів, щоб здійснити зв'язок російських письменників із українськими.

Після вступного слова комісія вислухала доповідь т. Б. Коваленка про переклади творів українських прозаїків та співдоповідь гос. поета Ед. Багрицького про переклад творів українських поетів. У своїй доповіді т. Коваленко підкреслив величезну вагу зміцнення інтернаціональної єдності різних національних загонів радянської літератури, завдання координувати сили класової боротьби проти націоналізму, потребу взаємної допомоги в цій боротьбі.

— Розв'язати це завдання, — каже тов. Коваленко, — не можна, коли ми не поставимо серйозно справи з перекладами, які дають змогу обмінюватися творчим досвідом і спільно розробляти творчі проблеми.

Коли ми подивимося на роботу наших видавництв — і ГИХЛ, і МТМ і „Советская Литература“ — і прослідкуємо кількісну та якісну їхню про-

дукцію за останні роки, певна річ з погляду — як вони, наші видавництва, знайомлять російського трудяшого читача з кращими зразками української радянської літератури, — то побачимо, що видавництва фактично легковажать цією величезною вагою справою. Ми маємо надзвичайно обмежену кількість української літератури російською мовою.

— На російську мову, — каже доповідач, — перекладено всього навсього 50—60 книг. І характеристично, що за останні три роки ми маємо різке зменшення перекладів. Перекладено твори: М. Бажана Арк. Любченка, Ів. Кириленка, Ол. Копиленка, Л. Первомайського, Ів. Микитенка, Ю. Смолича, В. Кузьміча, Івана Ле, Петра Панча, А. Голубка, Я. Качури, Г. Шквирюля та інших.

Далі доповідач говорить про одну дуже неприємну тенденцію перекладачів: працювати над перекладом несумлінно, „підправляти“ твір, цілі фрази додавати „від себе“, часто-густо міняти авторів стиль, — цим самим набагато знижуючи художній рівень твору. Таких обурливих фактів, фактів несумлінного ставлення до перекладача до твору, до оригіналу, доповідач подає чимало.

Із усього цього випливає одне: серйозно й планово працювати. Тоді ми матимемо великі і плідотворні наслідки у своїй роботі.

Що для цього треба?

Для цього треба передусім знати українську літературу, а знати її можна тільки вивчаючи її, тільки працюючи систематично, дбайливо, серйозно працюючи над нею. Звідси виникає завдання: — російським письменникам та критикам треба взяти на себе обов'язок вивчати творчість українських письменників та поетів, а, вивчивши її, знайомити з нею російських читачів.

Поет Ед. Багрицький у своїй співдоповіді зазначив, що становище з перекладами творів у українських поетів не краще від становища з перекладами прози.

Підготовлені до друку книжки заляжуються у видавництвах по кілька років.

— Як на приклад, — каже тов. Багрицький — я пошлюся на переклад поезій одного з найкращих поетів Союзу — Павла Тичини. Книжка цих

високохудожніх поезій пролежала в ГИХЛ'і в 1930... а потім... десь зникла. Її просто загубили.

Це — обурливий факт, — і то гірше, що він далеко не поодинокий.

Доповідач відзначає також дуже низьку якість перекладів, часто — густо неохайну, несумлінну роботу над оригіналами.

— Де шукати причин цього? — питає поет Бигрицький. І відповідає: Її треба шукати у тому, що між українськими і російськими поетами немає робочого творчого зв'язку, немає налагодженої співпраці, немає широкої поінформованості, і, нарешті, немає єдиних методів цієї спільної для обох літератур праці.

У дебатах майже всі українські письменники та поети — а виступали т.т. Кузьміч, Іван Ле, І. Фефер, Ол. Копиленко, Ів. Кириленко, Я. Городиської, Ів. Микитенко — говорили про потребу тіснішого зв'язку між українськими та російськими письменниками і поетами, ширшої поінформованості, глибшої і дружнішої співпраці.

Перекладачі часом недбайливо ставляться до своєї роботи, — про це докладно говорив доповідач; українські письменники яскраво ілюструють це твердження численними фактами із уже перекладених творів. Робота видавництва так само була досі безсистемна і безпальова.

— Наприклад, — заявляють українські товариші — російський письменник Г. Шишов, що живе на Ук аїні, написав роман „Победители“. Його в Харкові переклали і видали українською мовою, а потім в Москві з української переклали на... російську! Певна річ, коли б була між нами поінформованість — такого б факту не трапилося.

На пропозицію тов. Стецького обрано підкомісію перекладів художніх творів з української мови на чолі з тов. Кіллерогом. Ця підкомісія другого таки дня (17-го жовтня) зібралася і накреслила план роботи на останній квартал 1933 року і початок 1934 року.

Спочатку комісія заслухала інформацію представників трьох видавництв про видавничі плани а потім вислала свої практичні ухвали.

Тов. Ципін („Советская литература“) поінформував, що видавництво запланувало найближчим ча-

сом видати такі твори українських письменників: П. Тичина — Поезія, Л. Первомайський — Поезія, А. Головка — „Мати“, Г. Коцюба — „Нові береги“, Ів. Микитенко „Ранок“, Ів. Кириленко — „Аванпости“ О. Копиленко — новий роман, Арк. Любченко — „Оповідання“, І. Кулик — „Поезія“, С. Шупак — „Збірка статтів“, В. Коряк — „Збірка статтів“, Б. Коваленко — „Класова боротьба в українській літературі.“

Представник „Московського товариства письменників“ тов. Шульц заявив: — МТП запроєктувало випустити такі переклади з української мови: „Петро Ромен“ Гр. Епіка, „Право на смерть“ Петра Панча, „Записки консула“ І. Кулика, „Аванпости“ І. Кириленка. Всі ці книжки уже підготовані до друку.

Далі слово збирає директор ГИХЛ тов. Накоряков.

— 1933 року, — каже тов. Накоряков, — державне видавництво художньої літератури випускає такі переклади творів українських письменників: „Інтеграл“ Ів. Ле та „Першу весну“, Гр. Епіка. На 1934 рік запроєктовано: одногосник творів Т. Г. Шевченка, „Родючість“, Г. Коцюби, „Артіль“ Гордієнка К., 1919 рік“ Арк. Любченка, збірку молодих авторів, „Сковороду“ Павла Тичини, вибрані поезії І. Кулика, збірку українських поетів.

Комісія ухвалила: рекомендувати, на найближчі 3-4 місяці до випуску такі книжки українських письменників:

1. Ів. Микитенко — „Ранок“, „Советская литература“, переклад Зенкевича.

2. Ів. Кириленко — „Аванпости“, „С. Л.“

3. Г. Коцюба — „Родючість“, ГИХЛ.

4. В. Кузьміч — „Турбіни“, МТП.

5. Ів. Ле — „Роман Міжгір'я“ І і II ч. „С. Л.“, переклад Ушакова.

6. Гр. Епік — новий роман, „С. Л.“

7. А. Головка — „Мати“, „С. Л.“

8. Збірка молодих авторів, ГИХЛ

9. Збірка молодих поетів, ГИХЛ

10. Ол. Копиленко — новий роман, „С. Л.“

11. Петро Панч — „Право на смерть“, МТП.

12. І. Кулик — „Записки консула“ МТП.

13. І. Микитенко — „Збірка п'ес“ „С.Л.“

14. М. Куліш — „97“, „Комуна в степах“, „С.Л.“

15. С. Шупак — Книга про драматургію, „С.Л.“

16. В. Коряк — „Нариси української радянської літератури“, „С.Л.“

17. Б. Коваленко — „Класова боротьба в українській літературі“, „С.Л.“

18. Масовим тиражем видати брошуру про українську радянську літературу.

19. І. Кулик — „Вибрані поезії“, ГИХЛ.

20. Л. Первомайський — „Вибрані поезії“, „С.Л.“

21. П. Тичина — „Поезії“, „Сов. Лит.“

22. Павло Усенко — „Поезії“ МТП, редактор А. Безименський.

Просити журнал „Красную Новь“ надрукувати п'єсу О. Корнійчука „Загибель ескадри“.

Із російських письменників, що працюють на Україні, комісія рекомендує видати твори І. Дубинського та Я. Городського (в-во „Советская литература“), збірку „Молодий Харків“ і п'єсу С. Левітіної. (ГИХЛ)

Із єврейських письменників, що працюють на Україні, комісія рекомендує видати збірку поезій І. Фе-

фера („Сов. Лит.“ і книгу т. Лур“ в МТП).

Багато з перерахованих тут книжок уже в роботі (в видавництві або ж у виробничому процесі, в друкарні), деякі вже вийшли, деякі кінчають друком і вони незабаром вийдуть.

— Основне наше завдання і завдання видавництва, — каже голова підкомісії у справі перекладів тов. Кідлерог, — забезпечити якість перекладів і художню редактуру, залучити до цієї роботи великих письменників — тоді ми дамо доброякісну продукцію і тоді українські товариші не матимуть підстави скаржитися, ні тим більше обурюватися з недбайливого інколи ставлення перекладачів та видавництв до їхніх творів.

Видавництва мають конкретний план, навіть конкретний матеріал для своєї роботи. Тепер залишилося — ширше розгорнути видавничу діяльність щодо знайомлення російського читача зі здобутками української літератури, серйозніше працювати над перекладами, обачливіше ставитися до українського художнього слова і тоді — як говорив провідир світового пролетаріату тов. Сталін на першій нараді ударників-колгоспників — у нас справа вийде на певне!

співієць революційного оходу

Тяжкий шлях Г. Лагуті. Від учня коваля до визнаного поета трудящих мас іде крива його життя. Але що характерне для неї, це невпинна боротьба на всіх її етапах за права трудящих, за їхнє визволення проти гнобителів, проти імперіалістів.

Тов. Лагуті вважає, що він є насаперед революційний борець, а вже потім поет, або, як каже він сам, „між іншим поет“. Але це або зайва скромність тов. Лагуті, абож його помилака. Справді, він є і визначний поет і визначний революційний борець за права трудящих. Революціонер в ньому невіддільний від поета, а поет від революціонера. Він поет-революціонер.

Невипадково згадується тут ім'я тов. Лагуті. Недавно він був гостем Радянської України. Так само не випадково тов. Лагуті завітав до нас:

— Я хотів, — каже він, — обізнатися з життям наших братів, що творять нові соціалістичні цінності, що живуть в одному будинку з нами. Адже СРСР то є великий будинок, де живуть кількадесят народностей, де вони творять свою культуру. Кожний мусить знати, хто живе біля нього, та й не тільки знати, а бути обізнаним з усім перебігом його життя.

* * *

Коротко про тов. Лагуті. Він народився 1887 року в місті Керманшах (Персія). Його батько дрібний ремісник-чоботар. Лагуті був учнем коваля, слугою, працював, як чоботар, тощо. Свої перші вірші почав писати під впливом батька. Початок літературної діяльності Лагуті збігся з періодом загострення класової боротьби в Персії. Зростання революційного руху в країні, що почалося 1895 року,

завершилося революцією 1905—1909 рр. 1907 року Лагуті бере участь у рештському повстанні.

Під час імперіалістичної боротьби Лагуті провадить активну боротьбу проти англійців, шаха та так званої „пан-ісламістської армії“. Англійська окупація Персії 1919 року примушує поета емігрувати до Стамбула, де він видає журнал і першу збірку своїх віршів.

Революційні події 1920—22 рр. знову закликали Лагуті до Персії. Туді він стає на чолі відомого тавризського повстання, організуючи владу революційного комітету. Після десятиденної облоги повстанці змуснені були віддати місто військовій „національній“ урядові, що значно переважало їхні сили. Лагуті засудили на смертну кару. Проте йому разом з невеликою купкою співбійців пощастило втекти до Радянського Союзу.

В СРСР Лагуті попервах працює робітником у Баку, а далі після закінчення партійної та радянської посади, здебільшого в Таджикистані. З його безпосередньої участю створено пролетарську літературу Таджикистану. 1931 року Лагуті нагороджено орденом трудового червоного прапора.

В СРСР поет вивершив свій творчий шлях від містичних віршів до великих творів, глибоких соціалізму. Найвидатніші його твори це „Кремль“ та „Рабат“.

* * *

Багатіше життя поета, повне боротьби і пригод, його посвячення революційній боротьбі дають наснагу його творчості, забарвлюють її, кристалізують, загострюють і спрямовують саме на тематику сьогоденного дня.

Про це говорить саме поет на теплій товариській зустрічі, що йому організували в Харкові радянські письменники.

— Ви,—казав тов. Лагуті, звертаючись до письменників—інженерів мозку людей. Ви повинні відбивати сьогоденний день, а це можливо тільки тоді, коли ви будете акти ними будівниками соціалізму, коли ви йтимете в лавах партії, коли ви пліч-о-пліч з найкращими її представниками творитимете нове життя.

Справедливо тов. Щупак на вечорі зустрічі, відзначив, що тов. Лагуті може бути для кожного радянського письменника зразком, бо він працює на всіх ділянках і в тому числі на літературній. Література для нього—частина його загальної роботи.

Тов. Лагуті передав привітання письменникам Радянської України від Радянського Таджикистану і запросив частіше приїздити до своїх далеких братів, частіше розказувати їм про своє життя. Іншими словами кажучи, тов. Лагуті підкреслював потребу налагодити тісніший культурний зв'язок між двома народами, що йдуть до однієї мети.

Побажання цілком справедливе. Маврацію тов. Лагуті говорити про потребу здійснити зв'язок. Адже досі його фактично немає. Радянський Таджикистан має про нас дуже туманну уяву таксамо, як і ми про своїх східних братів. Ця прогалина існує протягом багатьох років і її, на жаль, ще й досі не пощастило залагодити.

Навіть кращих представників літератури і мистецтва радянського Таджикистану ми знаємо мало, а то й зовсім не знаємо. Ось і тов. Лагуті, визначний поет і партійний працівник.

— Тим часом,—каже тов. Галущко в своїй доповіді на вечорі зустрічі—ми дуже мало обізнані з його творчістю, з його роботою. Крім тов. Лагуті не видали нічого.

Зустріч з поетом була першим кроком до дальшого шільного співробітництва між двома народами.

— Ця зустріч не остання, підкреслює тов. Лагуті,—бож найближчого часу таджикські письменники мають завітати на Радянську Україну.

* * *

Тов. Лагуті вельми вражений з того колосального будівництва, що розгорнулося на Радянській Україні. Зокрема колосальний вплив на нього зробив Дніпровецький, про який він збирається писати поему.

Нам довелося розмовляти з тов. Лагуті про його роботу в Таджикистані і взагалі про стан літератури близького Сходу. Тов. Лагуті подав цікаві відомості про мистецькі процеси своєї країни.

— Моя батьківщина Персія, — каже він, — але я вважаю за свою батьківщину і батьківщину першу Радянську Таджикистан. Тут я побачив здійснення своєї мрії, тут живуть мої брати, але брати вільні, тим часом, як у Персії вони перебувають під постійним гнобленням.

Невипадково тов. Лагуті вважає Таджикистан за свою першу батьківщину. Адже тут його всі розуміють, хоч він і пише перською мовою. Річ у тому, що тов. Лагуті подає свої твори „фарсидським“ діалектом, тобто мовою, якою говорять таджики, перси, афганці і велика кількість народів Індії. Ось тому тов. Лагуті вважають за „свого“ поета і перси, і афганці, і таджики, і Індуси.

Як розвивається нині література в буржуазній Персії? Насамперед, — підкреслює тов. Лагуті, — треба сказати, що після революції 1905 року на Персії дуже відбився революційний рух тогочасної Росії. Тоді народилася революційна література. На перший погляд, революційна література, після того, як у Персії запанувала реакція, почала згоратися. Надо це помітно було приблизно в роках 1920 — 25. Поезія в цих часах стала покірним слугою шаха. Зате в період сильної реакції в житті Персії створюється в повному розумінні цього слова революційна поезія, хоч і не чітка. Правда, вона має мало своїх представників, але річ не в кількості, а в якості. Революційні письменники Персії знають, для кого пишуть, і їхні імена досить популярні в країнах Сходу. Звісно, революційні письменники зазнають найтяжчих переслідувань, але своєї зброї вони не залишають. Якщо влада не дає можливості друкувати твори, їх переписують, а потім передають з уст в уста. Такий саме стан і в Афганістані. А відтам чимало творів потрапляє в Радянського Афганістану до країн Близького Сходу. Це цілком зрозуміло. Сусіди за таджикським кордоном бачать зростання радянських країн і мимоволі цікавляться їхнім побутом, їхнім будівництвом. Іхньою літературою.

Таджикистан в галузі літератури найбільша країна, де людність говорить фарсидською мовою. В історії літератури 30%^о перських поетів і письменників є таджики. Проте не слід гадати, що таджики мали окрему літературу від Персії. Персія, яка створила високохудожні світові зразки, це величезна частина Таджикистану.

Нині Радянський Таджикистан має близько 200 поетів і письменників, що друкують свої твори. Колосально зростають молоді кадри митців літератури. Чимало старих поетів і письменників перейшли до радянського табору і сумлінно працюють, даючи нові твори. Зокрема це можна сказати про відомого письменника Айні. Муїн-Заде, Сервера (афганець), Мунзіна. Серед молодих прозаїків дуже талановитий комсомолец Алі-Хусн та Рахїм-Джалалі. Є кілька талановитих поетів і прозаїків з памирців.

Слід зазначити, що видавництва Радянського Таджикистану дуже відстають. Чимало прислужилися для цього різні шовіністичні елементи, що провадили свою політику. Тепер сидять там нові люди, які скеровують справу по новому.

Велике значення для розвитку культури Таджикистану має заведення латинського алфавіту, що остаточно змінив на всій території 1928 року.

Таджикський театр наймолодший, але має чималі досягнення. Досі він ставив перекладні п'єси здебільшого з узбекської мови. Нині вже народилися радянські таджикські драматурги, серед них один з найвизначніших Джелал Ікрамі.

Таджикський пролетаріат і суспільство дуже цікавляться українською літературою. Наші автори навіть пробують писати про Україну, не бачивши її. Дуже хотілося б зміцнити ще більший зв'язок, щоб давати твори, які повно відбивали б на своїх сторінках велетенське будівництво Радянської України, а з другого боку хотілося б такі твори мати на Україні про Радянський Таджикистан.

Очевидно, це питання найближчого часу.

конкурс на найкращий радіо-драматичний твір

Всеукраїнський комітет радіофікації та радіомовлення при РНК УСРР оголосив конкурс на найкращий ра-

діодраматичний твір (радіокомпозиція, п'єса, фільм тощо).

За найкращі твори видадуть п'ять

премії: перша — три тисячі карбованців, дві другі премії по тисячі п'ятсот карбованців і дві треті премії по тисячі карбованців.

Останній строк здачі творів 25 січня 1934 року.

Твір має бути розміром не більше, як друкований аркуш, і розрахований на виконання при мікрофоні за 40-60 хвилин.

Твір може бути написаний на такі теми: 1. Нацкультбудівництво УСРР; 2. Велетні соціалістичної промисловості УСРР; 3. Реконструкція сільського господарства; 4. Перемоги пер-

шої п'ятирічки; 5. Оборона СРСР; 6. За світовий Жовтень; 7. За новий соціалістичний Донбас; 8. За новий соціалістичний побут.

До рукопису, що надсилається, додається запечатаний конверт з зазначенням прізвища, імені та адреси автора. На конверті і рукопису пашеться девіз. Конверт розкривається по призначенні премії.

Із запитаннями звертатися: Харків, Радянський майдан 2, Всеукраїнський комітет радіофікації та радіомовлення при РНК УСРР. Журі койкурсу.

п'єса живих образів на обговоренні нового твору і. микитенка

Театр Революції ввійшов у третій рік своєї роботи. Серед інших п'єс театр взяв до постанови новий твір І. Микитенки — п'єсу „Бастилія божої матері“, що має піти однією з перших прем'єр в третьому сезоні театру.

Театр вже почав опрацьовувати п'єсу. Вірний своїй традиції, він всю роботу провадить під контролем широкої громадськості, в тісному контакті з автором.

Як один з етапів цієї роботи, слід відзначити обговорення п'єси на активі театру з участю письменників.

П'єса в читанні справила прекрасне враження на всіх присутніх і одержала загалом високу оцінку. Актори М. Донець, Ю. Козаківський, Ю. Тітов, П. Хіжняченко одноголосно зійшлися на думці, що новий твір українського драматурга має чимало добрих властивостей саме для показу акторської індивідуальності, що митцеві театру є над чим попрацювати. Показуючи окремі образи п'єси.

Всі промовці відзначили політичну заостреність та правильність п'єси, її емоційність, художню силу образів і майстерність.

— Це радянська соціалістична трагедія, що є етап в творчості І. Микитенки. Етапом буде вона і в роботі Театру Революції — прекрасною в своєму виступі режисер Замгано.

Заслужений артист республіки тов. М. Терещенко, що ставитиме п'єсу, даючи їй оцінку, спинається на тому, що автор понав матеріал оригінально, гостро і драматично. Вперше в нашій

драматургії змальовано жіночий мандир, як „бастилію божої матері“, як організатора білогвардійсько-петлюрівських контрреволюційних сил, яким протистоїть непереможна пролетарська революція. В світі сьогоднішньої нашої боротьби проти решток контрреволюції п'єса набуває особливої ваги. Постава „Бастилія“ матиме для Театру революції велике значення.

Тов. С. Шупак з свого боку відзначив позитивні моменти в п'єсі, зокрема договореність у всіх політичних питаннях і заострення драматичності ситуацій. Щодо того, чи можна назвати цю п'єсу трагедією, то мовчезь вважає це питання за дискусійне.

Голова драмсекції райкомітету, тов. Л. Ахматов, вважає, що п'єса являє для театру вичерпний матеріал і заслуговує на добру постанову; вона по партійному тлумачить питання громадянської війни на Україні, питання спільності контрреволюційних сил, — російського і українського націоналізму. Особлива заслуга автора, що він не дає у п'єсі схем, ходульних героїв, а показує живих людей.

Тов. Фефер, висловлюючи свої враження, говорить про перемогу тієї пролетарської течії в союзній драматургії, до якої належить тов. Микитенко.

— Ця п'єса є показник успішного пошування до завдань соціалістичного реалізму, — закінчує тов. Фефер, закликаючи театр до серйозної роботи над п'єсою.

Заслужений художник республіки. А. Петрицький, який сформлюватиме п'єсу, з свого боку підносить питання про те, щоб Театр революції знайшов ті форми соціалістичного реалізму, які показали б цю справжню поему про громадянську війну.

Чи має п'єса хиб? Так, вони є, і промовці про це говорили. Але хиб ці не такі великі, щоб їх не можна було усунути, і головню стосуються другорядних персонажів, а саме дехто з промовців вважав, що деякі з них

ше не цілковито викінчені і потребують оброблення. Були окремі зауваження про занадто гострі вирази, які промовці радили авторові усунути з п'єси.

В своєму кінцевому слові т. І. Микитенко погодився з деякими зауваженнями і пообіцяв ще попрацювати над п'єсою разом з колективом Театру рев люції, висловивши надію, що п'єса зазвучить з кону радянського театру так, як і мусить звучати твір радянського драматурга.

тючи потребують репертуару

Театри юного глядача (ТЮГ) працюють уже кілька років. Вони досить популярні у своїй аудиторії, а втім мають чимало хиб.

Найперша хиб — це брак доброго репертуару, що був би придатний для показу юній аудиторії. Репертуар ТЮГів — найдошкульніше їхнє місце. І якось дивно, що й досі справа обмежувалася лише на обіцянках і далі їх не йшла вперед. Навіть останній конкурс на дитячі п'єси не дав ніяких наслідків. Та й не дивно. Адже організатори конкурсу обмежились тільки на оголошеннях про нього в газетах.

Отож слід вітати ініціативу драмсекції оргкомітету у СРІ У та групі драматургів, які скликали фактично першу нараду про дитячу п'єсу, де, крім драматургів, взяли участь і представники дитячих виховних закладів і діти — глядачі.

В стислій, досить розробленій доповіді, працівник дитячого виховання тов. П. Волобуєв докладно змалював стан на ділянці театрального глядача.

Театри зовсім не мають репертуару і рік у рік їм доводиться брати великі п'єси, звичайно не призначені для дитячої аудиторії. ТЮГи потребують п'єс, тим часом на цій ділянці наші драматурги найнекращі. Вони ще й досі не спромоглися будь-якою мірою забезпечити наші ТЮГи репертуаром. Правда, робота ця не легка, бо малий глядач вимагає особливої п'єси, бо ТЮГи мають свою специфіку.

В другій п'ятирічці з таким станом треба покінчити. Наші драматурги повинні стати до роботи і дати сучасний багаторічний репертуар, саме такий репертуар, що в тій чи тій мірі задовольняв би потреби юного глядача.

Юний глядач, представлений в особі активу глядачів Харківського ТЮГа, конкретно поставив на нараді свої вимоги:

— Дайте нам добру п'єсу, написану зрозумілою, простою, художньою мовою, а не п'єси, як це було досі, наскрізь напхані цитатами з газетних передовиць. Ми хочемо бачити на кону наших дітей — активістів, ми бажаємо, щоб наші радянські драматурги втілили живі образи героїв комсомольців саме таких, яких ми зникли бачити, яких ми уявляємо. Геть з дитячої п'єси схму, геть ходюльних героїв, хай на кону ТЮГа вирує живе життя!

Досить конкретно сформулювали свої вимоги і діти, що працюють в дитячому самодіяльному русі:

— Нічого ставити, а тому пишті, пишті, пишті! Нам вже далі не під силу ставити класику, а саме її ми через брак репертуару спрацюємо в самодіяльних гуртках шкіль.

Те ж саме говорить і керівник лялькового театру, що до речі обслуговує протягом сезону кілька десятків тисяч дітей.

Наші драматурги мусіли визнати справедливість нарікань. Справді, продукція їх для ТЮГів мізерна. Вони ще не увімкнулись в боротьбу за добру дитячу п'єсу і фактично дають ТЮГам те, чого часто-густо не приймають великі театри.

Спільна думка усіх промовців-драматургів на нараді це — потреба вивчити дитячу аудиторію, тісніше зв'язатися з своїм глядачем, віддати йому на контроль свої твори, призначені до вистави і, нарешті, піднести свою кваліфікацію.

Все зводилося до одного твердження — Діти повинні мати добру п'єсу і вони її матимуть.

З свого боку художній керівник дитячого театру, тов. Крамської обіцяв драматургам всяку допомогу, закликаючи одночасно дати твори, що виховували б у комуністичному дусі майбутніх і сьогоднішніх будівників соціалізму.

Тов. Мамонтов, виступаючи в дискусіях, відзначив, що на його думку діти потребують синтетичної вистави, вистави, в якій б були всі видовищні компоненти: слово, музика, танок, ігри і т. д. Дехто з промовців пропонував так само звернути увагу на історичні сюжети та наукові теми й зокрема висловити думку про потребу показати з кону відомих людей нашого й минулого часу і таким способом ознайомити з ними дитину.

200 великих театрів по селах

ЦК КП(б)У з ініціативи т. Постішева П. П. вирішив утворити могутню базу для культурної революції у скопективізованому селі. Уряд і партія ухвалили по великих селах України з населенням не менш як 3000 чол. до кінця 1934 р. збудувати 150 — 200 великих театрів.

Театри мають бути розраховані щонайменше на 500 — 800 глядачів.

В кожному буде центральний театральний зал з кіноекраном, радіозал, фізкультурний зал, приміщення для роботи освітніх гуртків, для схову театального ревізиту, для акторів. Окремо обов'язкове приміщення для переїзних акторів. Навколо — сад на 5 — 10 гектарів.

Організовано всеукраїнський комітет з 51 чол. для проведення цього

державний молдавський театр

Цього року організовано в АМСРР перший державний театр молдавською мовою. З оригінального молдавського репертуару увійшли такі п'єси, як „Два світи“ Мілева тощо. Так приг-

Підсумовуючи всі виступи, працівник сектора позашкільної освіти НКО УСРР тов. Панченко зазначив, що мабуть конкурсу на п'єси доведеться продовжити до січня, а тим часом діяльніше взятися за об'єднання драматургів навколо ТЮГів і створення бойового сьогоднішнього репертуару.

— Ця нарада, — закінчив він, — є перший крок до шкільного співробітництва драматурга з виховними закладами. Де далі цей зв'язок міцнішатиме і для драматургів будуть створені найкращі умови, щоб вони могли вільно віддати свою увагу на цю діялку театрального мистецтва.

Письменники повинні піти назустріч вимогам пролетарських дітей, вони повинні дати їм твори, гідні великої доби. Вони мусять виймнутись в рейд створення дитячої драматургії.

грандіозного завдання в житті. На чолі президії комітету, куди увійшли т. т. Горліський, Ахматов, Кіллерог, Хвиля, Косило, Асат'ян, Рекіс та Малоземов, став т. М. М. Попов. З драматургів та робітників театру до комітету увійшли т. т. Микитенко, Лазурін, Фефер, Терещенко, Гнат Юра, Маргуля, Петров, Меллер.

Кошти в першу чергу добрано буде з добровільних відрахувань колгоспників, із спеціальних місцевих лотерей, з пожертв натурою (оброблення матеріалу, довіз його тощо). По деяких областях на заходи партії та уряду уже й відгукнулися. Так, Вінницький облвиконком на побудування театрів з бюджету 1933 р. виалив уже 2500000 крб.

Великий похід за соціалістичне переорювання села почато.

першокласний театр донбасові

Колишній Червонозаводський театр у Харкові з розпорядження НКО відраджено в повному складі на Донбас, як театр державного значення, стаціонарний. На чолі з засл. арт. республіки С. В. Васильком театр осів в

місті Сталіно, розгорнувши широкую репертуарну програму.

З перших же кроків пішли назустріч театрові. На опорядження його, на влаштування робітників театру облвиконком асигнував 300.000 крб.

видавання п'єс для самодіяльного театру

Через відсутність театрального видавництва самодіяльний театр сидить без репертуару. З огляду на це драмсекція Оргкомітету радянських письменників України, щоб дати матеріал для вистав радгоспним, колгоспним, мистецьким театрам і самодіяльним гурткам, виробила спільно з колгоспною підсекцією список п'єс, які рекомендували вид-ву „Радянська літера-

тура“ видати. В першу чергу рекомендовані до 50 п'єс кращої сучасної драматургії України, драматургії народів СРСР, української й російської класичної драматургії. Для постійної допомоги видавництву виділено т. т. Грудину та Мамонтова й запрошено режисерів Крушельницького, Петрова та Терещенка.

н о в і п ' є с и

Цього сезону пролетарський глядач України крім „Бастилі божої матері“ І. Микитенка уже побачив „Загибель Ескадри“ О. Корнійчука, „Шлер і

хліб“ та „Юліс“ Даниеля „По той бік серця“ Ю. Смолича, „Мобілізовані зорі“ Анатолія Гака, „Зігзаги“ та „Криголам“ Мізюна.

театр і червона армія

За літо 1933 року по всьому СРСР в частини Червоної армії виїжджало 108 театральних бригад з 1.212 учасниками. За цей час дано 2396 театристів — концертів, теа-муз. вечорів. Обслужено багато частин героїчної Червоної армії. Виїжджали російські театри ТІМ (театр ім. Мєєрхольда), Малий, Камерний (Москва), Молодий (Ленінград); з українських — театр ім. Франка — Київ, та Дніпропетров-

ський ТЮГ. Останні два — із спеціальними (на военні і військові теми) поставами.

Така велика увага театрального мистецтва до могутнього оборонця мирного соціалістичного будівництва свідчить про міцний контакт бійців Червоної армії та флоту і працівників театрального фронту, що зброєю теамистецтва виковують пролетарську свідомість.

1 2 0 0

п ' є с и

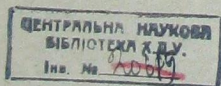
На всесоюзний конкурс п'єс для театру, що оголошений був у берез-

ні Радою Народних Комісарів СРСР, надійшло 1200 п'єс.

драматизація народів союзу

Незабаром у Москві видано буде великий ал мавах, що висвітлить роботу радянських драматургів усіх

республік Союзу. Про драматургію України подана буде розвідка Дм. Грудини.

Державне Видавництво
„Література і Мистецтво“
ДВОУ

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ НА 1934 рік
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ВИДАННЯ

„РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА“

— Журнал літератури, мистецтва й критики —

Орган Оргкомітету спілки радянських письменників України
ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 12 РАЗІВ НА РІК ОКРЕМИМИ КНИЖКАМИ

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ЧЕРВОНІЙ ШЛЯХ“

ЖУРНАЛ містить кращі зразки художньо-літературної творчості письменників України, братніх республік Союзу та закордонних революційних і пролетарських письменників

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ“

ЖУРНАЛ бореться за більшовицьке мистецтво, за радянську літературу, за бойове марксистсько-ленінське літературознавство

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

„ЛИТСТРОЙ“

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ
РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Орган Оргкомітету спілки радянських письменників України

ЖУРНАЛ містить романи, повісті, оповідання, нариси, розреховані на робітничий актив та трудящу інтелігенцію

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

„ЗА МАРКСО-ЛЕНІНСЬКУ КРИТИКУ“

— ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ —

висвітлює проблеми марксо-ленінської критики, питання нашкодбувальництва, літературно-мистецької політики та літературознавства, питання теорії й практики книжної справи, містить огляди книжкової продукції, регулярні огляди журналів тощо.

Умови передплати: на рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

„КІНО“

Орган тресту „Українфільм“ та Всеукраїнського об'єднання робітників революційної кінематографії

Умови передплати: на рік—7 крб. 20 к., на 6 міс.—3 крб. 60 к., на 3 міс.—1 крб. 80 к.

Передплату здавати поштовим філіям, газетдільцям та листонашам Союздруку, Вид-ву „ЛІМ“ (Харків, Сергієвський майд., № 7), книгарням та кіоскам Укрнигоцентру.

ПОСПІШИТЬ забезпечити себе літ. художніми і мистецькими журналами. Здавайте передплату на цілий рік, що гарантуватиме їх своєчасне одержання

Видавництво „РАДЯНЬКА ШКОЛА“ відкрило передплату на провідні в царині освіти журнали на 1934 рік

Вся науково-педагогічна громадськість, всі практичні, шкільні робітники, кожен заклад народівити — повинні включитися в мережу передплатників за ці журнали на 1934 р. Не затримуйте здачі передплати це негативно відіб'ється на вчасному обслуговуванні Вас цими журналами.

1934 РОКУ ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ТАКІ ЖУРНАЛИ

Б Ю Л Е Т Е Н Ї Н К О У С Р Р

ОФІЦІЙНИЙ ВІДОМЧИЙ ОРГАН НАРКОМОСВІТИ

Містить провідний директивний матеріал у справі народівити, передає розпорядження на місця.

Обов'язковий для всіх типів освітніх установ незалежно від того, в чому виданні вони перебувають.

Виходить 4 рази на місяць.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік—7 крб. 20 коп., на 6 міс.—3 крб. 60 коп., на 3 міс.—1 крб. 80 коп.

„БІБЛІОТЕКА У СОЦІАЛІСТИЧНОМУ БУДІВНИЦТВІ“

Єдиний на Україні журнал теорії та практики бібліотечної роботи. Містить статті з бібліотечної справи в питаннях: організації, планування, методики бібліотечної техніки, комплектування бібліотек, підготовки та перепідготовки бібліотечних кадрів і ін.

Журнал розраховано на всіх бібліотечних працівників, зокрема на бібліотечників, фабрик, заводів, колгоспів та радгоспів.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: На 1 рік—10 крб. 80 коп., на 6 міс.—6 крб. 40 коп., на 3 міс.—2 крб. 70 коп.

„ЗА КОМУНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКА“

Журнал мобілізує увагу громадськості навколо питань дошкільного виховання дитинства.

Журнал подає методичні вказівки для дошкільних робітників і висвітлює досвід роботи дошкільних установ.

Журнал розраховано на практичних дошкільних робітників, методистів та організаторів справи дошкільного виховання.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на 1 рік—9 крб., на 6 міс.—4 крб. 50 коп., на 3 міс.—2 крб. 40 коп.

„ПОЛІТЕХНІЧНА ШКОЛА“

Щомісячний масовий педагогічний і методичний журнал
(Орган НКО УСРР)

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на рік—9 крб., на 6 міс.—4 крб. 50 коп., на 3 міс.—2 крб. 25 коп. Окремий номер—75 к.

„КОМУНІСТИЧНА ОСВІТА“

Науково-педагогічний журнал, орган НКО УСРР

Висвітлює питання теорії комуністичної освіти, теорії маркс-ленінської педагогіки та питання методики.

Теорію й практику вишівської роботи.

Методологічні й методичні питання підготовки кадрів. Важливе місце приділяє підготовці педагогічних кадрів.

Висвітлює досвід політехнічної школи. Систематично дає критичні статті щодо теорії й методики закордонної школи.

В бібліографічному відділі дає рецензії й огляди літератури з освітньої теорії, педагогіки та методики. Розмір—10 друкованих аркушів.

ЦІНА: на 1 рік—18 крб., на 6 міс.—9 крб., на 3 міс.—4 крб. 50 коп.

Передплату на всі ці журнали здавайте листоношам, поштовим конторам та всім агентствам і філіям, а також Всеукраїнській передплатній конторі „Союздруку“.

що в номері 8-9

СТ. КРИЖАНІВСЬКИЙ

Толкачівна. Поезія.

ВОЛ. ЗОРИН

Ром. Повість.

М. БУЛАТОВИЧ

Бердичів. Поезія.

ЛЕСЬ ДЕРІД

Три новели: „Під гормошку“, „Синова ніч“, „Мертвий куш“.

ТЕРЕНЬ МОСЕНКО

Світанок у Сталінабаді. Поезія.

ІВАН ПІЛЬГУК

Камерада. Новела.

ЄВГЕН ФОМІН

Дві поезії.

Я. ОЛЕСІЧ

На озерах вогні. Роман.

ДМ. НАДІЇН

Відпочинок. Поезія.

ПИСЬМЕННИКИ ПРО СЕБЕ

Іван Ле

Ол. Копиленко

Ст. Крижанівський

С. В. КОСІОР

Підсумки і найближчі завдання національної політики на Україні.

П. П. ПОСТИШЕВ

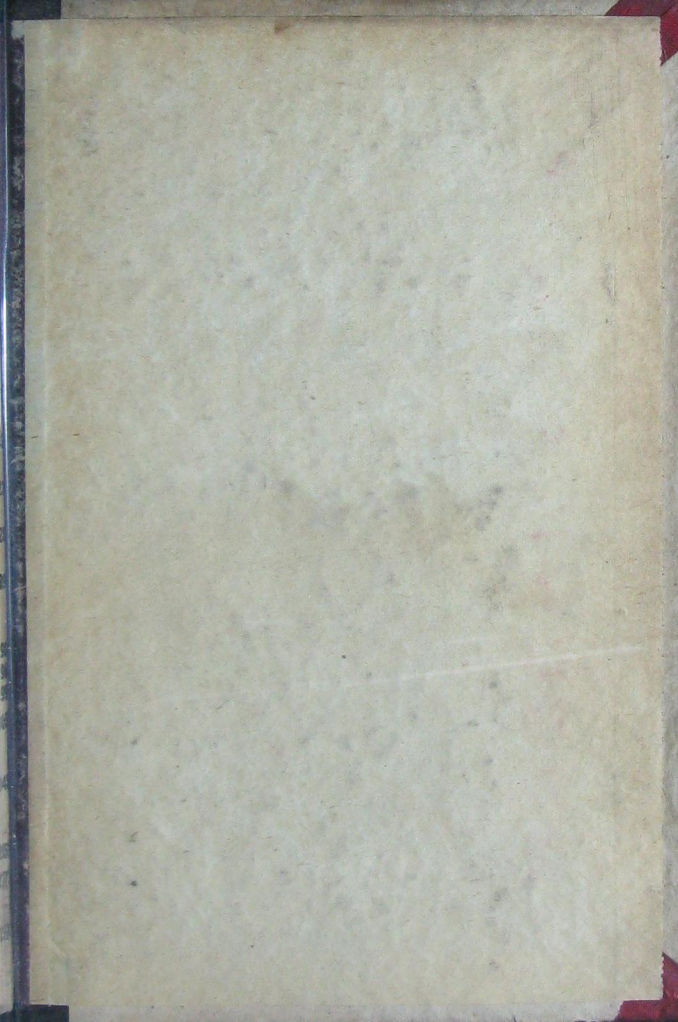
Радянська Україна — непохитний фортошт великого СРСР.

Підсумки і найближчі завдання проведення національної політики на Україні

Л. ЛЕВКОВИЧ

Проблема Чорного пару. Критичні нотатки про „Авантюсти“ І. Кирилівка.

Літературно-мистецьке життя

V.N. Karapet Khachaturian National University

00721488 8